

A
CÁPAISTEN

HAWAII MESÉK
ÉS MONDÁK

Fordította Ignácz Rózsa

A CÁPAISTEN

HAWAII MESÉK ÉS MONDÁK

EURÓPA KÖNYVKIADÓ BUDAPEST 1963

Válogatta Vámos Magda

Az utószót és a jegyzeteket írta Bodrogi Tibor

KAU-HU-HU, A CÁPAISTEN

Gyűjtsd meg a kukuit! Egyiket a másik után. Sorra ég a kukui, sorra jár a mese is. Míg rendre mind el nem égett, ez a mese sem ér véget!

Hol történt? Ke-kaában; ott élt egyszer két barát Maui az egyik, Moe Moe a másik. Barátok voltak ezek, de nem hasonlítottak egymáshoz semmiben sem. Maui tett-vett egész áldott nap, Moe Moe meg csak aludt. Horkolt újholdtól holdtöltéig, s akkor újrakezdte. Csupán arra ébredt fel, ha mennydörgött. Egyszer, hogy az égzengésre felserkent, tüstént felpattant, elindult, de nem ment messzire, csak az út széléig. Ott leheveredett és elszunnyadt. Mialatt ott hevert, vízár zúdult le a hegyről, kavicsot, ágakat, törmeléket sodort rá, s úgy elborította, hogy csak az orra lika maradt ki, de még abba is belepottyant egy kukuidió, ott jól elfészkelődött, elkezdett növekedni, s mikor már jó magasra nőtt, a gyökere olyan erősen csiklandozta Moe Moe orrát, hogy felébredt tőle.

– Ejnye – mondta –, hát nem felébresztett jóízű szendergésemből ez az átkozott kukuifa?

No, ha már felköltötte őt a fa, feltápáskodott és elindult, hogy megkeresse a barátját, Maui. De nem lelte sehol. Talált azonban helyette egy asszonyt, az megtetszett neki, össze is állt vele, s le is telepedett az asszony birtokán. Sok földje volt ám az asszonynak, s Moe Moe míg vele élt, nem aludt egy szikrát sem, még éjjel sem, hanem dolgozott látástól vakulásig, setétedéstől pirkadatig, megállás nélkül, míg csak egy napon azt nem mondta, hogy ebből elég volt, most már megy innen haza.

– Ha valaki megakadályozna benne, hogy visszatérjek hozzád, s közben egy gyerekünk találna születni, ha fiú lesz, nevezd Ka-le-leának – mondta az asszonynak. Az megígérte, hogy úgy lesz.

Moe Moe útnak indult, ment egy ideig, elálmosodott, lefeküdt az út mentén és elaludt. Aludt vagy tíz napot egyvégtében, de tíz napnál legfeljebb csak két nappal ha kevesebbet, s akkor két férfi

keveredett arra. Jött a két ember az úton, meglátta a nagyalvót, odament, felkapta, elvitte a partra, betette az ott horgonyzó csónakba, aztán a vitorlát ki, s neki a tengernek!

Egy kahuna küldte volt el őket, hogy szerezzenek a heiau istene számára egy élő embert, akit feláldozzanak. Szerfelett megörvendtek, hogy egy élő alvót találtak, gondolták, ezzel sok bajuk nem lesz. Elvitték az alvó Moe Moét Kauai szigetére, ott egyenesen a szent heiauba, letették a földre, s hozzáfogtak az áldozat előkészítéséhez. De mielőtt az emberáldozat órája eljött volna, nagy vihar tört ki, csapkodott az istennyila, s az óriási mennydörgésre Moe Moe felneszelt. Rögtön látta, hogy miféle helyre került, mert már oda volt melléje rakva a földre a többi áldozati állat és gyümölcs, malacok meg banánok, halak és jóízű áva egymásra tornyozva. Az a két ember, aki odacipelte őt, Moe Moe két oldalán kuporgott, a nagy dárdát meg lefektették maguk elé. S hogy az unalmukat elűzzék, a várakozás közben meséltek egyik a másikának:

– És akkor – mondta az egyik ember – Kámálo útnak indult. – Moe Moe minden szót hallott, jól odafigyelt, és sikerült is végighallgatnia a történet egyik felét.

– Kámálo – mondta a másik ember – egy sivító malaccal a vállán sebesen ment az úton. Emberfia még soha olyan gyorsan vesztébe nem rohant, mint ez a Kámálo, hiszen az útja egyenesen Kau-hu-hu Cápaisten rettenetes barlangjához vezetett. S tudva tudott dolog, barátom, hogy aki ebbe a barlangba bemerészkedett, onnan élve ki nem került. A barlang előtt ott volt az iszonyú nagy tenger, az előtt meg ott állott Cápaisten két testőre: Mo-ó és Váka. Mikor ezek meglátták, hogy ember tart feléjük, vállán a sivalkodó malaccal, már nagy messziről kiáltottak neki, hogy forduljon vissza. De Kámálo nem. Odament egyenesen a két testőrhöz.

– Urunk nincs idehaza – szóltak azok –, nagy szerencséd van, te ember! Még megmenekülhetsz, mielőtt hazatérne. - De Kámálo hallani sem akart menekülésről. Letette a magával hozott malacát a

földre. A két testőr fel-alá futkosott, s úgy könyörgött neki, hogy menjen el, de Kámálo nem hajlott a jó szóra. Azt mondta:

– Én ezt a malacot hoztam, hogy áldozatul, engesztelésül ajánljam fel Cápaishtennek, és beszélni akarok vele akkor is, ha utána elpusztít.

– Jaj, késő is már! – kiáltotta Váka. – Hallom, jön is íziben!

– Bújj el hamar a barlangban – mondta Mo-ó. – A malacot kikötjük. Talántán sikerül eliszkolnod, ha majd Urunk elalszik. – A malacot megkötötték, beborították tengeri hínárral. Kámálo bement a barlangba, s ott egy szikla mögé elrejtőzött.

Hömpölygő vízhullám csapódott a barlangba, egy, kettő, három, majd egy negyedik, majd egy ötödik, egyre nagyobb hullámok. A nyolcadik vízhullámmal a barlangba érkezett maga Cápaishten. Kámálo kikukucskált s megpillantotta. Úgy reszketett attól, amit látott, hogy alig tudott a szikla mögé visszabújni.

S akkor Cápaishten megrázkódott, egyszeriben átváltozott, s emberi alakot öltött magára. De férfinak kétszer olyan magas és kétszer olyan széles volt, mint más közönséges ember. Mikor a barlang belsejébe ment, Kámálo tisztán látta, hogy így emberformájában is rajta van a cápajel: a hátán, a lapockái közt, mintha oda lett volna tetoválva, látszott a tátott cápaszáj, töméntelen foggal.

– Ejha! – mondta a Cápaishten. – Emberszagot érzek. – Futott ide s tova a két testőr, hogy valamiképpen eltereljék a figyelmét, de mielőtt szólhattak volna, odakint sivalkodni kezdett a malac. Kau-hu-hu meghallotta, s nyomban parancsot adott, hogy adják elébe a sivalkodó valamit. A két testőr nagy reszketve kiment a barlangból, és Kámálo malacával tért vissza.

– Disznócska? – kérdezte Cápaishten. – Úgy, no, ahol disznócska van, ott ember is van. Hol az az ember?

A két testőrnek nem volt más választása, mint hogy megmutassa Kámálo rejtekhelyét. Cápaishten meg, két rengeteg kezét előrenyújtva, megindult az ember felé:

– Ember – mondta –, felfallak.

– Disznócskát hoztam neked – felelte Kámálo –, áldozatul hoztam neked. Ne egyél meg, Cápaishten!

Elálméklodott Cápáisten, mikor látta, hogy akadt olyan vakmerő ember, aki áldozatot hozott neki, és bejött vele nyílegyenesen rettegett barlangjába.

– Miért jöttél ide? – kérdezte, és Kámáló így válaszolt:

– Kau-hu-hu, te cápa vagy, és isten vagy. Hozzad kellett jönnöm, hogy megkérjelek, állj érettem bosszút egy kegyetlen királyon és gonosz népén. Azt a bosszúszomjat, ami lelkemet égeti, kívüled más nem olthatja ki. Ezért merészkedtem ide, a barlangodba, színed elé, ahová előttem emberfia nem merészkedett.

– Igen – mondta Kau-hu-hu –, én cápa vagyok, és isten vagyok. És ha az a király s az a nép rászolgált a hosszúra, én bosszút állok. De ha nem szolgáltak rá, akkor téged fallak fel, amiért a barlangomba merészkedtél.

– Hadd mondok el hát – mondta Kámáló –, miért emészt engem a bosszúszomj. – Majd így folytatta: – Országom királya egy dobot hozott magával Kahikiből. De kívülről nem dobolhat senki ezen a dobon. Tabu alá helyezte még azt a helyet is, ahol a dob áll. Kegyetlen király az én királyom, Ku-pa. Gonoszsága miatt a nép java elmenekült már az országból, a többi meg éppen olyan gonosszá vált, mint ő maga. Már nem lázad ellene senki. Rosszabbak lettek nála is. El akartam menekülni az országból magam is, de van két kisfiam, meg aztán nem is volt, hová vigyem őket. Én vagyok a király csónakkészítője. A két fiam a király gyerekeivel szokott játszózni. A minap, míg odajártam az erdőn, hogy új csónakra való fát keressek, a két fiam a király háza felé ment, s besettenkedett a királyi házba, ott is a tabu alá vetett helyre, a dobhoz. A király gyerekei nem voltak otthon, az én két fiam egy ideig nézte a dobot, aztán nem tudva, hogy a király leseti őket, odamentek a dobhoz, s elkezdtek ütni. Vagyis megszegték Ku-pa törvényét. Nagyon jól tudtak dobolni a gyerekeim, ó. Cápakirály, tudtak erősen is, de olyan halkán is, hogy úgy hallatszott, mint amikor esőcsepp koppan az erdőben a faleveleken. És inkább csak olyan lágyan doboltak, hogy nagy zajt ne csapjanak. De a király meghallotta ezt a parányi dobolást is, az elrekesztett helyhez sietett, s mire a fiaim észbe kaptak volna, már hóhér után is kiáltott, és a szent helyen, a dob előtt, mindkét gyerekeimet agyoncsapatta.

– Azalatt történt ez, míg én az erdőben voltam, s mikor visszajöttem, egyenesen a király házához mentem, mert ott tartottuk a király csónakjait. Odamentem a vörösre festett, nagy csónakhoz, rátettem a kezemet, mert nagyon szerettem, mint a saját kezem munkáját. A vendéghajóra tettem a kezem, lefelé néztem, és úgy rémlett nekem, hogy egy kéz nyúlik ki a csónak alól.

– Lehajoltam, a csónak alá néztem. Két kinyújtott kezű holttestet láttam, kihúztam őket a csónak alól, az én két fiam holttesteme volt! Nyomban láttam, hogy a király ölette meg őket. Ott hagytam a király házáat, az emberek közé mentem, elmondtam mindenkinek, hogy mi történt, milyen szörnyűséget követett el a király, de hiába mondtam nekik, csak azt felelték: „Hát bizony ilyen ember Ku-pa király, de veled sem bánt el cudarabbul, mint mással.” Mikor így szóltak, szemükből éppolyan gyűlölet sugárzott, akár a gyilkos királyéból. Hazamentem, ültem, ültem, töprengtem, kihez forduljak, ki lehet elég hatalmas althoz, hogy bosszút tudjon állni Ku-pán? És ekkor rád gondoltam, ó. Cápaisten, nagy Kau-hu-hu! Csakis te tudnál megbosszulni engem, senki más. Elhatároztam, hogy eljövök hozzád, legyen, ami lesz, még a barlangodba is bemerészkedtem, ahová idáig senki a lábát betenni nem merte. Szereztem egy disznócskát, hogy felajánljam neked, és jöttem rohanvást, a veszéllyel mit sem törődve.

Moe Moe csak ennyit hallott a történetből, mert ekkor váratlanul talpra szökkent, s mielőtt a két meglepődött testőr magához térhetett volna, felkapta a földről az ott heverő hatalmas dárdát és kirohant. Visszament a feleségéhez, s a cápafogas dárdát letette a házban, majd így szólt:

– Asszony, én újra útnak indulok, s ha valami megakadályozna visszatértemben, s ha közben fiúgyermekünk találna születni, te nevezd őt Ka-le-leának, s amikor majd egyszer keresésemre akar indulni, ezt a dárdát add oda neki, hogy erről ráismerjek.

Azzal kiment a földre, s elkezdett dolgozni, de annyit dolgozott, hogy a sógora, Po-po-lo-au, meg annak a cselédje, Po-ó csak úgy álmélkodtak, hogy valaki ennyit győzzön dolgozni. Aztán úgy fordult,

hogy a nagyalvás éppen azon az éjszakán jött Moe Moéra, mikor a fia megszületett. Tíz álló napon át aludt, aztán még tíz napon és éjen át. A felesége, a sógor meg a cseléd próbálta felébreszteni, de hiába. Az asszony nagy lármát csapott, dőngetett, mintha mennydörögne, még vizet is öntött a férje szemébe, de mindhiába.

– Úgy látszik, most már meg is halt – mondta az asszony. Eléhívta sógorát meg a cselédjét, s éktelen siránkozással parancsolta:

– Meghalt házunk feje, takargassátok be, vigyétek és vessétek a tengerbe, az a legjobb temetője az embernek.

A sógor meg a szolgálégény úgy is tett. Begöngyölték Moe Moét, a partra cipelték, a tengerbe vetették, s azzal hazamentek.

Moe Moe feleségét Kále-ko-ó-ka-lau-ájének hívták, s ennek az asszonynak meg a bátyjának és a cselédjének van még egy külön története, azt is elmondom, ha gyújtasz még egy kukuit. No, az így volt:

... Miután a tengerbe vetették Moe Moe holtnak vélt testét, Po-po-lo-au meg Po-ó, a cselédje, felmentek a hegyekbe, hogy háztetőnek való fát keressenek. Messzire kerültek hazulról, megeredt az eső, meg rájuk is esteledett. Po-ó haza akart menni, de a gazdája nem indult neki az útnak az esőben, hanem behúzódtak éjszakára egy barlangba. Nem járt ebben a barlangban előttük ember még soha, hideg volt, s hogy ne fázzanak, nagy tüzet raktak. No, a tűz mellett mind a kettőn elaludtak, ám éjfélkor Po-po-lo-au felriadt. Gondolta, körülnéz, hogy ugyan mi költhette fel, s hát látja, hogy Po-ó, a cselédje, bizony megégett egy üszők volt a lába. Odament hozzá, próbálta életre kelteni, de abba egy szikra élet se akart visszatérni, az égés meg terjedt rajta tovább, felkúszott a törzsére is. Emelgette Po-po-lo-au, rázogatta, mindhiába, mikor az égés egészen a szolgálakáig terjedt, a gazda úgy elborzadt, hogy a légényt visszaejtette a földre, s maga hanyatt-homlok kirohant a barlangból. Nekifutott egy dombnak, s mikor felért a tetejére, hangot hallott, amint őt szólongatja:

– Várj meg, várj meg, hadd érjek oda, hadd megyünk együtt haza!

Hátranéz, s egy test nélküli, lángoló fejet lát maga mögött, amint jön felfelé a dombon, az ő nyomában. Lerohan erre Po-po-lo-au a

völgybe, de az égő fej gurul utána. Csak úgy csapkodtak belőle a lángnyelvek, s Po-po-lo-au rémületében futott, amerre látott, az égő fej mindegyre gurult utána, míg csak egy olyan síkságra nem érkezett, ahol éppen egy kahuna sétálgatott a tanítványaival. A kahuna meglátta a rohanó embert meg az őt üldöző égő fejet, s így szólt:

– No, ha ez a menekülő férfi előbb ér el hozzánk, mintsem hogy a fej utolérné, akkor épségben marad, de ha nem, akkor vége van!

Mikor Po-po-lo-au ezt meghallotta, egyenesen odarohant a kahunához. No, altkor a fej nem tudott a közelébe férkőzni. Po-po-lo-au mindent elmondott a kahunának, utána meg együtt mentek el Moe Moe feleségéhez. Csudálkozott az asszony erősen, hogy mi történt Azt mondta a kahuna:

– Látomásban láttam, hogy a bátyádat meg kell mentenem, de még azt is, hogy ide hozzátok el kell jönnöm, másképp nagy baj szakad rátok. A fej majd be akar ám jönni ide a házba is, de be ne engedjétek, mert akkor a hatalmába kerültök. Ha arra kér, hogy menjetek ki hozzá, ezt meg ne tegyétek, mert jaj akkor nektek. De ha a kisgyereket hívná ki, azt se engedjétek, ha jót akartok. Mikor füttyszó hallatszik kívülről, az annak a jele, hogy a fej már közeledik. Akkor húzódjatok a ház sarkába, és maradjatok csöndben. Mikor odakint nagy fényesség lesz, az annak a jele, hogy a fej már megérkezett. Ha meg idebent is nagy fényesség lesz, az annak a jele, hogy már benn is van a házban.

Éjfél tájban csakugyan füttyülés hallatszott, odakint nagy fényesség támadt, s hallatszott Po-ó hangja, amint szólítja az asszonyt, hogy menjen ki hozzá.

– Dehogy megyek – felelte az asszony –, hiszen esik az eső.

– Itt nem esik – mondta Po-ó hangja, s hogy az asszony erre nem válaszolt, elkezdte: – Küldd ki hozzám a kisgyerekeidet! Érett banánt hoztam neki, tudom, hogy azt szereti.

– Dehogy küldöm – felelte az asszony –, hiszen most aludt el.

Akkor hirtelen nagy világosság lett bent a házban, mert a fej bement, s kereste az asszonyt mindenfelé, de az úgy elbújt, hogy a fej nem találta meg, s mikor az egyik sarokban kereste, a másik sarokból a kahuna nagy sebtiben kilopta az asszonyt a szabadba.

No, kint voltak mindnyájan, a fej bent, s akkor a kahuna gyorsan rázárta az ajtót.

– Ne zárd rám, ne zárd rám! – kiáltotta a fej. – Ki akarok menni! – De azok jól eltorlaszolták az ajtót, a fej nem tudott kibújni; azt mondta a kahuna, hogy a fejbe maga a barlang ördöge költözött belé, s most az odabent nagy mérgében lángot fújt magából, a láng tüzet csinált, minden meggyulladt, a ház porig égett, de még a fej is szétégett, s odakint csak a nagy nyögéseket lehetett hallani. Hát így múlt el Po-ó, s így járt vele Moe Moe felesége.

No, a fiúcska megmaradt, s Moe Moe felesége fel is nevelte, de hogy az urát a tengerbe vetették volt, hát özvegynek tudta magát, és újból férjhez ment. A mostoha nem szívelhette Moe Moe fiát, ütötte-verte, s a fiú egy nap azt mondja az anyjának:

– Megyek és megkeresem az édesapámat

– Ó, fiam – mondta az anyja –, apád meghalt, s a tengerbe vetettük.

– Vetettétek, vagy nem vetettétek, én bizony megkeresem, s viszem magammal a dárdát is.

A fiú azzal már fogta is a reá maradt nagy, cápafogas dárdát, s elindult az apja után.

Hol lelje meg a nagyalvót? Ugyan mi lett vele? Csak az, hogy amikor bevetették a tengerbe, mélyen aludt, de aludt még akkor is, amikor lesüllyedt a tenger fenekére. Ott jól elfészkelődött, aludta tovább az igazak álmát. A halak körbeúszták, bele-belemartak, de ő meg se rezdült, a mélytengeri só rárakódott, betapadt a bőrébe, a haját a fejről egy szálra lemarta, de ő csak aludt tovább. De egyszer nagy vihar támadt, mennydörgött égen-földön, víz alatt, meghallotta a mennydörgést, felébredt nyomban, s mintha mi sem történt volna, csak felrúgta magát, felúszott a víz színére, s kiúszott a partra. Merő kopasz lett a víz alatt, de nem sokat törődött vele, elkúszott egy disznóólig, ott pihent egyet, aztán megint tovább ment, míg a kahunáig nem ért. Az adott neki jóféle javasfüveket, s attól egy kicsit meggyógyult, no, nem is ment sokkal tovább, mert ez éppen ott történt a szülőföldjén, ahol azelőtt élt, mielőtt útra kelt s

meghúzásodon volna. Itt megtelepedett, és földműves lett belőle, de ettől kezdve már ő is csak úgy és annyit aludt, mint akármilyen más közönséges ember. Ezen a szigeten, ahol most Moe Moe élt, nem ismerte őt senki, és nem is hívták Moe Moének, hanem úgy, hogy O-pe-le.

A fia pedig ment, ment, egyre tovább vándorolt, kutatott, kezében a cápafogas, nagy, veres dárdával, s egyszer csak egy olyan helyre érkezett, ahol éppen egy kopasz embert talált, aki tárót ültetett a mezőn. Lephent és nézte az embert, leste, kiféle, miféle lehet. Éppen két odaválósi ember ment arrafelé. Észrevették a dárdás fiút és rábámultak.

– Nicsak, ni – mondta az egyik –, de igen erősen hasonlít ez a dárda ahhoz, amit mi vittünk magunkkal, mikor azt az alvó embert cipeltük a heiauhoz, hogy feláldozzuk.

– Nemcsak hasonlít – mondta a másik –, hanem ez éppen az a dárda, komám.

– Te tetted a földre a dárdát – töprengett tovább az első –, mikor az áldozatra készülődtünk, én meg elbámultam, s közben elmondtam neked Kámálo történetét, aki elment egyszer a Cápaisten barlangjába.

– Az ám – felelte a társa –, én meg sosem hallottam a történet végét, pedig de nagyon szeretném hallani!

No, erre mind a ketten letelepedtek, s az ember folytatta a történetet ott, ahol akkor hagyta abba, mikor Moe Moe fölugrott a földről, megkaparintotta a dárdát, s megszökött a feláldozás elől. Éppen attól kezdve mondta tovább, ameddig Moe Moe ismerte a történetet, csakhogy most a fia hallgatta, s nem az apa.

Mikor Kámálo mindent elmondott Kau-hu-hu nagy Cápaistennek, az így szólt hozzá:

– Térj vissza Ku-pa országába, és élj ott tovább Ku-pa gonosz népe között. De légy rajta, hogy nagy áldozathoz elégséges dolgokat gyűjts össze nekem, mégpedig: fekete disznókat, fehér szárnyasokat és piros halakat. Mikor az áldozatnak való összegyűlt, vidd az egészet a heiauba, s maradj ott, míg csak azt nem látod, hogy Lanai

felől felhő kerekedik. Mihelyt meglátod a legelső felhőt, akkor siess el onnan, szállj a csónakodba, s menekülj a tengerre.

Így szólt Cápáisten, azzal Kámálót kegyesen elbocsátotta, ő maga meg lefeküdt pihenni. Nem is időzött Kámálo egy szempillantásig sem tovább a barlangban, visszatért Ku-pa országába, ott élt a gonosz nép között, s hozzáfogott az áldozatnak való összegyűjtéséhez. Mikor mindent összeszedett, a heiauba vitte a fekete disznókat, a fehér szárnyasokat, meg a piros halakat, ő maga pedig a fekete kőkerítésre állt, s onnan lesett Lanai felé.

Amint ott leselkedett, hallja ám, hogy a király megveri a dobot. Terelte egybe a népet, hívott a dobszó minden teremtet lelket, de Kámálo meg se moccant, csak állt a fekete kőkerítésen, mintha odaragasztották volna, s lesett Lanai felé. Verte a király a dobot egyre erősebben, már olyan erősen dobolt, hogy még a betegek is feltápászkodtak, és sereglettek a háza köré. De Kámálo csak várt, s hát egyszerre látja ám, hogy megindul az első fekete felleg Lanai felől arrafelé. Leszállott a fekete kőkerítésről, futott a tengerhez, csónakba szállt, és jó messze kivezett. Mikor visszanézett, még látta egy szempillantásra, hogy a szivárvány íve lehajlott, s a szent, fekete kő felett megállott, ami annak a jele volt, hogy a Cápáisten elfogadta az áldozatot, de aztán eltűnt a szivárvány, s helyette nagy koromsötétség zúdult az országra. A nagy sötétségből félelmes vihar zúdult alá, patakokban szakadt az eső, vízár hömpölygött le a hegyekből, fák roppantak az erdőn, szél tépte ki őket gyökerestül, aztán a folyó kicsapott medréből, az országra zúdult, s a dobolásra egybegyűlt népet mindenestül a tengerbe sodorta. Ott vesztek egy szálig, a dob meg egymagában úszott el egy piszkos hullám hátán.

Így állt bosszút Cápáisten, így lett vége Ku-pa országának és gonosz népének. Ha ez a dárda, amit ez a fiatal legény a kezében tart, csakugyan az a dárda, melyet a templom szentélyében a földre tettem aznap, amikor ennek a történetnek az elejét meséltem neked, hát akkor ez az egyetlen dolog, ami épségben maradt Ku-pa országából.

Ka-le-lea, Moe Moe fia, végighallgatta a történetet, és odaszólt a két embernek:

– Bizony ez az a dárda! Ti vittétek apámat alélva a heiauba. Apám, Moe Moe, mesélte el anyámnak, hogy s mint volt, én meg tőle tudom. Éppen most keresem, hogy apám hová lett.

– Hogy hová lett? – kérdezte az egyik ember. – Hát, ha te azt az embert keresed, akit mi alva cipeltünk a heiauba, hogy feláldozzuk, és bizony fel is áldozzuk, ha meg nem szökik, akkor nem kell messzire menned.

– Láttátok-e őt azóta is?

– De láttuk ám!

– És merre van?

– Ahol ni, éppen ő ülteti ott a tárót. Tudjuk mi, hogy ő Moe Moe, ha most O-pe-lének nevezik is.

Odakiáltott a fiú a tárót ültető emberhez:

– Ejnye, hát nem tudod egyenes sorba ültetni a tárót? Minden sor görbe, amit elültettél.

Nézi az ember, s hát csakugyan görbe, amit elültetett.

Moe Moe elcsodálkozott, s tüstént abba is hagyta a munkát. Odament a mezsgye szélén álló fiúhoz:

– Hát te, fiam, ki sarja vagy?

– Én éppen a tied – felelete a fiú –, meg anyámé, Kále-ko-ó-ka-lau-ájeé.

Moe Moe ránézett a fiúra, s meglátta kezében a dárdát.

– Mi a neved? – kérdezte.

– Ka-le-lea – mondta a fiú.

– Megtaláltál, fiam – örvendezett Moe Moe, s apa és fia bement a házba.

Van ennek a Ka-le-leának másik neve is, és arról a másik nevről egy másik történet is járja. Gyújts már egy másik kukuit, míg a világosság tart, elmondom azt is, hogy miért nevezték őt később a „nagyt akaró fiúnak”.

Azért, mert mikor felnőtt, halász lett belőle, s egy halászpajtásával, Ke-inóval élt egy közös kunyhóban. Este, mikor minden ház elsötétedett, Ka-le-lea meg Ke-ino ugyancsak kivilágították a magukét, egész sor kukuit fűztek egybe, s akkora fényességet csináltak, mintha nappal lett volna. Nézte is a házukat

minden utas, meg azok, akik kikandikáltak a házukból, amikor már öreg este lett, de bámulták a nagy világosságot még az örök is. Töprengtek az emberek, mi lehet az a csudanagy fényesség, ami onnan jön ki. Azt mondják, hogy ez a két halászlegény, mikor este hazament, megvacsorázott, utána kivilágította a házat, majd meg lefeküdt a gyékényre, s azzal szórakozott, hogy az egyik a háztető egyik sarkát bámulta, a másik meg a másikat, s közben hallgatták, hogyan surrannak ide-oda az egerek a szelemenen. Azt mondta Ka-le-lea, hogy ha már ilyen szép kényelmesen pihennek együtt, hát töltsék avval az időt, hogy mindenik sorolja elő a maga kívánságát.

– Jól van – mondta Ke-ino s elkezdte: – Én legelőször is aludni kívánok. Első kakasszóig. Akkor szeretnék felébredni, kimenni a mezőre, kihúzni egy jóféle csalinak való gyökeret, azzal kiballagni a partra, a csalit belerakni a hálómba, fogni egy angolnát, azzal hazajönni, az angolnát beletennem banánlevélbe, jól begöngyölném, ráraknám a tüzes kövekre, azt kívánám, hogy a második kakasszóra süljön is meg, s annyit együnk belőle, amennyi belénk fér, utána heverjünk le a gyékényünkre, nézegessük a ház tetejét, te az egyik sarkát, én a másikat, hallgassuk, hogy surrannak az egerek fel-alá a szelemenen, aztán kezdjük el mesélgetni egyikünk a másikunknak, hogy kinek mi volna a kívánsága. Ezt szeretném én, pajtásom.

– No – mondta erre Ka-le-lea –, hát kívánságnak kívánság ez is, nem tagadom, de nem valami nagy, bátor, férfias kívánság. Ide hallgass, hogy én mit kívánok! Azt kívánom, hogy mi ketten együk meg Ka-ku-hi-heva király minden kutyáját, hogy ne marhassanak többé az emberek orcájába, de utána együk meg a király keresztbe álló agyarú disznait is. Azt kívánom, hogy mi együk meg egy falásig a királyi halastó minden kövér halát, s mikor ezt mind megettük, maga a király készítsen nekünk innivalót, s a maga ivóedényét emelje a szájunkhoz a saját kezével. Utána meg a két leányát adja hozzánk, s neked is, nekem is építtessen egy-egy házat, hogy legyen hol lakniuk az új pároknak. Ha tudni akarod, ez az én kívánságom, semmi más!

Ke-ino hallgatta, amíg hallgathatta, de már az elején úgy megrémült a vakmerő kívánság hallatán, hogy az orcájára húzta a gyékényét, s azt mondta:

– Ne kívánj ilyen vakmerő dolgot, te nagyot akaró, mert halálnak halálával halunk meg, ha ezt megtudja a király.

A király éppen háborúskodással volt elfoglalva, Pueo-nui ellen hadakozott, de akárhogy is erőlködött, egyik csatát a másik után veszítette el, s ezért nagyon elkeseredett. A király testőrei meg a katonák gyakran látták a Ka-le-lea meg Ke-ino kunyhójából kijövő világosságot, s egy nap elmondták a királynak, hogy mit vettek észre. A király elküldte megbízott emberét, hogy kémlelje ki titokban, mi az oka ennek a nagy világosságnak. Az ember odalopakodott a halászfűk kunyhójához, kívül lehasalt, s úgy hallgatózott. Megüti ám a fülét, hogy amint megvacsoráznak s lehevernek, elkezdik a maguk szórakozását, s mindegyik elsorolja a kívánságát. Kihallgatta bizony az utolsó szóig, hogy Ka-le-lea mit kívánna, sietett a királyhoz, hogy hírül adja, de előbb a dárdáját belészúrta a ház előtt a földre, hadd lássák a fiúk, hogy a király embere járt ott.

Mikor a hírvivő visszaérkezett, a király éppen a főtanácsadójával tanakodott, hogy mitévő legyen, s mint vessen véget ennek a Pueo-nuival folyó háborúnak. A kém elmondta, hogy mi történt a kivilágított kunyhóban, mire a király nagy méregre gyulladt, s azt mondta:

– Azt hiszi ez a fickó, hogy amiért még nem nyertem meg a háborút, büntetlenül gúnyt űzhet belőlem? Megenné kutyáimat, disznaimat, kövér halaimat, elvárná, hogy magam készítsék italt nekik, és saját kezemmel emeljem ivóedényemet a szájukig, a két tulajdon leányomat adjam hozzájuk, s házat is építtessenek nekik? No, mondd meg, főtanácsosom, milyen halállal kell lakolnia a vakmerőnek, aki ilyen nagyot akar?

– Milyen halállal? – kérdi a főtanácsos. – Bizony semmilyennel, ó, uram királyom. Inkább azt tanácsolnám neked, hogy teljesítsd minden egyes kívánságát ennek a nagyot akaró fiúnak, mert ha valaki tud rajtad ebben a háborúban segíteni, hát ez senki más, mint a nagyot akaró fiú. Hozasd el a fiúkat, tégy meg mindent a kívánságuk szerint, s legyen neked is egy óhajlásod: az, hogy nyerje meg a háborút, s foglalja el számodra az egész szigetet, mert ha nem, szörnyű halálnak halálával hal meg.

A király előbb meglepődött a tanácson, de aztán nem volt más választása, csalt az, hogy beletörődjék. Elküldött a két legényért, és mindent éppen úgy csinált, ahogy a tanácsos mondta.

Azon a reggelen Ke-ino ébredt fel elsőnek, s mikor ajtót nyitott, látja ám nagy rémülettel, hogy a király emberének dárdája van a földbe szúrva:

– No – mondta –, ma lesz a napja, hogy szörnyű halállal halunk meg, pajtás! A rettenetes nagy kívánságod fülébe jutott a királynak.

Ka-le-lea egy árva szót sem mondott erre, csak átfordult a jobb füléről a bal fülére, s aludt tovább. De rohant hozzá megint Ke-ino s mondta:

– Nagy sereget látok, a király házából jönnek.

Valóban nagy csapat ember indult útnak a király házából, baltákkal felfegyverkezve.

– Most aztán végünk van! – sopánkodott Ke-ino, de az embersereg nem az ő kunyhójuk tele tartott, hanem az erdőbe, mert a király azt parancsolta, hogy vágjanak fát, s még aznap építsenek házat a két fiúnak, meg a leendő feleségüknek. Alig csillapodott le Ke-ino, látja ám, hogy egy másik csapat nyomul kifelé a király házából, s mind fel vannak fegyverkezve dárdákkal, a főemberek vállát pedig tarka tollpalást borítja, és a harci sisak ott ékeskedik a fejükön.

– Tüstént meghalunk – mondta Ke-ino. De Ka-le-lea erre is csak annyit felelt: – Tartsd őket szemmel!

Amikor látták, hogy az emberek csakugyan hozzájuk jönnek, Ka-le-lea végre nagy lustán feltápászkodott a gyékényről, vette a buzogányát, és kiment az emberek elébe. Várta, hogy mi lesz.

– Azért jöttünk, ó, Ka-le-lea – mondta sereg vezetője –, hogy a király színe elé vigyünk titeket.

Ka-le-lea erre sem szólt semmit, csak, mintha egyéb dolga sem volna, fogta a bunkóját, s egy csapással akkorát húzott a kunyhójuk tetejére, hogy az menten pozdorjává tört.

– Mehetünk!

– Hintóval! – mondta a vezető. – Parancsoljatok a gyaloghintóba szállni.

És a két halászlegényt beültették a vállukon hordott gyaloghintóba, s úgy vitték, nagy parádéval a király házához. Ott meg egyenesen a lakomaházba vezették őket, s már készen is volt,

megsütve a király valamennyi kutyája, disznaja, kövér hala, mindent megettek, s akkor a király maga lépett elébük, és maga készítette italt töltött a saját ivóedényébe, s átnyújtotta Ka-le-leának. Mikor ez is megvolt, elővezették a két királyleányt. Nyomban összeeskették őket a legényekkel, s mire ez is meglett, a házak már elkészültek, s mehetett kiki a maga párjával a házába.

Ka-le-lea be is ment a házba az új asszonnyal, s onnan jó sokáig ki se jött, csak élte a világát. Ke-ino annál többet járt-kelt a faluban, a király tollköpenyeget meg tollsisakot adott neki, s Ke-ino el is ment a háborúba, s az is volt a híre, hogy egyre-másra győz, de azért a háború csak folyt tovább.

Ka-le-leáról lassan már senki sem beszélt, mert az, mintha ki sem bújta volna a házból, nem volt semerre sem látható. Nem is kapott se tollsisakot, se tollköpenyeget.

De egyszerre csakugyan kezdett az ellenség megfogyatkozni. S kezdték beszélni, hogy Pueo-nui táborában minden hajnalban egy ismeretlen ember jelenik meg, és egy szál buzogánnyal megküzd az ellenséggel. Mikor jó csomó embert agyonütött, összeszedi a leöltek tollköpenyét meg tollsisakját, s úgy elrohan valahová, mintha a föld nyelte volna el. Addig s addig folyt ez így, hogy egy napon csakugyan elfogyott az ellenség seregében mindegyik főnök.

Pueo-nui ekkor elismerte, hogy legyőzték, országát és királyságát átadta Ka-ku-hi-heva király törzsfőinek, maga pedig elbújdosott. A király meg szentül hitte, hogy az az ismeretlen hajnali harcos, akinek a végső győzelmet köszönhette, nem más, mint Ke-ino. Ezért minden dicsőség Ke-inót illette, mintha ő teperte volna le Pueo-nui seregét. Az ismeretlen harcost az ellenség táborában nem ismerték, de a legutolsó hajnalon, mikor buzogányával Pueo-nui embereit csépelte, egy őrszem megleste őt, meglátta a felkelő nap fényénél, utánahajította a dárdáját. El is találta, a dárda keresztülment az idegen harcos karján a csuklója felett, s mivel horgas dárda volt, az őrs mindjárt gondolta, hogy azt az ember nem tudja onnan egykönnyen kihúzni.

A király éppen arra készülődött, hogy Ke-inót nagy megtiszteltetésben részesítse, a másik vejének pedig, aki csak alszik a házában egész nap, kiadja az útját. Kihirdette a király a háború győzelmes végét, s nagy beszédben elmondta, mily sokat

köszönhet kedvesebbik vejének, Ke-inónak. Ezt el is hitte mindenki, kivéve az őrszemet meg a nagyeszű tanácsost, mert annak az őrszem elmondta, hogy mit látott, s hogy vágta belé a dárdáját az ember karjába.

Az ünnepségre a király összegyűjtötte az ország apraját-nagyját, el is jöttek még a sánták meg a vakok is, csak éppen a nagylusta Ka-le-lea maradt odahaza.

– Minden ember itt van-e? – kérdezte a király.

– Itt, kivéve Ka-le-leát – felelte a tanácsos. – Az alszik odahaza. Azt mondják, hogy apja, Moe Moe is nagyalvó volt, úgy látszik, hogy a vőd az apja fia, ó, király. Azt tanácsolom, hogy hozassad ide.

A király parancsára az emberek elmentek, felkapták Ka-le-leát, s elcipelték az ünnepségre. Mikor már a házán kívül volt, így szólt a tanácsos:

– No, uram király, most aztán küldess a vőd házába, kutattass ki ott minden szegletet, s ami elrejtett tárgyat találnak ott az embereid, azt mind hozassad ide.

Úgy is tettek az emberek, s magukkal hozták az ünnepségre a rengeteg tollköpenyt meg tollsisakot, amit Ka-le-lea zsákmányolt az ellenségtől. Az őr meg rámutatott Ka-le-lea karjára, s elmondta, hogy ez az az ember, aki buzogányával rendre elpusztította Pueo-nui minden főnökét. Ez tette, s nem Ke-ino.

Ke-ino meg csak biccentett.

Mikor ezt a király megtudta, igazi vezérének Ka-le-leát tette meg, de szolgálatában megtartotta Ke-inót is, csak hogy kisebb tisztségben. A nagyot akaró fiú meg nem haragudott cseppet sem a barátjára, hogy az kis híján elorozta tőle a dicsőséget. Egész életükben jó barátok maradtak.

Ez a története Moe Moe fiának, Ka-le-leának, aki Ka-ku-hi-heva királyt követte az uralkodásban, de hiába lett belőle király, mert soha senki másképpen nem nevezte őt, mint csak úgy, hogy a nagyot akaró fiú.

ULUKAÁ, A GURULÓ SZIGET

Van a világon egy titokzatos sziget, amire földi halandónak nem szerencsés rápillantani. De ha mégis megpillantaná, legjobb, ha nyomban elkapja róla a szemét, és azt mondja: Ulukaá! Mert az a neve ennek a titokzatos szigetnek. Egyszerre csak előbukkan a tengerből. Meglátni legfeljebb pirkadatkor vagy esthajnalkor lehetne, mikor piros az ég. De Ulukaá nem azért tűnik el a földi halandó szeme elől, mintha elsüllyedt volna a tengerben, s nem is a mélyből bukkan elő. Ulukaát az istenek hengergetik a hullámok hátán ide s tova.

Ulukaát még a régi világbeliek is csak egy-egy szempillantásra látták, de volt egyszer Hawaiiinak egy Ká-eve-aohó nevű királya, és az ott is élt egy ideig a titokzatos szigeten. Derék, fiatal király volt, nem sanyargatta a népet. A halászok mind neki halásztak, de a zsákmányért mindegyik megkapta a maga meleg ételporcióját. A király maga is nagyon szeretett halászni, és volt két kedvenc halásza. Örökké ezekkel járta a vizet.

A két halász vigyázott rá, mint a szemük fényére, viharos időben sohasem vitték ki a tengerre. De a finom, meleg falatok ilyenkor is rendesen kijártak nekik. Volt a királynak egy számadója, és az rettentően megirigyelte, hogy a gazdája ezzel a két halással olyan jó barátságban van; gondolta, hogy azok talán még az ország dolgaiba is beleszólnak, mikor a királlyal együtt mennek el a nagy vizekre.

Törte a fejét a számadó, hogy hogyan veszítse össze a királyt a halászokkal. Egyszer, mikor a két ember a király nélkül volt oda egész napon át halászni, s késő este tért csak haza, otthon semmi ennivalót sem találtak. Dühbe gurultak, mert azt hitték, hogy a király feledkezett meg a járandóságukról. Ez éppen a széljárás idejében történt, a király nem ment ki velük. Nem találkoztak vele, hogy elpanaszolhatták volna, mi történt, a számadó meg a részüket mindig odaadta másnak.

A két halász a királynak járó zsákmányt kezdte dézsmálgatni, hogy legyen mit enniük, s egy éjjel, amikor megint meleg étel nélkül maradtak, eltökélték, hogy elteszik a királyt láb alól.

Másnap elült a szél, s a király szólt a két halásznak, hogy kimenne velük halászni. A két ember hozzáfogott, hogy bosszút álljon. Fogtak két külön evezőt, s elrejtették a halászeszközök alá. A királlyal kiveztek a nyílt tengerre, ahonnan már nem lehetett a szárazföldet látni, aztán a távolba mutattak, ahol a legjobb fogás esik. Oda is eveztek a hullámtörőhöz, és akkor az egyik a vízbe ejtette az evezőjét, s azt mondta, hogy a hullám ragadta el a kezéből. Alig mondta ki, a másik is elejtette az evezőjét. Ott maradtak evező nélkül, a király meg úgy gondolta, hogy közülük ő a legerősebb meg a legfiatalabb, majd ő utánaúszik az evezőknek, visszahozza őket, és akkor biztonságosan hazaevezhetnek.

Mikor beugrott a vízbe, hogy az elsodort evezők után vesse magát, a két halász elővette az elrejtett evezőket, s teljes sebességgel evezni kezdtek a szárazföld felé. Kiáltott a király nekik, mikor látta, hogy mit tesznek, kérte őket, álljanak meg, mentsék meg, de azok rá sem hederítettek, csak eveztek tovább.

– Bocsássatok meg, ha valamit vétettem ellenetek! – kiáltotta a király. – Földet is adok nektek, csak most mentsetek meg! Ne hagyjatok, megfulladok!

De a csónak egyre távolodott tőle. A király keserves sírásra fakadt, aztán abbahagyta az úszást, el feküdt a víz tetején, és vitette magát az árral. Már alig volt benne élet, mikor egy szivárvány hajlott le az égből, és a vízen lebegőt pirosas fény vette körül, mert magas rangú főnök, az égiek leszármazottja volt.

Az Eget Támogató Ország ajtajánál Ku az óceánra nézett. Meglátta a szivárvány vörösen izzó fényét, és ebből rögtön tudta, hogy a földi halandó, aki odalenn lebeg a víz hátán, égi származék. „No – mondta magában –, ez az ifjú éppen jó lesz férjnek az én Ánelike nevezetű unokámnak.”

Ánelike szolgálóival Ulukaában élt, és férfit nem látott életében soha. Ku lehajolt az égből, s Ulukaá szigetét oda gurította a vízben

fuldokló ifjú mellé.

Ká-eve-aohó már-már az utolsókat lehelte, mikor egy hatalmas hullám a hátára emelte, és lágyan partra tette. Sokáig feküdt mozdulatlanul a fövényen, s mikor magához tért, szerfelett csodálkozott, hogy szárazföldet érez maga alatt. El nem tudta gondolni, miféle ország az, mert nem látott se házakat, se embereket, se csónakkikötőt. Nem voltak megművelt mezők sehol. Sötétség szállt alá, jött az éjszaka, és a fiatal király behúzódott egy barlangba, s ott aludt.

Mikor másnap felserkent, elindult, hogy megnézzze, hová is jutott. A szigetnek olyan alakja volt, mint a kenyérfa gyümölcsének, s bár megművelt mezők nem voltak rajta, rengeteg érett gyümölcstől roskadó banánfát talált. Odament az egyik fához, és enni kezdett.

Ánelike, Ku szépséges unokája, éppen akkor vette észre. „Milyen gyönyörű ez az idegen” – gondolta magában, de mikor meglátta, hogy a férfi banánt eszik, gyorsan odaszaladt és rákiáltott:

– Ne egyél ebből! Ilyet csak a patkány eszik! Neked mérreg!

A király elálmélkodott a gyönyörű teremtés láttán.

– Félek megszólítani téged – mondta –, mert attól tartok, hogy az én beszédem a te szépséges hangodhoz képest csak olyan, mint a patkánycincogás.

– Idegen ember, hangod olyan, mint a madárdal – mondta Ánelike. – Ánelike mindent ért, amit az idegen ember beszél. Honnan jött az idegen?

A király a tengerre mutatott, és Ánelike álmélkodva csapta össze a kezét:

– Tengeri ember! – kiáltotta.

A király olyan éhes volt, hogy megint harapdálni kezdte a kezében tartott banáncomót.

– Tengeri ember, ne egyél ebből – mondta Ánelike.

– És te mit eszel? – kérdezte a király.

– Bogyókat – felelte Ánelike. – Ánelike szolgálói bogyókat gyűjtenek. Jöjj, tengeri ember, adok belőle neked is.

Elindultak Ánelike háza felé, és a király egyre csodálta a gyönyörű Ánelikét. De továbbra is nagyon éhes volt, és ezért tördelni kezdte az útjukba kerülő vadon nőtt cukornádat, yamot és a kenyérfa gyümölcseit. Ánelike úgy restellte, hogy ilyesmiket akar megenni,

hogy szégyenében a tenyerébe rejtette az arcát. „Majd megfőzöm – gondolta a király –, akkor talán nem fogja restellni, hogy ezeket eszem meg”, s körülnézett olyan fadarabok után, amikkel tüzet lehetne csiholni. Talált is két darab fát, fel is vette.

– Tengeri ember ezeket is meg akarja enni? – kérdezte ijedten Ánelike.

– Nem – válaszolta a király –, ezekkel tüzet csinállok.

– Tűz, tűz – mondta Ánelike álmélkodva, és besietett a házba, hogy bogyókat hozzon a királynak. Mialatt odabent szorgoskodott, a király kövekből tűzhelyet rakott, és tüzet csiholt.

A szikra éppen akkor pattant ki, amikor Ánelike kilépett; csodálkozva nézte a szikra nyomán támadó füstöt, s mikor a láng is felcsapott, úgy megrémült, hogy fogott egy rakás fát, és a tűzre dobta, mert azt hitte, tán ezzel elfojtja. A sok száraz fától nagy lángot vetett a tűz, és a király mindkét szemöldökét menten leperzselte.

Mikor a tüzes kőre tett étel elkészült, Ánelike borzadozva nézte, hogy a füstös meleget a király a szájához viszi, de a férfi addig kínálta, míg Ánelike is megkóstolta a tűzön készült ételt.

– Tengeri ember, jót hoztál nekem – mondta és lakmározni kezdett a királlyal. Ánelike szolgálói éppen az erdőből jöttek haza friss bogyóval megszedett kosaraikkal; az idegen láttán elhajították a kosarakat, és sikongva bújtak a fák mögé. Majd így kiáltottak Ánelikére:

– Mi neveltünk, mi dajkáltunk, meg ne edd azt, amit az idegen ad!

De Ánelike azt felelte, hogy jót evett, s a szolgálók akkor abba is hagyták a sírás-rívást, a fák mögül előmerészkedtek, és még a jövevény főztjét is megízlelték.

– Tengeri ember szép – mondták Ánelikének. – Ha jól csinálja veled, légy a felesége, Ánelike. De ahhoz – tették hozzá nyomban –, azért mégiscsak engedélyt kell kérjél nagyapádtól, Kútól, aki az Eget Támogató Országban lakik.

Ánelike szolgálói előkészítették úrnőjüket a nagy utazásra. Vettek egy kókuszdiót, bedugták a földbe, körbeguggolták, és ezt a varázslatot mondták felette:

*Életadó kókuszdió, ó,
Kahikiban kisarjadó, ó,
Kahikiban meggyökerező,
Kahikiban szárba szökkenő,
Kahikiban levelező,
Kahikiban gyümölcsöző,
Kahikiban meg is érő!*

Hát egyszerre csak kibújt egy rügyecske a földre ültetett kókuszdióból, és egy szempillantás alatt szárba szökkent, és fa lett belőle. Ánelikét a szolgálói felültették a fára, a fa meg elkezdett nőni, nőni, de olyan sebesen növekedett, hogy mikor a király felpillantott, a leveleit már csak apró pontocskáknak látta az égen. Nőtt a fa, mint a veszedelem, Ánelike meg lekiáltott:

– Kezem, lábam megdermed a félelemtől!

A szolgálók harsányan kiáltottak:

– Hallod-e, te életadó kókuszdió, tartsd jó szorosan Ku unokáját, nehogy leessék!

Akkor Ánelike félelme egy kis időre elcsitult, de mikor a fa megint csak nagy iramban nőtt tovább, ismét ijedség fogta el és lekiáltott:

– Kezem, lábam megdermed a félelemtől!

Odalent a szolgálók már alig hallották, hogy mit kiált, de azért csak kérlelték a kókuszdiófát, hogy tartsa szorosan Ku unokáját. A fa nem is ejtette le Ánelikét, hanem felnövekedett egészen az égiig, ott az ágait lehajtotta, és Ánelikét az Eget Támogató Ország földjére tette.

Mikor Ánelike leszállt a fáról, az zsugorodni kezdett, egyre kisebb lett, és végül nyom nélkül elenyészett, ő meg ott maradt az égi országban.

Házat talált maga előtt, és benyitott az ajtaján. Ku szunyókált odabent. Mikor megpillantotta a belépőt, tüstént kinyújtotta a kezét, hogy megfogja és megbüntesse, amiért híre s tudta nélkül a színe elébe merészkedett. És mondta is:

– Miért jöttél, mikor nem hívtalak?

Ánelike Ku ölébe kuporodott, és elmondta, hogy a tengeri ember felesége szeretne lenni.

– Én szemeltem ki őt neked – szólt Ku –, ha már így van, menj hozzá. De nem jó dolog, ha az égiek földi halandókkal kelnek egybe.

Azzal kinyújtotta a kezét, felemelte Ánelikét, elkezdte a karját hosszabbítani, nyújtotta-nyújtotta, míg csak le nem ért egészen a guruló szigetig, és ott Ánelikét szépen letette.

Örvendettek a szolgálói, mikor az Eget Támogató Országból hazakerült. Azt mondták, ha Ánelike nagyapja nem egyezett volna bele, hogy a tengeri ember felesége legyen, akkor ők Ánelike húgát adták volna hozzá feleségül, aki egy másik szigeten él, mert annyira megkedvelték a tengeri embert, hogy mindenképpen meg akarták házasítani. De Ánelike hallani sem akart róla, hogy a tengeri ember a húgát vegye feleségül. Így aztán Ánelike meg a király egybekeltek, boldogan éltek, egymásnak szebbnél szebb koszorúkat fonogattak, szerelmetesen járkáltak a guruló szigeten. Ká-eve-aohó nem emlékezett Hawaii szigetére. De bezzeg a nővérei annál jobban emlékeztek rá. Róla gondolkoztak éjjel-nappal, s annyira vágyódtak utána, s annyi gondolatot szöttek-fontak róla, hogy azok a gondolatok elérték Ká-eve-aohót. Egyszer, amikor Ánelike házától távol bolyongott, arra a helyre jutott, ahová őt valamikor a hullám kitette. Lefeküdt a meleg homokba és elszenderedett.

Álmában a nővéreit látta, és hallotta a hangjukat is. „Te boldogan élsz szép feleségeddel, és messze tőled a te elárvult néped búbánatba borult miattad.” És azt is mondta a nővéreit álombéli hangja, hogy a király távollétében a szent heiaukat és a közemberek számára tilalmas kikötőket elfoglalták az alattvalók, a király szülei se nem isznak, se nem esznek bánatukban, és még az álom is kerüli a szemüket

„Te most alszol, Hawaii királya, de majd ha felébredsz, gondold országodra, melyben téged oly nagyon szerettek.”

Egymás után háromszor látta álmában nővéreit, és háromszor hallotta beszélni őket. Valahányszor felébredt, mindig csodálkozott, hogy csak álom volt az, amit látott és hallott. És ettől kezdve nem volt olyan boldog, mint azelőtt, mikor Ánelikével bolyongott a szigeten, és egymásnak koszorút kötöttek. Egyre szomorúbb lett, és gyakran könny lepte el a szemét.

Megkérdezte Ánelike:

– Ánelike nem jó már a tengeri embernek? Vagy talán azt gondolod, hogy a húgom szebb, mint én, és inkább neki szeretnél kötni koszorúkat?

– Nem gondolok én a te húgodra, akit sohasem láttam – mondta a király –, arra az országra gondolok, ahonnan idejöttem. Én egykor Hawaii királya voltam, és népem ma gyászol engem.

Majd egyszer így szólt:

– Én itt boldog vagyok veled, szépséges feleségem, de egészen boldog mégsem lehetek, míg országomat és népemet meg nem látom újra.

Kérlelte Ánelike:

– Várj! Ne hagyd el az én hazámat, míg az öregség el nem homályosítja a szemedet.

De a király nem tudott várni. Arra kérte Ánelikét, mutassa meg neki, hogyan tudna elmenni a guruló szigetről.

– Ha majd távollétem alatt egy fiunk születik, nevezd Perzselt Szemöldökűnek, mert az én szemöldökeim leperzselődtek akkor, mikor el akartad fojtani az első tüzet, amit a te hazádban raktam.

Ánelike csónakot építtetett a király számára. Lekísérte Ká-eve-aohót a partra, és búcsút vettek egymástól. Piros árbocú, piros kötélzetű, piros csónakon indult vissza a király Hawaiiiba. Ánelike a lelkére kötötte, vissza ne tekintsen Ulukaá szigetére, mikor majd a csónak megindul vele. Megfogadta a király a tanácsot, és a guruló szigetnek háttal állva hajózott, míg csak alkonyaikor Hawaiiiba nem érkezett.

Mikor partra lépett, Ánelike csónakjának legénysége villámsebessen elevezett a csónakkal a hawaii partoktól. A nép örömujjongással fogadta a hazatérő királyt. Megszűnt a gyász, újra felépítették a heiaut.

Míg a király megelegedetten élt Hawaiiiban, Ulukaán, a guruló szigeten, Ánelikének fia született. Perzselt Szemöldökűnek nevezte el. Olyan gyorsan nőtt, mintha húzták volna, egykettőre kinőtt az anyja és a szolgálók markából. Egy napon így szólt Ánelikéhez:

– Hol van az én apám?

– Neked nincs apád – felelte Ánelike.

– Nem lehet az, hogy ne legyen apám – mondta a fiú –, hiszen miért neveznek akkor engem Perzselt Szemöldökűnek? Ez a név csak apámról szállhatott reám. – És ismét megkérdezte: – Merre van az én apám?

Áneliké jól tudta: ha megmondja, hogy hol van az apja, a fiúnak legelső gondja lesz, hogy ő is utánamenjen.

– Apád Hawaii királya – mondta meg végül mégiscsak.

– Meg kell keresnem őt – jelentette ki Perzselt Szemöldökű –, ha meghalok, az sem baj, mennem kell, hogy megtaláljam.

Ánelike csónakot ácsoltatott fiának. És Perzselt Szemöldökű a piros árbocú, piros kötélzetű, piros vitorlájú csónakon útra kelt.

Mielőtt elindult volna, Áneliké lelkére kötötte, nehogy hátra tekintsen Ulukaára. Perzselt Szemöldökű nem is tekintett vissza, s mire a nap lenyugodott, Hawaiiiba érkezett.

Mikor a parthoz közeledett, emberek sereglettek a kikötőbe, és azt kiabálták, hogy a király tabu alá helyezett kikötőjébe ember a lábát be nem teheti, s ha partra szállna, meg kell ölniük. De a Perzselt Szemöldökű mégis partra lépett, és kísérete a csónakkal széleseben elevezett Hawaii partjaitól. Az emberek rárohantak Perzselt Szemöldökűre, de a fiú átugrott a fejük felett. Megtépdesték a ruháját, de ő kiszakította magát, és egyenesen a király sövénykerítéssel elzárt, tilalmas házába rohant.

Nekiugrottak az örök, ütötték-verték.

A király éppen a gyékényén ült odabent, és szolgálai legyezgették, mikor a jövevény mindenkit félretolva berontott, és mielőtt bárki egy szót szólhatott volna, a király ölébe ült.

– Ki ez az idegen? Ki engedte meg, hogy ölembe üljön? Halál fia az idegen, aki ilyet merészkedik! – kiáltott a király.

– Perzselt Szemöldökű vagyok – szólalt meg a fiú –, és anyám, Ánelike, üdvözl téged, ó, apám.

Ká-eve-aohó felismerte a fiát, sírva ölelte meg, s kérdezte, hogyan él Ánelike a guruló szigeten. És ekkor egész éjszaka az elhagyott asszonyra gondolt, és az is megjárta az eszét, hogy nem lelné meg többé hozzá vissza az utat soha.

Aztán teltek a napok, és a király megmutatta fiának, mit kell tudnia annak, aki majd Hawaii királya lesz.

Ánelike Ulukaában, a guruló szigeten éjjel-nappal azon töprenkedett, vajon szereti-e őt meg egykori férje, a tengeri ember. Eltökélte, hogy ezt kideríti, s ha még szereti, visszahozza Ulukaába, hogy ott éljen vele, míg csak az öregség el nem homályosítja szemeit. A szigetet ezért oda guríttatta, ahol Ku többi unokája élt, tizenegyen.

Mind a tizenegy nénjét, hűgát magával vitte Ulukaá szigetére. Ott éltek együtt, főtt ételt ettek, s naphosszat forgatták fejükben a szavakat, amelyeket Ánelike a tengeri emberről mondott nekik. Hogy hogyan került oda, hogyan csinált tüzet, meg hogy egy fiút is nemzett Ánelikének. És mondta a tizenegy testvér:

– Miért nem szerzett nagyapánk, Ku, nekünk is egy-egy ilyen férjet, mint az Ánelike férje volt?

Egy nap aztán Áneliké nagy csónakot építtetett szolgálival. Pirkadattól alkonyatig a nagy csónak elkészült, piros volt az árboca, piros a kötélzete, piros a vitorlája is. És virradatkor Ánelike meg mind a tizenegy húga s nénje a nagy csónakba szállt, és aztán elvitorláztak Hawaii felé.

– Jaj de gyönyörű asszony! – kiáltotta a nép mindegyikükre, ahogy egymás után partra szálltak.

És szaladtak a hírrel a királyhoz, hogy piros csónak érkezett.

Mondta Perzselt Szemöldökű az apjának nyomban:

– Próbára akar tenni anyám. Ki akarja fürkészni, hogy szereted-e még? Ha kiderül, hogy már nem szereted, megöl. Ku mindenik unokája ide fog jönni hozzád, s ha te nem tudod felismerni közöttük Ánelikét, elbúcsúzhatsz az életedtől. Készíttess tizenegy házat, és mindegyik asszonyt tétesd be egy-egy házba. Mindenik asszonynak mondd azt: „Neked sincs olyan szép nyakad, mint Ánelikének, Áneliké bokája szebb, mint a tiéd”, vagy mondd azt: „Ánelikének különb térde van, mint neked, ragyogóbb a szeme.” Így beszélj mindegyikkel, és ha fel tudod közöttük ismerni Ánelikét, vissza fogsz menni vele Ulukaába, a guruló szigetre.

Ánelike tizenegy testvére egymás után járult a király színe elé, és mindegyik azt állította magáról, hogy ő a király felesége. Rendre mindegyik megpróbálta, hogy beleüljön a király ölébe, és hízelkedett neki, de a király egymás után így szólt hozzájuk:

– Neked nincs olyan szép szemed, mint Ánelikének. Ánelike haja fényesebb a tiédnél. Ánelikének sokkal különb bokája van. A te térded nem hasonlítható Áneliké térdéhez. A te bőröd nem mérközhet Ánelike bőrével...

És az asszonyok mind megszégyenülve kullogtak el. De az egyik közülük csakugyan éppen olyan volt, mint Áneliké annak idején, mikor a guruló szigeten összetalákoztak. A király már-már az ölébe vette őt, de akkor eszébe jutott, hogy Áneliké egyenesen a szemébe szokott nézni, ez az asszony meg lesütötte a szemét.

– Mindenestül, tetőtől talpig se vagy olyan szép, mint Ánelikének a kisujja! – mondta a király, s az asszony megszégyenülve elsompolygott.

Ez a nő volt Ku legkisebb unokája.

Akkor egy asszony jött a királyhoz, és mikor egymásra néztek, egyből felismerte, hogy ez az igazi Ánelike. A király sírva fakadt, és az ölébe ültette Ánelikét.

– Szerencséd, hogy felismertél – mondta az asszony.

Egy ideig Hawaii szigetén éltek, de nemsokára Ánelike azt mondta, hogy haza akar menni a guruló szigetre. Ká-eve-aohó átadta a királyságot a fiának, és Ku tizenegy unokája, a király és Ánelike beszálltak a nagy csónakba, de a tizenegy nővér elrejtette az arcát a király szeme előtt. Megérkeztek Ulukaába, a guruló szigetre, de ott csak Ánelike és a király szállottak ki, a tizenegy nővér hazament a saját szigetére. És Ánelike és szerelmese még sok boldog évet töltött együtt a guruló szigeten.

KAUAKAHI-A-KAWAU ÉS A TENGERI ISTENNŐ

Élt egyszer Kauaiban egy király, Kauakahi-a-kawau. Fenn lakott a hegyekben. Egyszer, lenn járván a parton, meglátott egy istennőt, aki a tengerben játszadozott, majd felkapaszkodott egy sziklára, és fésülte meg fonogatta a haját. A királyt úgy megbabonázta az istennő szépsége, hogy amikor hazatért hegyi lakásába, kőből kifaragta a szobrát. Kauakahi magában Onoilelének nevezte az asszonyt, a valóságban azonban Uli-poi-o-kamoku volt a neve ennek a kupuának, vagyis istenasszonyfélének. A nő olyan szép és kívánatos volt, hogy Kauakahi halálos szerelemre gyulladt. A legnagyobb gonddal véste ki az alakját, és sikerült is olyan tökéletesen megelevenítenie, hogy még a haja is megtévesztően hűséges volt.

Amikor munkájával elkészült, levitte a tengerpartra. Eljött a napnak az az órája, amikor Kauakahi úgy gondolta, hogy most már a kupua hamarosan megjelenik. Ekkor fogta a szobrot, és a víz szélén egy sziklára ültette, éppen úgy, ahogyan a nők szoktak ülni, ha fürdés után szépítgetik magukat. Maga Kauakahi a szobor mögé kuporodott, és várta, mikor jelenik meg az istennő. Ez hamarosan fel is bukkant a habok között, és egy nagy sziklára kúszva letelepedett, aztán ujjával kifésülte hosszú hajából a beletapadt tengeri hínárt. Kauakahi azon nyomban utánozni kezdte, és saját ujjával fésülgette az előtte álló szobor haját.

– Az egész csak szemfényvesztés, hiszen ez egy bábu – mondta az istennő lekicsinylően.

Kauakahi erre hirtelen olyan varázslatos ügyességgel mozdított egyet az előtte álló szobron, hogy az istennő azt hitte, mégiscsak tévedett az előbb, és így szólt:

– Mégiscsak asszony lesz ez!

– Gyere át, és legyél velem! – mondta erre Kauakahi.

Az istennő azt hitte, a nő szólt hozzá, átúszott, és felmászott a sziklára, amelyen a király ült a szobor mögött.

Amikor kijött a vízből, Kauakahi, varázserejével, eltüntette a bábút, az istennő elé állt, vállára tette a kezét, és szerelmet vallott neki:

– Gyere velem, és légy a feleségem!

Az istennő igent mondott, és követte a férfit a hegyekbe, Pihana-ka-lani csodálatos vidékére. Mikor beléptek a házba, az tele volt ragyogó tollú, gyönyörűséges madarakkal. Az egész lakásban mindenütt négy sor rúdon ültek egymás felett a madarak. Uli-poi csodálkozva fordult szerelmeséhez, hogy magyarázza meg az elkápráztató látványt. A férfi azonban ekkorra már eltűnt. Egy szobor alakját öltötte magára. Az istennő – aki mégiscsak asszony volt – erre könnyekre fakadt, és nagyon kétségbeesett. De egyszeriben előkerült egy öregasszony, és barátságosan megkérdezte, mi baja. Uli-poi mindent elmesélt elejétől fogva.

– Majd én meglelem neked a férjed – mondta az öregasszony.

Azzal átvezette Uli-poait egy szomszédos házba, ahol számtalan bábu sorakozott a fal mellett.

– Melyiket választanád férjedül, ha rád bíznák? – kérdezte a banya, a bábukra mutatva.

Az istennő jól szemügyre vette valamennyit, kiválasztotta, amelyik a legjobban tetszett neki. Odalépett, de amikor meg akarta emelni, nagyon nehéznek érezte. Így hát megelégedett azzal, hogy forrón megcsókolja. Erre, amit csupán szobornak gondolt, mosolyogni kezdett rá, mert hát emberi lény volt az, a férje.

– Ki vezetett a bűvőhelyemre? – kérdezte Kauakahi.

– Egy öregasszony, Kahi-hi-kolo a neve.

– Az egyik ősanyám – felelte a király. – De most gyerünk vissza a házukba!

Visszatértek, és ezen az éjszakán madárpelyhek tették puhává a nyoszolyájukat.

Röviddel ezután Kilioe, a szakadékok istene, meghívta Kauakahit, hogy látogassa meg őt Haenában. A király el is indult feleségével együtt. Mérhetetlen sok madár kísérte őket. Tíz napig maradtak Haenában. A Wailua mentén igyekeztek haza, a sziget

belsejében vezető, meredek ösvényen. Búcsúzáskor Kilioe figyelmeztette barátját:

– Ügyelj arra, hogy mindig kéznél legyen a képmásod. Tudnod kell, hogy a feleséged a tenger leánya, és hamarosan visszatér majd anyjához. Akkor pedig megkísérli, hogy téged is magával vigyen, és belefúlsz a hullámokba.

Miután elindultak, hamarosan elértek a Wailua folyóhoz. Leültek a partján és beszélgettek. Egyszerre csak az asszony megragadta a férjét, és a folyó mélyébe ugrott vele. Kauakahi azonban nem feledkezett meg barátja tanácsáról, és a mélyben maga helyett a képmását hagyta felesége ölelő karja között. De így is félholt volt, mire ismét felbukott a víz alól.

Alig vették észre eltűnését a hegytetőről a madarak, máris segítségére sietettek. Éppen idejében érkeztek, hogy csőrükkel kiemeljék a folyóból, amikor kimerülten feltűnt a víz színén. Szárnyaikon vitték haza hegyi lakába, ahol azután Kauakahi elégedetten éldegélt, jó barátjának, Kilioénak kellemes társaságában.

A NYÍL MEG A HINTA

Hi-ku a hegytetőn élt, Ka-ve-lu meg a síkságon. Ka-ve-lu hercegnő volt, de odalent az alföldön semmi pompa, semmi hódolat sem övezte, magányát csak néhány szolgálóleány osztotta meg.

Ifjú legény volt Hi-ku. Apjától kapott egy csodanyilat, amit úgy hívnak, hogy Pua-ne.

Egy napon Hi-ku fogta a nyilát, és elindult a síkság felé. Összetalálkozott néhány legénnyel, azok is éppen nyilazni voltak. Mondta nekik, hogy mérjék össze a tudásukat. Azzal kirepítette a nyilát. Átsuhant az egy kopasz meg egy világtalan ember feje fölött, továbbsuhant egy béna meg egy vízfejű koponyája fölött, végezetül pedig Ka-ve-lu leányzó ajtaja elé esett le. A szolgák odavitték úrnőjüknek a nyilat. Ka-ve-lu fogta és eldugta. Ekkor érkezett oda Hi-ku.

– Láttá-e valamelyikőtök a nyilamat? – kérdezte a szolgálóktól.

– Mi bizony nem láttuk! – felelték.

– Ide esett a nyíl – mondta Hi-ku –, figyeltem a röptét.

– Meg tudnád különböztetni a nyiladat a többitől? – szolt ki a házból a hercegnő.

– Én ne tudnám? Felel ám nekem a nyilam, ha szólítom – válaszolta Hi-ku.

– No, szólítsd hát! – biztatta a lány.

– Eua-ne! Pua-ne! – kiáltotta Hi-ku.

– Itt vagyok! – szólalt meg Pua-ne, a nyíl.

– Tudtam én tüstént, hogy te dugtad el a nyilamat! – mondta Hi-ku.

– Gyere hát, és találd meg! – szolt a hercegnő.

A legény bement a házba, hogy megkeresse nyilát, Ka-ve-lu pedig becsukta mögötte az ajtót. A nyílni meglelte a legény, ott is tartotta a kezében, de egy tapodtat sem mozdult, mert mikor körülnézett, annyi minden szépet látott, hogy elfeledte, miért is ment oda.

Csodálatosan szép virágfüzéreket és gyönyörűséges tollpalástokat látott. Volt ott tarka fonású gyékényszőnyeg, sok-sok kagyló és jó csomó pompás koralldarab. S látott még valamit, ami szebb volt mindezeknél. Meglátta Ka-ve-lu hercegnőt. Mert csak most nézett rá igazán. Ott állott a lány a háza közepén, és úgy tündökölt, mintha a világ valamennyi kukuija lánggra lobbant volna. Hi-ku elfeledte hazáját odafent a hegyen, csak nézte-nézte a leányt, és beleszeretett. A leány már akkor megszerette, amikor megpillantotta a háza felé lépkedő Hi-kut, de mikor ott látta bent a házban, kezében a csodanyíllal, még erősebb szerelemre lobbant.

Öt napot töltött Hi-ku a hercegnő házában. Ka-ve-lu minden áldott nap kiment valamelyik külső házba, hogy ott egyék szolgálólányaival. És sem az első, sem a második, sem a harmadik, sem a negyedik, de még az ötödik napon sem kínálta meg étellel Hi-kut. Még azt sem mondta meg neki, merre, hol található magának ennivalót.

Éhes volt a legény már a második napon is, és egyre éhesebb és éhesebb lett. A harmadik napon megdühödött, és egyre mérgeesebb és mérgeesebb lett. A szolgálók talán keveset készítettek? Úgy ám, keveset. S még azt is megmondták, hogy nem adhatnak a nagy rangú emberek eledeléből ennek a senkiházi legénynek.

Ötödik nap, mikor Ka-ve-lu a külső házban a szolgálóival evett, fogta Hi-ku a nyilát, és nagy mérgesen kiment a házból. Indult a hegyek felé. Ka-ve-lu kiszaladt a szolgálók házából, s meglátta, hogy elmegy a legény. Nekiiramodott a hegyoldalnak. Futott utána. De a legény csak ment tovább iszonyú haragosan, s egyszer sem nézett vissza

A leány utána sietett. Hívta, szölongatta, ahogyan a bíbic szölongatja röptében a párját. Hívta vissza, mivel igen szerette, és férjének tekintette őt. De a legény jól tudta, hogy a leány hamarosan utoléri, ha továbbra is ilyen gyorsan fut, ezért nem maradt más hátra, mint az, hogy bűvöléshez folyamodjék. Szólt is a *mai le* növény kacsainak meg az íje indáinak, megkérte az *ohia*fákat s más ágas-bogas fákat, hogy zárják el a leány elöl az utat. De Ka-ve-lu mégis előbbre vergődött. Átküzdötte magát az ösvényen keresztül-kasul tekeredő gubancokon, loncokon. Fűszoknyája összeszakadt, arcát könny áztatta, testét összekarmolták az ágak, de csak ment tovább.

Hi-ku azonban gyorsabban haladt, s egyre távolodott. A leány ekkor alig hallható, gyenge hangon, énekszóval kezdte őt kérlelni:

*Kár volt fonnod, Ka-ve-lu,
elhervad a koszorú,
el a virágkoszorú,
távolodik ím Hi-ku!
Mindent hagytam mihaszna
szerelmednek miatta,
nem kívánok semmi másat,
hajítsál egy virágszálat.*

A legény nem dobott neki egy szál virágot sem, és egy árva szót sem felelt, ám a leány csak iparkodott a nyomába a meredek hegyoldalon. De a vadszőlő indái ekkor úgy átfogták, hogy nem tudta többé keresztültörni magát rajtuk. Felemelte gyenge hangját, és ismét énekelt Hi-kunak:

*Halljad, Hi-ku, halljad,
gyöngye szóm meghalljad,
ne hagyd, hogy itt haljak!
Ka-ve-lu túske karmolássza,
gyökerek védtelen foglya,
vadszőlő indája fogja,
virágaim elhervadtak,
föld fenekén kell hogy lakjak.*

Hallotta Hi-ku az éneket, de nem nézett vissza, és nem felelt, folytatta útját a hegy kapaszkodóján, Ka-ve-lu pedig – belebonyolódva ágakba, indákba – messzi elmaradt tőle. Nemsokára szem elől tévesztette már a legényt, és hangja sem ért el hozzá.

Hi-ku megérkezett a hegycsúcsra, és bement szülei házába. És még most is dúlt-fúlt mérgében. De a rákövetkező éjszaka a mérge elpárolgott, és ekkor eszébe jutott a hercegnő mély fekete szeme, meg nagy-nagy fiatalsága, ami olyan volt, akár a tavasz lehelete. Egyre többször látta maga előtt a leány orcáját, s amit így látott, azt szerelemmel nézte.

Egy napon, mikor éppen szokott útját rótt a hegyoldalon, csak eszébe jutott egy dal, ami éppen rá illett, meg Ka-ve-lura. Az a dal volt ez, amit Lo-lu-pe istenhez szoktak énekelni, mert az hozza össze az egymástól elszakadt szeretőket, az adja vissza azt, ami elveszett.

*Hi-ku szomoroghat,
hegyeken bolyonghat,
aj a tegnapi vessző
letörött a zöldellő!
virága földön száradoz,
minden barma rátapos.
Lo-lu-pe isten kérlek,
ideje segítségnek,
tetőled kívánom:
legyen új virágom!*

Fújta-fújta ezt az éneket, és felballagott szülei házához. Odahaza idegen jövevényeket talált.

– Hát ti kik vagytok, és miért kellett idejönnetek? – kérdezte.

– Ka-ve-lu, Kona ifjú hercegnője meghalt – mondták a szülei –, ezek a rokonai, s azért jöttek ide fel, hogy fát vigyenek le, amiből házikót ácsolhatnak a holtteste köré.

Mikor meghallotta ezt, siratta Hi-ku nagy veszteségét. Azután elhagyta szüleit, és elindult, hogy megkeresse Lo-lu-pe istent, akihez hegyre jövet a dalt énekelte.

Lo-lu-pe éppen sárkány alakjában szeldeste a levegőet, hogy onnan kémlelje ki, mire van az embereknek szükségük. Mit kérnek tőle, kit és mit találjon meg? Egy varázsló házának szögleténél Lo-lu-pe hasonmását pillantotta meg Ili-ku. Hal alakú sárkánykép lengett ott, farokkal s szárnyakkal. Ili-ku közelebb léped, és könnyörgött Lo-lu-péhez, aztán égnek eresztette a sárkányt, hadd vigye a szel.

Ezen az éjszakán megjelent a legény álmában Lo-lu-pe isten, és megmutatta, hol van Ka-ve-lu. A leány leszállott abba az alulsó világba, amin Mi-lu uralkodik. Elment a halottak országába, az óceán alá. Lo-lu-pe megmondta a legénynek álmában, hogyan juthat hozzá, és hogyan hozhatja vissza Ka-ve-lut az élők világába.

Hi-kunak hajnalban virító vadszőlő indájából olyan köteleket kell sodornia, amilyen hosszút soha senki sem sodort. Mégpedig kettőt. S mindegyik hosszú kötél hurkába egy-egy hintaülőkét kell erősítenie. Akkor aztán az egy-egy kötélszálra hurkolt hintákat le kell engednie az óceán fenekére. Az egyiken pedig neki magának is alá kell szállania. Amit azután még ezenkívül kell megtennie, azt kétszer is elmondta neki Lo-lu-pe.

Eli-ku elment oda, ahol a hajnalban virító vadszőlő terem, letépte a leghosszabbakat, és barátaival, akik vele tartottak, megsodorta a világ leghosszabb köteleit. Aztán a pajtásaival kiment a tenger vizére, és közös erővel leengedték a világ leghosszabb két kötelét, mindegyiken egy-egy ülőkével. Az egyik kötélén Hi-ku szállott alá, és elérkezett a tenger fenekére, arra a helyre, ahol a holt lelkek felett Mi-lu uralkodott.

Mikor elérte a holtak helyét, elkezdett hintázni. A holt lelkek mind észrevették őt, s mindahány hintázni akart! De Hi-ku nem engedte őket a hintára, magamagát hintáztatta, s ahogy lengett ide-oda, énekelt:

*Hintámon hilintázok,
tinektek meg nincs hintátok!
Hintázom magom örömére,
holt lelkek, eriggyetek félre!*

Ka-ve-lu lelke ott állott Mi-lunak, a holtak királyának az oldala mellett, észrevette őt Hi-ku a holtak tömegében. De Ka-ve-lu mit sem tudott Hi-kuról.

Nem ismerte meg.

Mi-lu király odament, ahol Hi-ku hintázott. Megkívánta, hogy ő is hintázzék. Hi-ku átengedte neki a hintát.

Akkor aztán a holt lelkek elkezdtek hintáztatni a királyt, és Mi-lu úgy megörült az ide-oda lengésnek, hogy az összes lelkekkel húzatta a köteleket.

Közben Hi-ku odament Ka-ve-luhoz.

– Itt a mi hintánk – mondta, és oda vezette Ka-ve-lut, ahol a másik kötélén a másik hinta függött. Ráültette Ka-ve-lut a hintára, és ringatni kezdte. S mialatt hintáztatta-ringatta, azt az éneket dúdolta

neki, amit a fölülő világban az élők szoktak énekelni hintázás közben:

*Hideg szél gyötri Vai-meát,
bíbor ohia-bimbót fúvó,
bíbor ohia-bimbót törő!
Vai-ka erdő szomorú,
a Ko-aike szirma hull.
Vai-ka erdő szeretőm,
minden virága szeretőm,
a szerelem a szeretőm.
Ma-hé-le erdejében szökkent
Kao-lau virága te,
virágok legszebbikje te,
körötted elbolyongni jó,
körötted elbolyongni jó.
Az erdőben bolyongni jó,
vad pilifű közt bolygani.
Az élet hintázik velem,
Ká-hua hív, ó szerelem!
Ó szerelem, rabul fogó,
szomorú Hi-kut elhagyó.*

Ezt énekelte, mert azt hitte, Ka-ve-lu visszaemlékezik a felülő világban eltöltött napjaira, ha meghallja ezt a dalt. De Ka-ve-lu nem emlékezett.

Ekkor Hi-ku ült fel a hintára.

– Jöjj, hintázz velem – szólt –, ülj szépen a térdemre, és én beborítom magunkat köpenyemmel.

Ka-ve-lu fölugrott, és ráült Hi-ku térdére. És elkezdtek hintázni előre-hátra, előre-hátra, mialatt Mi-lut, a holtak királyát a holt lelkek hintáztatták. Egyszerre aztán Hi-ku megrántotta a hajnalban virító szőlő indájából sodort kötelet. Ez volt a jel. Pajtásai odafeni úgy tettek, ahogy Hi-ku meghagyta nekik: húzni kezdték a kötelet felfele. Fennebb, egyre fennebb ért Hi-ku, és Hi-ku karjában Ka-ve-lu.

De Ka-ve-lu elkezdett zsugorodni, és annál kisebbre apadt, minél közelebb jutottak a napvilághoz. Addig-addig töpörödött, míg kisebb lett egy aprócska leánykánál, kisebb egy pici gyereknél, míg csak

éppen akkorára nem fogyott, mint egy madár. Hi-ku és Ka-ve-lu az óceán színére ért, s a legény fogta szerelmesét, és visszaszállt vele a csónakjába, majd oda evezett vele, ahol a faépület emelkedett a holtteste fölött. Odavitte a leány lelkét a tetemhez. A lélek kicsire apadt. A legény összefogta azt a markában, s odatartotta a holttest talpához. A lélek bement a talpakba, átjárta azokat, onnan eljutott a mellkasba, és elérkezett a torokhoz. Mikor a torkot elérte, akkor már a lélek benne volt a testben. Akkor Hi-ku felvette a testet, és addig melengette, míg csak Ka-ve-lu olyanná nem vált, mint amilyen volt azelőtt.

Ezek után még sokáig éltek együtt ők ketten, Hi-ku meg Ka-ve-lu, sem a hegyen, sem a síkságon, hanem középütt. Sok koszorút fontak, és sok-sok éneket mondtak egymásnak, és gyakran áldoztak Lo-lu-pének, mert ő adja tudtára az embereknek, hogy amit elveszítettek, az merre található.

A LEÁNY, AKI MEGÁLMODTA MAGÁNAK A LEGÉNYT

Megszülték, ott hagyták a tárógumós, cukornád-torzsás mezőn, hogy senki se nevelhesse fel ember ivadékaként. Nagyanyja álmot látott. Álmában egy szép leány állott meg előtte.

– Mit akarsz tőlem, te szép teremtés?

– Én vagyok a legfiatalabb leányod legkisebb leánya. Azt akarom, hogy értem gyere.

– És hol foglak megtalálni?

– A tárógumós, cukornád-torzsás mezőn. Ott, ahová a szemetet szórják ki.

A nagyanyja felkerekedett, sietett arra a helyre, ahol a legfiatalabb leánya élt. Még csak a közelébe érkezett, s máris egy szivárványt látott. A szemevilága belekáprázott. Mikor újra tudott látni, akkor a szivárvány épp ott volt, afelett a hely felett, ahová a szemetet szórták.

A letarolt cukornád között egy fekvő gyermeket pillantott meg. Felvette, a szoknyája aljába göngyölgette. Hazavitte magához.

Húsz nap alatt meglátszott már rajta, hogy szép kis leánygyermek. Nagyanyja szerető gonddal nevelte húszéves koráig, s akkorra a legkisebbik unokája éppen olyan szépségessé vált, mint az az álombéli leány volt valaha. Az alakja egyenes, hibátlan. A bőre sima, feszes, mint a zsenge banánhéj, sötét szeme olyan simogató, mint a vela-veka pikkelyének fénye. Hogy akkor milyen néven szólították, nem tudom, csak azt a nevet tudom, amit később adtak neki. Úgy lehet, azért nevezték el Lei-lehuának, mert sokszor szedegette a lehuafák virágait, s azokat koszorúba kötözte.

Ott, ahol élt, a nagyanyján s annak szolgálóján kívül senki soha nem láthatta; sem ember, sem asszony. És a leány nem is ment el soha a nagyanyjától, hacsak az erdőbe nem, hogy ott koszorúit fonogassa a lehua virágaiból.

Egy nap, amikor szolgálójukkal az erdőn járt, csak megjelent Elepaio madár, s hívogatni kezdte a falevelek közül. Elepaio hangjai a leány fejében emberi szavakat öltöttek:

*Vái-a-háó, Vái-a-háó,
A hala jó, gyümölcse jó!*

Mondta Lei-lehua a szolgálónak:

– Ugye madár szólott így?

Mondta a szolgáló:

– Úgy lehet, egy ág az! Súrolja a másik ágat. Vagy tán a szél zörög a falevelek között.

– Figyelj csak! – mondta Lei-lehua. És Elepaio füttye ismét csak emberi szavakat öltött a fejében:

*Vái-a-háó, Vái-a-háó,
A hala jó, gyümölcse jó!*

– Ládd-e! – kiáltott Lei-lehua. – Mondtam én, hogy madár füttyörész!

Ekkor a madár énekelni kezdett mindkettőjüknek, és dalának hangjai emberi szavakká váltak Lei-lehua szívében:

*Ez itten a hailiji erdő,
Hát még Hiló-völgye mily kelendő!
Itt a madár világmézet szürcsöl,
Ott a madár, hogy gyümölcsöt gyűjtsön,
Terem arra ava elegendő!*

Mikor Elepaio madár ezt elrikkantotta, azt mondta a szolgáló Lei-lehuának:

– Hadd térünk már haza, mert későre jár az idő, és eleget mulatoztunk azzal, hogy koszorúba fontuk a lehua virágait

De még ki sem mondta egészen, máris újra felcsendült Elepaio hangja, és Lei-lehua szívében ilyen szavakká váltott:

*Köd a földre;
Köd a völgyre,
Köd boruljon a tengerre, köd!
Erre, arra, mindenekre! Köd!*

És ahogy a madár szava elhangzott, jött a köd. Leereszkedett, sűrűsödött, megüledett. És Lei-lehua és szolgálója szem elől veszítették egymást

Ám Elepaio csalogató hangját még a ködön át is egyre hallotta a lány. Arra ment, amerről a madár szava hangzott, ment, ment egyre távolodva onnan, ahol a lehuafák virulnak. A köd egyszer csak felszállott. A nap éppen leáldozóban volt. Ereszkedett az éjszakai sötétség, és a lány egy ház előtt találta magát.

Belépett. Csinos ifjút pillantott meg ott. Az ifjú köszöntötte a leányt, és Lei-lehua rebegeve visszaköszönt neki. Odakint azalatt Elepaio madár rikkantása azt mesélte el a fiúnak, hogy miként lelte meg a leányt a lehuafák között.

Ez az ifjú hercegi sarj volt, úgy hívták: Ká-lámu-ula. Odalépett Lei-lehuához, megfogta a kezét, s azt mondta, szeretné, ha vele maradna, s felesége lenne. A leány így felelt:

– Ó, uram, hagyj engemet! Társtalan leány vagyok én, hadd maradjak az még harminc napig. Ha azután pedig szeretni tudlak, akkor jó, és ha nem, akkor is jó.

A leány beszéde közben egyre nőtt a csodálat Ká-láma-ulában a szépséges jövevény irányt. Ká-láma-ula úgy intézte, hogy a leány együtt lakjék az anyjával s a hűgával. Harmadik éjszaka hogy itt lakott, álmodt látott Lei-lehua. Álmában egy férfi lépett szorosán melléje. De nem olyan, mint Rá-láma-ula, az a férfi, akit életében eddig egyes-egyedül ismert. Az az álombéli magas tollsisakot viselt, vállára tollakból készült, ragyogó színű palást terült, kezében harci buzogányt tartott. Így szólt hozzá:

– Nekem ígért téged a nagyanyád! Sok-sok napja várok már rád, és majd elalél bensőmben a lélek, mivelhogy az ígérete nem teljesült.

– Mit kell tennem? – kérdezte álmában Lei-lehua.

– Fel kell készülnöd egy különös utazásra.

Lei-lehua így válaszolt:

– Én nem az enyéim tudtával kerültem ide. Nem láttam ám előre, hogy lépéseim ide vezetnek, mikor útra keltem. Azért úgy fogom őrizni szavaidat, mint egy örök palástot a vállamon.

Mikor felébredt, és megértette, hogy álmodott, próbálta felidézni álmát, de csak nem tudott a mélyére hatolni. Csak arra emlékezett,

mintha egy sűrű, vadul illatozó erdőben járt volna, és még egyre érezte az erdő szagát, de semmi egyéb nem maradt meg az álmából.

Következő éjszaka az álom visszatért. Ismét azt a férfit látta, akit harci ruházatban ismert meg. Megint arról az ígéretről beszélt, amit a nagymama tett neki, és újra azt mondta, hogy különös utazásra kell felkészülnie. De reggelre ébredve csak azt tudta, hogy olyan álmot látott, amit sehogy sem bír megfejteni. Az erdő varázsa megfogta.

Szerelembe esett azzal, aki álmában kétszer kereste fel. De nem tudott hozzá menni, és sírva fakadt. Mikor az ifjú Ká-láma-ula meglátta könnyeit, így szólt hozzá:

– Nyugodj meg, ne sírj! Hiszen még sok napnak kell eltelnie ahhoz, hogy szavadat álljad, és felelj nekem: kelt-e benned olyan szerelem, mint az enyém irántad?

Lei-lehua nem válaszolt.

Harmadnap éjszaka ismét a harcosok mezébe öltözött férfiről álmodott, és ekkor tüstént felébredt, felkelt, s még mielőtt pitymallott volna, kiosont a házból.

Most már készen volt arra a különös utazásra, melyről az álombéli harcos beszélt neki.

Alig ment Lei-lehua egy kis darabot, sűrűsödni kezdtek a hegyeken a fellegek. Előbb csak szemerkélt az eső, aztán mind szaporábban hullott, fölkel a szél, majd mindenfelé köd kúszott a földekre. Ekkor feltündökölt a szivárvány, és egyre ott lebegett a leány szeme előtt. De máskülönben megint olyan sűrű köd fogta körül, mint amikor az Elepaio madár csalogatta maga után. Minden ködbe veszett Lei-lehua tekintete elől, de ő csak ment bátran tovább. Lassan fölszakadt a köd, és a leány most kopasz dombokon, csupasz síkságokon vándorolt át, míg csak el nem érkezett Pu-hal-moa ember nem lakta fennsíkjára. Itt aztán letelepedett. Az erdőben töltötte napjait, virágokat szedett a lehuafákról, és koszorúba fonta. Ételt nem ízlelt soha. Valahányszor elaludt, megjelent neki a harcosok mezében járó férfi.

Magányosság, sóvárgás és vágyakozás voltak társai. Ezért nevezték el a Kopaszhegyen Sóvárgó, Társ Után Epekedőnek. Sok-sok napon át élte a bujdosók életét, és végül is egy fán lelt magának menedéket. A fa indáit magára húzta, betekerte, odakötözte magát

velük, és a fejébe vette, hogy el sem mozdul onnan, míg csak érte nem jön a halál.

Történt, hogy a király szolgája kiment az erdőbe, hogy a házépítéshez fát vágjon. Amint közeledett, valami csillogót pillantott meg az egyik olapafán. Odament, hadd lássa, mi lehet az? Hát bizony egy szépséges kisasszonyt talált a fán, oda volt az kötözve az ije-ije vad indáival.

Megszólalt a szolga:

– Gyere le, te bujdosó, gyere le! Beszélni szeretnék veled.

A leány leszállott a fáról, de mikor megállott a szolga előtt, bizony nem úgy bánt az vele, ahogyan egy kóbor bujdosóval bánt volna! Hiszen magát a Kopaszhegyen Sóvárgót, Társ Után Epekedőt pillantotta meg a leány személyében, így aztán térdre esett előtte s mondta:

– Áldom szerencsém, hogy megpillantottam szemedet, arcodat s felismertelek jószágodról meg szépségedről! Kérlek, hercegnő, hadd lehessek szolgálatodra!

A Kopaszhegyen Sóvárgó látta: jó és hűséges ember ez a szolga, megengedte hát, hogy a szolgálatára legyen. A szolga ennie hozott, és a leány evett az olapafa tövében. Nemsokára sietve, csillogó szemmel ment vissza a szolga urához:

– Láttam, uram, a te szépségesedet élő valójában! Megtaláltam a Kopaszhegyen Sóvárgó, Társ Után Epekedőt!

Tudott róla a szolga, milyen álmái voltak urának, azért szólt így.

Pu-u-o-nále, a király, szó nélkül oda sietett, ahol a szép leány tartózkodott. A Kopaszhegyen Sóvárgó megpillantotta őt, és nyomban tudta, hogy az álombéli férfi áll előtte. Könnyek lepték el a szemét.

Így szólt hozzá a király:

– Királynőm, miért sírsz?

Felelte a leány:

– Olyasféle férfit láttam álmomban, nem is egyszer, mint te vagy, és most könnyeimmel fizetek szerelmemért. – Aztán felsóhajtott: – Ó, én búbanatom! Ó, én keserves könnyeim!

Pu-u-o-nále szólt:

– Hát milyen volt ő, akit álmaidban láttál?

– Mint te, olyan! Úgy hangzott a szava is, mint a tied. De más is volt ám, mint te vagy! Vállán tollpalástot viselt, fején ragyogó tollakból font sisakot, és kezében harci buzogányt tartott.

Mikor a leány ezt mondta, Pu-u-o-nále kézen fogta, házába vezette. Fejére tette tollból font sisakját, vállára terítette tollpalástját, kezébe fogta harci buzogányát, ott állott a leány előtt a harcosok mezében és a Kopaszhegyen Sóvárgó felismerte benne a férfit, akiről álmódott.

Az igazsághoz csalódás vezet; ez Elepaio dolga volt.

Most azonban a férfi is felismerte, hogy ez a leány járkált álmaiban, és vette őt és tette feleségévé.

Lakodalmukon az ég dörgött, villámfény cikázott, és nyolc szivárvány szállt alá az égből. Ez volt annak a jele, hogy olyan emberek kerültek össze, akiket az istenek régtől fogva egymásnak szántak. Pu-u-o-nále és a Kopaszhegyen Sóvárgó, akit azelőtt Lehuafüzérnek neveztek, együtt éltek Kohala földjén. A kohalai ember szereti a földjét, a cserjés meg kopár hegyoldalakat, a messzi elnyúló, magányos réteket.

Kohalában így mondják a Kopaszhegyen Társ Után Epekedő történetét.

KÁNE VIZE, AZ ÖRÖK ÉLET ITALA

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy Eget Támasztó Ország, Ku-ai-he-láni. Ott élt Iku király. Tizenkét gyermeke volt, és ezekből tizenegyet úgy nevelt fel, hogy nem részeltette őket atyai kegyeiben, és örökséget sem ígért nekik. De mikor Aukele, a tizenkettedik gyermek megszületett, azt az apja karjaiba emelte, és neki ígérte örökségül a hatalmat és a dicsőséget, az Eget Támasztó Országgal egyetemben.

A tizenegy fiú el volt keseredve, és még jobban elbúsultak, mikor az apjuk az örökséget is a legkisebb öccsüknek ígérte. Az elsőszülött haragra lobbant, hogy őt az atyjuk mindenből kirekesztette. Ez már felnőtt ember volt, és haragjában testvéreivel együtt otthagya a szülői házat.

Aukele világszép ifjúvá serdült. Hibátlan a teste és szálegyenes. Neki adta az apja minden javát, adott neki tollköpeny egeket, bálnafog nyakláncokat, sok éles és csillogó fegyvert.

Egyszer Aukele hírül vette, hogy a bátyái egymással éppen vetekednek. Figyelmeztette Iku a fiút, hogy oda ne menjen, ahol a bátyái vannak, mert ezek nagyon haragusznak rá, és még valami kárt tennének benne. Nem hallgatott az atyjára Aukele. A bátyái után eredt. Mikor a házhoz érkezett, köszönésképpen a nyilát belélőtte a ház oldalába.

– Ez a nyíl nem idegen nyíl – mondta az egyik bátyja –, ez bizony a mi házunkból került ki, olyan a formája.

Az elsőszülött fogta a nyilát, és darabokra törte. Azzal kiment, és behívta Aukelét a házba. A fiú bízott a bátyái szeretetében, és nagy örömmel bement közéjük. A bátyák tüstént rárohantak, megfogták, S az elsőszülött parancsára leemelték a verem fedelét, és Aukelét a mélybe hajították.

Volt Aukelének egy nagyanyja, aki míg élt, halandó asszony volt, de azután *Mo-ó*vá, sárkánnyá változtatta magát. Éppen ebben a

veremben lakott, s mindenkit felfalt, aki oda beleesett. Lekiáltottak neki a haragvó testvérek:

– Mo-ó, Mo-ó, itt az ennivaló! Fald fel! – és azzal elmentek.

De Aukele legfiatalabb bátyja, aki kedvelte őt, halkán leszólt Mo-ónak:

– Meg ne edd ezt az ifjút, mert ez a te saját unokád.

Mo-ó meghallotta, hogy mit beszélnek azok odafent, Aukele elébe ment, intett, hogy kövesse. A fiú követte, és ki is bukkantak az óceán homokos partjára. Mondta Mo-ó az unokájának:

– Van egy szép ország ezen a tengeren túl. Jártam-keltem benne fiatal koromban, mielőtt sárkánnyá lettem volna. Kevés ember él ott. Hajózz oda, élj ott, és nagy s bölcs leszel! Az ország neve Kala-ke-e-nui-a-káne. Ott a hegyek olyan magasak, hogy az eget verik. A királynőnek négy madárbátyja van és két asszonyszemély szolgálója. Az országot egy nagy kutya meg egy tűzmadár őrzi. Vidd magaddal ezt a varázserejű tököt, van ebben egy balta, ami segítségedre lehet. Adok neked ennivalót is a hosszú utazásra. Ha ezt a falevelet az ajkadra teszed, nyomban elmúlik az éhséged, szomjúságod. A tollszoknyámat is odaadom neked. Ha ellenséged érinti meg, halál fia lesz.

Aukele búcsút vett a nagyanyjától, és a vadászszerszámaival nekivágott a világnak.

Aukele legfiatalabb bátyja közben hazament a szülői házba, és ott nagy sírva elmondta, mi történt az öccsükkel. Keserves sírásra fakadt Iku.

Egyszer csak, amint javában sírnak, megjelenik a házban Aukele. Hadd lássa az atyját még egyszer, mielőtt megkeresné a tengeren túli birodalmat. Nagy volt Iku öröme kedvenc fia láttán, a legfiatalabb bátyja meg örömeiben elhírelte a testvéreinek, hogy Aukele megkerült. Mikor ezek meghallották, hogy Aukele megszabadult, az elsőszülött parancsára nagy hirtelen csónakot építenek, megfőzték az útravalót, és menekülni akartak az atyjuk haragja elől. Meglátta Aukele, hogy menni akarnak, és kérlelni kezdte kedvenc testvérét, árulja el neki, mit tegyen, hogy bátyái őt is magukkal vigyék. De a bátyák azt felelték:

– Hogy vihetnénk téged magunkkal, mikor éppen miattad hagyjuk itt szülőföldünket? Azért megyünk el, mert atyánk egyedül neked

ígérte a hatalmat, dicsőséget meg a birodalmat; elmegyünk, mert meg akartunk ölni téged, és most rettegünk.

Ám Aukele tovább könyörgött, hogy testvéreivel maradjon. Azt mondta, akkor neki a legfiatalabb bátyja, hogy csak akkor vinnék őt magukkal, ha az elsőszülött kisfia kérné meg, hogy a csónakra vegyék.

– Gyere közénk, gyere közénk! – kiáltotta az elsőszülött legkisebb fia.

– Legyen a gyermek szava szerint – mondta az elsőszülött, és Aukele magához véve varázsszerszámain, a tököt, a falevelet és nagyanyja tollszoknyáját, bátyáival együtt hagyta el Ku-ai-he-lánit, az Eget Támasztó Országot.

Vitte őket a vitorla a szelek szárnyán sok-sok napon és éjen át. Szárazföld sehol sem látszott, és elfogyott minden ennivalójuk. Aukele testvérei étlen-szomjan heverték a csónakban, és várták a halálukat. Mondta az elsőszülött a kisfiának:

– Nem bánom én a saját életemet, elég időt töltöttem el a földön, de megszakad a szívem miattad, hogy magunkkal hoztunk új hazát kereső vándorutunkra, és most éhen kell veszned velünk együtt. – Így szólt, és a gyermeknek adta az utolsó köteg cukornádat. De a fiú ezt felelte neki:

– Nem éhezem én, atyám. Aukele egy falevelet érintett az ajkamhoz, s nyomban elmúlt minden éhségem és szomjúságom.

Az apa már alig hallotta, mit mond a gyermek, olyan gyenge lett. De akkor a fiú sírva fordult Aukeléhez, és kérte, hogy apját is mentse meg az éhhaláltól.

– Mind meghaltatok volna, ha nem jövök veletek – mondta Aukele –, de veletek jöttem. – Azzal fogta a falevelet, és mindegyik éhező és szomjazó bátyjának az ajkához érintette. És egyik testvére sem érzett már sem éhséget, sem szomjúságot, mikor feltűnt egy sziget földje a látóhatáron.

Itt volt az az ország, melyről a sárkány-nagyanya beszélt. És Aukele, aki nem felejtette el, hogy ezen a földön veszélyek várnak rájuk, kérte bátyjait, hadd vezethesse ő tovább csónakjukat. Bátyái kinevették.

Nemsokára négy madár repült feljük. Aukele tudta, hogy ezek a sziget királynőjének fivérei. A madarak a csónak vitorlarúdja

szálltak, és megkérdezték, mit keresnek itt. Biztatta Aukele a bátyáit, mondanák azt a madaraknak, hogy nem háborús szándék vezeti őket, de fivérei hetykén odakiáltották a madaraknak:

– A mi hajónk hadihajó!

Visszaröpültek a madarak, és hírül adták Namaka királynőnek, hogy hadihajó közeledik. Fel is vette Namaka királynő a harci szoknyáját, és a tengerpartra vonult. Magasra emelte tollas lobogóját, és meglengette. Gondolta Aukele, végük lesz mindannyiuknak. Fogta a varázstököt, behajította a tengerbe, maga is utána ugrott, és úszva igyekezett a hullámsodorta tők után. Namaka királynő egyet intett, és a hajó mindenestül elsüllyedt.

Így maradt Aukele egymagára az Egetverő Hegyek Országában. Kincseivel magányosan heverészett egy fa alatt, de a szigetet őrző kutya, a Nappal Alvó, megszimatotha, és vérszomjasán ugatni kezdte. Meghallotta a kutyaugatást Namaka királynő, s mondta négy madárfivérének:

– Nézzetek csak utána, miféle húsból-vérből való emberfiát ugat a kutyám?

De a madárfivérek azt mondták, küldje tudakozódni az asszony-szolgálóit, s hagyja pihenni őket. Elküldte Namaka két szolgálóját, tudakolnák hát meg, kit ugat a kutya.

– Fia húsból-vérből való emberi teremtmény, öljétek meg – mondta.

Ment a két szolgáló Aukele felé, de megszólalt a varázstök:

– Nevezd nevükön a szolgálókat, ha ideérkeznek, és akkor úrrá leszel felettük. – És megmondta neki a szolgálók nevét.

A két nő úgy elálmélkodott, mikor az idegen fiú nevükön szólította őket, hogy szóhoz sem jutottak. Letelepdedtek melléje.

– Jertek – mondta Aukele –, megtanítlak benneteket a kavicsjátékra.

Azzal rázogatni kezdte a fehér és fekete kavicsokat, s közben evvel az énekecskével mondta ki, hogy ő hova való:

*Most van a sor rajtatok,
Én most egyszer kihagyok,*

*Fekete nem nyeri,
Fehér mind elnyeri.
Megtörni nem meri
Senki, de senki
Eget Tamasztó Ország fiát!*

Mikor megtudták a szolgálók, hogy hova való, elmondták neki, hogy a királynő velük akarta megöletni őt, de most már azzal mennek vissza Namaka elébe, hogy ők bizony se égen, se földön, se a fa tetején, se a szikla csúcsán húsból-vérből teremtett emberi lényt nem találtak.

De a kutya csak ugatott tovább. Költögette a királynő a madárfivéreket, hogy kutassák fel azt a húsból-vérből való emberfiát, akit a kutyája ugat. De a varázstök megsúgta Aukelének, hogy érte jönnek a madarak. Azt mondta, semmi baja sem lesz, ha üdvözli s a nevükön nevezi őket. És elárulta neki a négy madár nevét.

Repült a négy madár nagy szárnycsapásokkal, hogy elpusztítsa Aukelét, de nagy volt az álmélkodásuk, mikor az idegen fiú mind a négyet tulajdon nevén szólította.

– Hiszen ez még az életünket is elveheti, ha már a nevünket is tudja! – mondták a madarak egyik a másikának, és azzal összetanakodtak, hogy mit tehetnek. Úgy gondolták, csak az menti meg őket Aukele hatalmától, ha hozzáadják feleségül húgukat, Namaka királynőt. Fel is ajánlották nyomban Aukelének, az meg örömmel ráállt, s már ment is volna a királynő házába. De a madárfivérek előbb visszaröpültek a húgukhoz, s elmondták, hogy mi történt.

Felelte a királynő:

– Hát ha legyőzi a rá váró veszedelmeket, akkor hozzá is megyek feleségül, és vele együtt fogok uralkodni országomon.

Mialatt a madárfivérek a húguknál jártak, megszólalt a varázstök, s azt mondta:

– Be ne menj tüstént a házba, mert az halálod jelentené. Ha egy kivájt tökbén ételt hoznak elébed, hozzá ne nyúlj, ha nem akarsz meghalni. Rád fogják uszítani a Nappal Alvó kutyát, s ha legyőzöd, akkor a négy madárfivér támad reád. A ház oldalán termett dinnyékből egyél, az legyen a hú sod meg az italod.

Miután meghallotta a varázstök szavait, Aukele a királynő házához ment, és megállt a kapun kívül. Hát hallja, hogy a királynő azt mondja a szolgálóinak:

– No, most aztán minden erőtekből pusztítsátok el ezt a húsból-vérből való emberfiát!

De a két szolgáló, mikor meglátta az embert, aki tudja a nevüket, nyomban elváltoztatta magát. Az egyik patkány lett, és egy lyukba bújt, a másik gyíkká változott, és így futott fel a fa tetejére.

Akkor a Nappal Alvó rohant Aukelének, tátotta a szájai rettenetes fogaival, de Aukele kapta a nagyanya szoknyáját, a kutyához suhintott vele, és az menten porrá és hamuvá változott. Mikor a kutyája is elpusztult a királynőnek, az a földre borult, és úgy zokogott. És hívta a fivéreit, hogy öljék meg az idegent. De ezek se merték megölni, hiszen Aukele tudta a nevüket. S hogy ne használhassa, úgy rejtőztek el előle, hogy az egyik sziklává változott, és lefeküdt a kapu aljába, a másik fatuskó formáját öltötte fel, és a bátyja mellé kuporodott, a harmadik korallszirtté változtatta magát, a negyedikből pedig egy tavacska lett.

Akkor a királynő étellel kínálta Aukelét, de az hozzá se nyúlt. Odament a ház oldalán érő dinnyékhez, és abból evett. Mikor a királynő és fiverei ezt meglátták, mondták egymásnak:

– Csoda egy ember ez! A mi tulajdon eledelünket eszi. Hogy találhatta ki, hogy ezt egye?

Aztán, ha már így volt, a királynő a felesége lett.

De Namaka csak később szerette meg férjét, Aukelét, amikor már visszaérkezett a szigetre Ha-lu-lu, a nagy tűzmadár, aki oda volt vadászni. Rettenetes haragra gyulladt, mikor meglátta, hogy Namaka mennyire megkedvelte Aukelét. Egy napon Aukele éppen a tengerparton álldogált, és búbánatosan nézte azt a helyet, ahol testvéreivel együtt a csónak elsüllyedt. Egyszer csak nagy, fekete árnyék takarta el előle a napot. Alig pillantott fel, alig vette észre a nagy madár hatalmas szárnyait, és éppen csak hogy felkapta a földről a varázstököt, Ha-lu-lu már le is csapott Aukelére, és elrepült vele egy nagy szirtre. Ott volt egy barlang, és oda tuszkolta be

Aukelét. Ebben a barlangban két embert talált, akik éppen arra vártak nagy rettegve, hogy őket felfalja Ha-lu-lu.

– Aztán mondjátok, hogy szokta Ha-lu-lu felfalni az embereket? – kérdezte Aukele.

– Bedugja a jobb szárnyát a barlangba, kipenderíti vele az egyik embert, s mikor már felfalta, bedugja a bal szárnyát, és kisépri magának a másik embert is.

– Aztán mély ez a barlang? – kérdezte Aukele.

– Mély ám – felelték az emberek.

– No, akkor gyerünk, csináljunk tüzet a barlangban – mondta Aukele.

Az emberek tüzet raktak, Aukele kinyitotta a varázstököt, kivette belőle a baltát, fogta, és mikor a roppant madár bedugta a jobb szárnyát, egyből lemetszette. A két ember pedig tűzre vetette. Benyúlt a madár másik szárnya, levágta Aukele azt is. Akkor a csőrét dugta be Ha-lu-lu, de Aukele azt is lemetélte.

Elégett Ha-lu-lu mindkét szárnya, a bóbitája tollát meg a szélbe szórta Aukele a szikla tetejéről. A szél felkapta, és éppen a királynőig sodorta Ha-lu-lu tollait. Ebből tudta meg Namaka, hogy oda van a madár.

Nem volt már, ki őrizze a szigetet. Így aztán a királynő maga ment Aukeléért, és hogy visszajöhessen a tenger közepéről, fogta a kurtábbik szivárványát, amelyiknek csak három színe volt: piros, sárga és zöld, s abból tartott hidat a barlangtól a maga házáig. Így jött ki a tenger közepéről Aukele meg a másik két ember.

A királynő fivérei nagy tisztelettel üdvözölték a hazatérő Aukelét. Namaka minden földi javát Aukelének adta. Az égbeli nagybátyjaihoz a királynő üzenetet küldött, hogy tudtukra adja, mindenét férjének ajándékozta, minden dolgokat égen és földön és a föld alatt: hegyek, síkságok, a föld mélye kincseit, a bálnák fogát, a teknősök páncélját, a mezők termését és az égi csillagok fürtjeit. Aukeléé lett Namaka minden hatalma és dicsősége, de mindez nem boldogította őt. Mert éjjel-nappal a csónakra kellett gondolnia, amely elsüllyedt, és testvéreire, akik mind vízbe fúltak. Álmában is őket látta, bátyjait és a kisfiút.

Ha testvérei mind meghaltak, mi örömet lelhetett abban, hogy egy idegen országban uralkodik? Aukele szomorúsága láttán búbanat

fogta el Namaka szívét. És mikor megtudta, hogy férje a fivérei után szomorkodik, így szólt Namaka:

– Új életre keltheted testvéreidet, ha elég nagy a bátorságod és az erőd. De ha cserbenhagy erőd és bátorságod, a saját életedet is elvesztheted.

– Mit kell tennem, hogy visszaszerezsem testvéreim életet?

– Minden erőddel és minden bátorságoddal meg kell találnod Káne vizét, az Örök Élet italát – felelte Namaka. – Azzal életre keltheted a tiéidet.

Ennek hallatára elszállt a bánat Aukele szívéből, evett, ivott és örvendezett, mint aki a magáiban van odahaza. Majd így szólt a királynőhöz:

– Hogyan találom meg Káne vizét, az Örök Élet italát?

– Megmutatom az utat, mely hozzá vezet – mondta Namaka. – Indulj a kelő nap irányába, és soha le ne térj az útról, melyen elindítalak. És utad vége Káne vizének, az Örök Élet italának helye lesz.

Aukele felkészült az útra. Magával vitte sárkány-nagyanyjának tollszoknyáját meg a varázstököt, búcsút vett a feleségétől, és elindult azon az ösvényen, mely egyenesen a kelő nap felé vezetett. Mikor már egy hónapja ballagott ezen az úton, Namaka kiment a ház elé, hogy utánanézzon, vajon merre jár. Megnyugodva látta, hogy Aukele a kijelölt ösvényen halad. Eltelt egy másik hónap is, és akkor az asszony megint kinézett a ház ajtaján. Most is látta, hogy Aukele megy egyenesen előre az ösvényen, a kelő nap felé. Mikor a harmadik hónap múltán is kiment a ház elé, hogy Aukele után nézzon, azt már nem látta sehol. Keserves sírásra fakadt, és jajgatva mondta négy madárfivérének:

– A ti sógorotok bizonyára az úrbe esett, és most ott pusztul el.

Namaka, nagy bánatában, útnak indította négy madárfivérét, gyűjtsenek össze égről-földről minden lelkes és lelketlen teremtményt, hadd üljenek gyászt Aukeléért. A madárfivérek el is mentek, és Aukele gyászolására összegyűlt a nappal és az éj, eljött a nap, lejöttek a csillagok, a szivárvány és a mennykövek, a villámlás meg a dörgés, a záporok, odajött a köd és a ritka szálú eső. De Namaka királynő még nagyapja, a holdban lakó ember után is követet menesztett.

Hogy hova lett Aukele? Ő bizony elhagyta a kelő nap felé vezető nyílegyenes utat, és ezért az ūrbe esett, és most egyre gyöngébbre és gyöngébbre válva, zuhant alá. De még zuhantában is hóna alá szorította a varázstököt, és megkérdezte tőle, hogy mitévő legyen.

– Sohasem kerülünk többé vissza – mondta a varázstök. – Utat tévesztettünk, és az egekben senki sincs, aki meg tudná mutatni nekünk a jó utat. Az ég minden lakója a földre ment, hogy sirasson tégedet. Bizony, sehol senki, aki rajtunk segítene.

– Hát az ott, a fejünk felett, kicsoda? – kérdezte Aukele.

A varázstök meglátta a holdbéli embert, és mondta:

– Csakugyan! Arra tarts, és majd kapaszkodj bele.

Szerencséje volt Aukelének, hogy otthon találta a holdbéli embert. Ha kicsivel későbben érkezik, már az is odahagyta volna az eget, és lement volna a földre, a gyászoló gyülekezetbe. De az öreg előbb ennivalót készített magának a hosszú földi utazásra. Éppen indulni akart, mikor Aukele elkapta őt, és belekapaszkodott.

– Hát te kinek a vakmerő sarjadéka vagy? – kérdezte tőle a holdbéli ember. – Az én hátamra emberizink nem mászott még soha. Még a tulajdon unokám sem. Kinek a sarjadéka vagy te?

– A tiéd – felelte Aukele.

– No, majd elviszlek a földre, az unokám, Namaka megfejt nekem, hogy ki vagy.

Így vitte vissza a holdbéli ember Aukelét a földre. Mikor megérkeztek, a gyászolók szomorúsága vigasságra fordult. A nap, az éjjel és a világosság, a mennydörgés, a villámlás, a záporok, a ritka szálú eső, a köd, de még a holdbéli ember is visszatért az égbe.

De Aukele csak nem nyugodott, és újra útra kelt, hogy megtalálja Káne vizét, az Örök Élet italát. De most a háza kapujából nyílegyenesen haladt a kijelölt úton, egyenesen a kelő nap felé. Nem tért le se jobbra, se balra, és hat hónapig tartó vándorlás után eljutott ahhoz a mély üreghez, melynek a fenekén őrizték Káne vizét, az Örök Élet italát. Egy hatalmas ōr állt az üreg előtt, és Aukele a vállára mászott, hogy a fülébe kiálthasson.

– Kinek a vakmerő sarja vagy te? – kérdezte az ōr.

– Éppen a tiéd – felelte Aukele.

– Az enyém? És kitől?

- Ika az én apám – mondta Aukele.
- Hiszen akkor te Mo-ó unokája vagy.
- Az vagyok.
- Légy üdvözölve, uram – mondta az őr, és félreállt az útból.

De mielőtt Aukele leereszkedett volna a mélybe, az óriás azt a tanácsot adta neki, vigyázzon, belé ne ütközzék a szikla oldalán növő bambuszcszerjékbe, mert ha zajt csapna, azt meghallaná a víz őrizője, és elfedné előle a forrást.

Aukele leereszkedett. Mikor a második őrhöz érkezett, azzal is megkötötte a rokonságot Mo-ó nagymama révén. Ez az őr azt tanácsolta, vigyázzon, nehogy a *lamafák* közé essen, mert ha azt tenné, zajt csapna, s azt meghallaná Káne vizének őrizője, és eltakarná előle a forrást.

Megkötötte a rokonságot a harmadik őrrel is. Ez meg attól óvta, nehogy a *loulupálmák* közé essen, mert ha azt tenné, elrejtene előle az Örök Élet vizét.

Végre a negyedik őrhöz érkezett.

- Ki vagy? – kérdezte az őr.
- Iku fia.
- És mi járatban vagy?
- Meg akarom szerezni Káne vizét, az Örök Élet italát.

– Megkaphatod, de menj fel előbb nagymamád nénjéhez, a szikla tetejére. Ő a Tilalmas Tenger asszonya. Vak. Banánsütögetés közben bukkansz rá. Mikor kinyújtja a kezét, hogy megegyek egy banánt, kapd el, és add te meg. Tégy így, míg minden banánt el nem szedtél előle. Amikor azt mondja: „Miféle vakmerő fickó merészkedett ide?”, markold fel a hamut, szórd a vénasszony jobb oldalára, s akkor mássz az ölébe.

Ment, mendegélt Aukele, míg csak oda nem érkezett a banánt sütögető vénasszonyhoz. Elkapdosta előle a sült banánokat, rászórta a Tilalmas Tenger asszonyára jobb oldalról a hamut, és azzal az ölébe kúszott.

- Kinek a vakmerő sarja vagy te? – kérdezte az öregasszony.
- Éppen a tiéd – felelte Aukele.
- Az enyém? És hogy volnál rokonom nekem?
- Én éppen Iku révén.

Mikor ezt az öregasszony meghallotta, megkérdezte, mi járatban van. S hogy hűgának unokája megszerezhesse az Örök Élet vizet, cselhez folyamodott. A forrás legfőbb őrizőjének, akinek egyes-egyedül volt szabad Káne vizéből merítenie, koromfekete volt a keze. A Tilalmas Tenger asszonya ezért merő feketére mázolta Aukele mindkét kezét.

Aukele lekúszott az üreg mélyére. Mikor két fekete kezét kinyújtotta, az örök azt hitték, hogy magának a legfőbb örnek fekete kezét látják. És adtak neki egy merítőtöknyi vizet. De Aukele tudta, hogy az először nyújtott víz nem az igazi, hanem keserű, ezért a földre loccsantotta. Mikor másodszer nyúlt a vízért, az örök Káne igazi vizéből: az Örök Élet italából adtak neki.

Két kézre kapta a merítőtököt, és rohanva rohant az üregből vissza a föld színére. De rohantában beleesett a loulupálmafák közé, s olyan zajt csapott, hogy meghallotta a víz legfőbb őrizője. Igaz, hogy egy hónap telt bele, míg a zaj a füléig ért. Ekkorra azonban Aukele rohantában a lamafáig jutott, azokba belebonyolódott, és nagy zajt csapott. Rohant tovább egy hosszú hónapon át, éppen a hónap vége felé járt, mikor a lamafák között vert zaj a víz legfőbb őrizőjének fülébe ért. Mikor már harmadik hónapja rohant, és a bambuszcserjékbe ütődött, akkora zajt csapott, hogy a víz őrizője felserkent, és nyomban üldözésére eredt. De ekkor már Aukele kijutott a mély üregből, és száguldva száguldott a föld felé. Nem is érte utol az őt, mert akkor már Aukele másfél esztendőnyi előnnyel futott előtte, és hazavitte Káne vizét.

És amint hazaért, egyenesen a tenger partjára ment, oda, ahol egykor bátyjai és a kisfiú nyomtalanul elsüllyedtek. És egy pillanatig sem várt, hanem roppant felindulásában sírva fakadt, és egyszerre a tengerbe öntötte Káne vizének felét. A tenger tükre meg se rezzent, és Aukele hangosabban zokogott. És ekkor Namaka meglátta a víz partján a síró Aukelét, és hozzászaladt.

– Ne tékozz el Káne vizét! – kiáltott Aukelére. Kivette kezéből a merítőtököt. És egyszer csak ott ringott előttük a csónak, árbocán pedig éppen kapaszkodtak föl a férfiak, összegöngyölték a vitorlákat,

behúzták a köteleket. Aukele tizenegy bátyja és a kisleány volt a csónakon. Aukele üdvözölte őket, bátyjai felismerték, és mindnyájan partra szálltak Aukele új hazájában.

Aukele mindenét szétszította bátyjai között, de a testvérek mégsem akartak vele ebben az országban maradni. Nemsokára vitorlái bontottak, és továbbhajóztak más szigetek felé.

Sok-sok év járt el Aukele felett, és mikor már öregedett, így szólt Namakához:

– Hosszú éveket éltem veled, de idegen földön meghalni nem tudok. Hadd térek vissza szülőföldemre, atyám házába!

Útjára a négy madárfivér kísérte el. Mentek, amerre a szél sodorta őket, és két nap és két éjszaka múltán Aukele megpillantotta szülőföldjét, de egy élő lelket sem látott sehol. És nem hallott sem madáréneket, sem kakaskukorékolást. És azt kellett látnia, hogy az Eget Tamasztó Ország földjét, Ku-ai-he-lánit, mindenütt vad gyom lepte el. Odament az üreghez, melyben Mo-ó nagyanyja tartózkodott. Lekialtott, de nem kapott feleletet. Ekkor az üregbe ereszkedett.

A tengermélyi korallok benőtték a nagyanyát. Ezért nem tudott Aukelének válaszolni. Letördöste öreganyó testéről a ránőtt korallokat, de azok alól már csak Mo-ó fonalvékonyra zsugorodott teste bukkant elő. Aukele nevére nevezte őt:

– Ka-mo-ó-i-na-nea!

– Én vagyok – hangzott, és Mo-ó feltekintett unokájára. – Hogy kerülsz ide?

– Azért jöttem, hogy lássalak, s megtudjam, hol van apám.

– Iku mindig a nagy fát akarta kidönteni, hogy dárdákat faragjon belőle – mondta Mo-ó. – És a nagy fa ledőlt, de Iku már nem faragott dárdát belőle.

És mikor ezt hallotta Aukele, tudta, hogy apja és a halál találkoztak.

AUKELE DALA

Esdve kérlek, egyet fejts meg:

Káne vize merre van?

– Messze, Kelet kapujában,

ahol égre lép a Nap.

Az ott a világ határa,

ahol Káne vize van.

– Esdve kérlek, egyet fejts meg:

Káne vize merre van?

– Hol az óceán kebelén

gyapjas felhők megpihennek,

hol Lehua öble felett

lihegve repked a Nap,

Káne vize arra van.

– Esdve kérlek, egyet fejts meg:

Káne vize merre van?

– Hol a hegycsúcs égbe nyúlik,

meredek szirtfal húzódik,

hol a völgynek mély ölében

futó patak habja csobban,

Káne vize arra van.

– Esdve kérlek, egyet fejts meg:

Káne vize merre van?

– Amott az óceán habján,

sűrű szálú esők táján,

köd-bolyhos egek gubáján,

amott az ég kupoláján,

a vérvörös záporokban,

szörnnyé nőtt felhőtorokban,

Káne vize arra van.

– *Esdve kérlek, egyet fejts meg:*

Káne vize merre, merre?

– *A magasnál magasabban,*

fenn a messze égi kékben,

a fellegek tetejében,

feketénél, feketébben,

istenek szent fellegének

márvány-setét lejtekében

Káne vize arra van.

– *Egyet mondj meg, onnan merre.*

Káne vize merre tart?

– *Eltűnik a föld mélyében,*

nagy üregben, mély fonásban,

Loa hegy setét gyomrában.

Élet vize, örök élet,

éltető varázsital!

Káne, add nekünk vized!

A VÍZALATTI ORSZÁG

Sok-sok esztendővel ezelőtt élt Hawaiiiban egy Koni-konia nevezetű király. Kiküldte halászeit a mély vizekre. De alig vetették be a halászok a horgokat, azok úgy eltűntek a zsinegről, mintha késsel vágták volna le őket. Pedig a zsinetek meg se rezzentek, mint mikor hal harap a csalétekre.

Visszaeveztek hát a királyhoz, és elmondták, mi történt. Hallott már arról Koni-konia, hogy a tengernek azon a helyén valaha valami különös dolog történt, de hogy micsoda, azt már nem tudta. Elküldött hát a mindentudó kahunához.

A kahuna megjelent a király színe előtt, eleven kutyát áldozott a titkokat őrző Lono isten tiszteletére, s mikor a lávakövön sistergő zsír formájából látta, hogy Lono beleegyezik a titok közlésébe, így szólt:

– Halászaid a víz alá süllyedt ország felett álltak meg halászni, ó, Koni-konia. Ebben a víz alatti országban egymagában él egy Ezüstoffény nevű csodaszép asszony. Bátyjai, a szivárványhalak, akiknek gondjaira bízták, odahagyták, elmentek rabolni.

Mikor a király hírére vette a szép Ezüstoffénynek, vágyakozni kezdett utána, s eltökélte, hogy megszerzi magának. A kahuna azt tanácsolta, csalogassa fel a víz alól, s ehhez csináltasson háromszor nyolc egyforma szobrot. A szobrok ábrázoljanak egy fekete hajú férfit, a férfi szemét rakassa ki igazgyöngyből, a dereka köré pedig köttessen ágyékkötőt, de mind a háromszor nyolc szobron. Nyolc szobrot szánjon a mélységnek, nyolcat a víz szélességének, nyolcat pedig a tengerpartnak.

A legutolsó szobor ágyékkötője piros legyen, és ezt a szobrot tétesse a király a maga házának az ajtajába.

Úgy is lett. A kahuna meg a király halászeit csónakba szálltak, s mikor odaértek, ahol Lalo-hána, a víz alatti ország kezdődött, a kahuna tanítása szerint egy szobrot lebocsátottak a tenger fenekére. A második szobrot nem engedték le egészen a fenéig, csak úgy egy ház magasságnyira a tenger fenekétől számítva. A harmadikat

két ház magasságyira eresztették le, a negyediket még magasabbra, a nyolcadikat már a víz színén hagyták. A következő nyolc szobrot nyolc, egymástól egyforma messzire álló csónakba tettek, az utolsó csónak már a tengerpart szélén állott. A parttól a király házáig vezető ösvényen állították fel a harmadik nyolc szobrot. A legutolsó szobor, a piros ágyékkötős, már a király házában került.

Mikor mindennel megvoltak, a kahuna belefűjt egy nagy hangú kürtbe. A hangra Lalo-hána asszonya, Ezüsthény, kiment pirosfehér korallházában kapuján, s álmélkodva látta, hogy egy fekete hajú, sötét arcú, gyöngyszemű férfi áll előtte, amilyent még sohasem látott. Odalépett hozzá, és megérintette, s ettől nagy gyönyörűség fogta el. Hát még amikor a feje fölött a második férfiszobrot is megpillantotta! Felúszott hozzá, és megsimogatta. Ekkor még feljebb meglátta a harmadikat. Egyik olyan volt, mint a másik, és mindegyiknek az érintése boldogsággal töltötte el. Addig-addig úszott egyre feljebb az asszony, a szép szobrokat simogatva, míg csak a tengerszínre nem ért. Ámulva látta, hogy ott meg csónakban ül ugyanaz a férfi, akit már nyolcszor megcsodált odalenn. Odament ehhez is, majd mikor a következő csónakot meglátta, ahhoz is, addig-addig, míg csónaktól csónakig úszva, partra nem ért. Nagyon fáradt volt már, de mikor meglátta, hogy a parton megint egész sor férfiszobor várja, összeszedte magát, s megindult a szárazföldön, egyik szobortól a másikig, a király háza felé. Ennek az ajtajában állott a legeslegszebb szobor, a piros ágyékkötős. Ezüsthény megölelte, de a tűző napon tengeri rózsákból font koszorúja addigra lehervadt a nyakáról, Ezüsthény pedig kimerülten összerogyott, és álomba szenderült.

Mikor felébredt, nem a szobor, hanem maga a király állott az oldalánál. Megrémült Ezüsthény, mikor látta, hogy ennek a szobornak mozog a keze, és hang jön a szájából, de amikor a király megölelte, nagyobb volt a boldogsága, mint amit valaha érzett. Így lett Ezüsthény földi asszonnyá, és később beszélni is megtanult.

Egyszer elmondotta Koni-koniának, hogy Lalo-hánában, a víz alatti országban van a háza, és abban egy lopótök. Ebben a lopótökben van a kincse. Ez kellene neki.

A király a legügyesebb bűvárokat küldte le a víz alatti országba, azok meg is lelték Ezüstoffény fehér meg piros korallból készült hazát, a házban a lopótököt, és fel is hozták épségben, a kinccsel együtt.

Örvendezett ám Ezüstoffény, mikor megkapta a lopótököt. Tüstént ki is nyitotta, hogy elbüszkélkedjék a kincsel a királynak. De amint kinyitotta, a kincs kiröppent belőle, felszárnnyalt egyenesen az égre, és ott felragyogott. Ma is ott ragyog minden este, mert a hold nem más, mint Ezüstoffény kincse, amelyet addig a lopótökben őrzött a tenger fenekén. De nemcsak odafenn, az égen ragyog a hold, hanem odalenn, a tenger hullámain is. Azóta van két hold, hogy Ezüstoffény kiszabadította a lopótökből; az egyik fenn, az égen: Kena, a másik meg lenn, a tenger tükrén: Ana.

Nagyon megrettent Ezüstoffény, amikor megpillantotta Anát, a tengeren ringó holdat.

– Jaj nekem! – mondta. – Észreveszik a bátyáim is, és nyomban tudják, hogy ezt csak én tehettem. Mindenfelé keresnek majd, és jaj nekünk, ha az én bátyáim kutatnak utánam. Mert akkor az óceán felemelkedik a legmagasabb hegyek ormáig, hogy a bátyáim ott kereshessenek engem. És akkor ezt az országot is elönti az áradat.

– Ha a tenger kicsap a medréről – felelte a király –, akkor elmenekülünk majd a magas hegyekbe.

Így is történt. A király Ezüstoffénnyel és minden népével együtt elment a hegyekbe. De a tenger a hegyekbe is felemelkedett, hogy a benne dúlva-fúlva ide-oda cikázó halak ott is kereshessék hágukat, Ezüstoffényt. Mikor azután a halak a legmagasabb hegycsúcsokat is elöntötték, Koni-konia a feleségével meg az egész népével egyetemben felmászott a hegytetőkön álló fákra.

Végül azután a tenger mégiscsak visszahúzódott a medrébe, és magával vitte a szivárványhalat, Ezüstoffény bátyjait. Hát ilyen volt a vízözön Hawaiiiban.

És miután az óceán vizei visszatértek a medrükbe, Koni-konia király Ezüstoffénnyel és népével együtt szintén visszament oda, ahol valamikor a házaik állottak. De bizony még a nyomát sem találták semminek. Mindent elmosott a víz – ahol egykor házak és szántóföldek voltak, ott most csak sarat és homokot találtak.

De a nap hamar kiszikkasztotta a pocsolyákat, és felszívta a nedvességet, újra kizsendült a fű, az emberek felépítették házaikat,

és megművelték földjeiket, és Koni-konia Ezüsthénnel meg a népével megint a régi szép országban élhetett a nagy tenger partján.

A HOLDBÉLI ASSZONY

Ez a holdbéli Hina valaha a földön élt. Nem is volt nála szorgosabb nő a véget nem érő óceán egyetlen szigetén sem. Tapát készített egész áldott nap, a háza előtt guggolva. Faütőjével egy jókora vastag deszkán veregette a fakérget pitymallattól szürkületig. Csak amikor már beesteledett, nyújtóztatta ki fáradt tagjait. Ilyenkor fogta a tőköt, és lement a forráshoz. Már a csillagok világítottak, mire a vízzel hazabotorkált. Senkije sem volt, aki a munkában segített volna neki. Fiatal napjaiban szült ugyan egy fiút, de az már réges-régen elhagyta, és szigetről szigetre vándorolva fosztogatta a népeket. A leánya meg erdőlakókkal adta össze magát. A férjében sem tellett semmi öröme, az vénségére házsártos lett, s egyre több és több munkára nógatta. Így aztán ez a Hina napestig csak veregette a sok-sok anyagot, amit megszótt, körös-körül kiteregette házuk előtt a rétre.

Vidámság költözött vénülő testébe, valahányszor elnézte nagy gyönyörködve, hogy az ő tapáinál szebb és finomabb nincsen sehol a föld hátán. De az istenek már-már megsokallták, hogy örökkön-örökké Hina faütőjének döngölése visszhangzik a fülükbe. Egyszer aztán Kánaloa tengeristen túl sok kávéat ivott, lerészegedett, szörnyen megfájdult a feje, és úgy érezte, mintha Hina kalapácsütései az agyában dörömbölnének. Ezt már nem tűrhette tovább. Követeket küldött az asszonyhoz, és kérte, hagyná már abba a szakadatlan szorgoskodást. De Hina azt felelte: „Nincs más örömöm, csak a munka, dehogyis pihenek!”

Visszamentek a követek Kánaloa tengeristenhez, s mondták, mit üzent az asszony.

Elküldte másodsorra is a követét Hinához, hogy parancsolja meg az asszonynak: most már elég legyen a munkából! De Hina egyre csak tovább dolgozott, és eközben sorolta a követnek, hogy Lono meg Káné, Haumia meg Kauhili, és ahány nagyobb isten csak akad a földön s égen, az mind-mind az ő fehéknél fehérebb, puhánál

puhább tapájában jár. De a követ erre mit sem hederített, hiszen Kánaloa tengeristennek nincs szüksége öltözékre, s ha fázik, csak egy kis hínárral meg moszattal fedi be a testét. Nem győzte hallgatni a tengeristen követe, hogy Hina csak sorolja, egyre meg egyre a számtalan kisistent és nagyistent, aki mind-mind az ő tapáját viseli, nagy méregre lobbant, kiragadta az asszony kezéből a faütőt. és az asszony fejére sújtott vele. El is ájult Hina menten, a követ meg azt gondolta, hogy örökre elszállt belőle a lélek, s mint aki dolgát jól végezte, sarkon fordult, s ment vissza urához, a tengeristenhez.

De mikor a nap tüze nem perzselte már, s leszállt az este, lassan-lassan visszatért Hina ereje. Ahogy felocsúdott, kinyitotta szemét, felpillantott az égre, s a telehold láttán felfohászkozott:

– Nincs nékem már maradásom itt a földön! Oda akarok menni. A holdba! Ő csöndes és hűvös. Benne megpihenhetek.

Azzal besurrant a házba, ahol az ura horkolt, s meg se moccan Hina lépteire. Az asszony magához vette azt a lopótököt, amiben földi kincseit tartotta, s kilépett a ház ajtaján. Az ajtó előtt ott állt s várakozott rá a holdsugár. Hina, hóna alatt a lopótökkel, rálépett a holdsugár-hídra, és elindult, de az ember hirtelen felriadt, észrevette, hogy mi történik, a felesége után szaladt és rákiáltott.

– Hová mégy?

– Oda, ahol megpihenhetek! – mondta az asszony, s hátra sem nézett. De az ember utánakapott, hogy a lábánál fogva visszarántsa a holdsugárról. Ki is bicsaklott Hina lába, béna is maradt, de azért csak sántikált, vánszorgott, kapaszkodott felfelé. Útja merő gyötrelmes volt, míg benult bal lábát maga után húzva a hús csillagok birodalmának határáig érkezett. Mikor meglátta a csillagokat, elmondta a varázsigét, s erre az éjszakai églakók elárulták neki, hogy a holdba hogyan juthat el a leggyorsabban.

Elérkezett a holdba, belépett, s kapott benne egy jó, csöndes helyet, ahol az örökkévalóságig üldögélhet. Letelepedett, oldalához tette a lopótököt, kivette belőle a tapakészítésre való szerszámaikat, és ott maradt. Alig pihent egyet-kettőt, újra munkához fogott.

Ma is láthatni őt a fénylő holdban, ahogy ott ül, béna bal lábával, oldalán a lopótökkel meg a szerszámaival. Ott csinálja most már a tapát a holdban, s onnan vigyázza a messzi alant vitorlázó csónakokat.

Mióta fenn van a holdban, már nem csak úgy nevezik, hogy Hina, hiszen Lono isten, a nagy pártfogója után másik nevet is kapott. Sokan úgy hívják, hogy Béna-Lono, a holdbéli. Ha esténként kiülsz a házad elé, sokáig nézheted.

A holdbéli asszony meg csak ül hűs és csöndes otthonában, és hallgatja a te magasztaló énekedet. Ott ül minden idők végezetéig, és csak ütögeti-veregeti egyre a sok-sok tapát. A fehér felhők mind a holdbéli Hina kelméi, ott szárítgatja őket az égbolt kék kövén. Hina keze nyomát láthatod ma is mindenfele, ha felnézel a magasságos égre.

A FÖLD LEGERŐSEBB FIA

Kaulu megtudta, hogy mielőtt megszületett volna, volt neki egy édes testvérébátyja, Ka-eha. Volt, de odalett.

– No, én majd megkeresem, hogy hova lett! – mondta Kaulu. Elindult, s ment egyenesen a tenger partjára. Abban az időben az egész part mentét egyetlen egyenes vonalban csapdosta a hullámverés. Kaulu rákiáltott:

– Hallod-e te, hullámverés! Erős vagy-e te?

– Minden porcikám erős! – zúgta a hullámverés.

– És ugyan bizony milyen erős? – kérdezte Kaulu.

– Majd meglátod! – rúgták a hullámtarajok, s azzal nyolc hullám zúdult Kaiilura, de hiába! Nem tudták földre teríteni.

Megszólalt Kaulu:

– Mondd csak, kedves jobb kezem: Hakau-kahi, szólj csak, édes bal kezem: Lima-pai-hala, vagytok ti ketten olyan erősek, mint a hullámverés?

– Én igen! – mondta a jobb kéz.

– Én is! – bizonygatta a bal.

No, ha igen, akkor Kaulu is lenyújtotta a két kezét, felmarkolta velük a hullámverést, s diribdarabra törte. Manapság ezért aprózódik el a parton a hullámverés.

De nagy hullámok azért még voltak. Odament hozzájuk a fiú és mondta:

– Bennetek nincsen valami nagy erő, hullámok! Csak arra vagytok jók, hogy fehér legyen tőletek a tenger színe.

– De bizony, hogy erősek vagyunk – felelték a hullámok. – Meg merészek is! – Azzal mind Kaulura vetették magukat.

De Kaulu megfogta a hullámokat, s két kezével olyan vékonyra és hosszúra nyújtotta őket, amilyenek manapság a tenger hullámai.

Kaulu testvérébátyja, Ka-eha abban az égi országban tűnt el, amelyet úgy hívnak, hogy Leva-láni. Kaulu addig ment, amíg el nem érkezett ennek az országnak a határához, de ott Lono-ka-eho útját

állta. Ez a Lono-ka-eho olyan nagy szörny volt, hogy éppen nyolc homloka emelkedett egymás felett, és a legfelső magát az eget súrolta.

– Ki a csoda ez a meredek homlokú valaki? – kérdezte Kaulu.

Megszólaltak erre Lono-ka-eho szolgái, és egyszerre mondták:

– Lono-ka-eho, Lono-ka-eho! Itt áll alattad egy emberke, s a nevedet kérdi.

Lono-ka-eho lekiáltott a magasból:

– Hé, te, odalenn! Kötekedni merészelnél velem?! Tán olyan erős vagy, hogy le mersz engem hívni a magasságomból?!

– Kicsi az én erőm, nem sok – felelte Kaulu.

Lono-ka-eho homlokai lefelé fordultak a magasságból.

Kaulu ekkor így szólt a kezeihez:

– No, Hakau-kahi! Nosza, Lima-pai-hala! Kapjátok el!

Mire Lono-ka-eho minden feje lefele fordult, a két kéz nekiveselkedett, és mindet elkapta, aztán addig nyomta lefelé, a föld felé, míg csak be nem nyomta a föld alá, az ohiafák gyökerei alá. Fejjel lefelé állva ma is ott található Lono-ka-eho Olo-mana hegyén.

Kaulu továbbment, mint aki jól végezte a dolgát. A kék egekbe tartott, oda, ahol Ka-eha lakott. Amint arrafelé közeledett, az út mentén egy varázslóhoz érkezett. Úgy hívták a varázslót: Molto-li'i. Ez a Moko-li'i azért üldögélt az útszélen, hogy elfogjon és megegyen minden arrafelé járkáló embert.

– Hova, hova? – szólt rá Kaulura, mikor meglátta.

– Én a kék egekbe. Tán felvinnél, Moko-li'i?

– Fel vinnélek-e? Hát bizony fel is vinnélek, meg is ennélek. Éppen jó lennél mára reggelinek.

– Nono! – mondta Kaulu. – Alihoz, hogy megreggelizzél, egy kis erőre is szükséged lenne!

A varázsló foga közé kapta Kaulut, hogy felvigye magával az egekbe, s ott fogyassza el, de Kaulu parancsot adott a jobb kezének meg a bal kezének, s azok megragadták Moko-li'it, s úgy földhöz vágták, hogy minden porcikája ízzé-porrá törött. Ott fekszik a porrá lett Moko-li'i mai nap is, ahová Kaulu kezei akkor levetették.

Kaulu eljutott a magas egekbe, áthaladt Leva-láni országán, és kereste a bátyját. Leva-láni lakói tudták ám, hogy Kaulu a föld legerősebb fia, és attól tartottak, ha még bátyjával, Ka-ehával is

összefog, uralmuk alá vetik az egész országot. Hogy ez meg ne történhessék, jó előre elcsalták Ka-ehát a tengerre hullámparipázni. De mielőtt lementek volna a tengerre, Leva-láni lakói szóltak a Cápakirálynak, Ka-la-ke'e-nuinak, hogy legyen készenlétben, és falja fel Ka-ehát.

Ka-eha lement a hullámozó tengerre, Cápa ő királyi felsége közelébe, az pedig nem sokat tétovázott, hanem egy-kettőre lenyelte. Ez éppen akkor történt, amikor Kaulu Leva-lániba érkezett. Ezért nem mondta meg neki senki, hol a bátyja.

Hogy így semmit sem tudott meg, mit volt mit tennie, elment Kaulu magához a királyhoz, Maka-li'ihoz. A király éppen égnek fordult arccal szunyókált, és a saját testvéröccse őrizte az álmát. Ez a Makali'i nagyon öreg ember volt. Mikor az öccse meglátta az alvó király felé közeledő Kaulut, felkapott egy hatalmas szikladarabot és hozzávágta. De Kaulu csak előrenyújtotta a mutatóujját, s annak a begyével megállította a repülő szikladarabot.

– Ni csak – mondta –, így tartja fel röptében a sziklát egy erős ember. Lesheted, amíg ez innen, az ujjam hegyéről lepottyan!

A király öccse erre úgy megijedt, hogy otthagya az öreg Maka-li'it, és esze nélkül elszaladt. Kaulu pedig megcsípte Maka-li'it, mire ez felébredt.

– No – szólította meg Kaulu –, mondd meg nekem szaporán, hol a bátyám!

– Az bizony éppen a Cápakirály gyomrában.

– És hogy jutok el a Cápakirályhoz?

– Cápakirályhoz? Tudod-e hol az a domb, amelyet koralldombnak neveznek? Van annak a tetején egy nagy nyílás. Az emberek azt hiszik, hogy a domb csakugyan korallból van, pedig nem más, mint a Cápakirály rengeteg teste.

Odament Kaulu Cápakirály rengeteg testéhez, és megkérdezte :
– Láttad-e a bátyám?

– Láttam.

– Hol van?

– Éppen az én gyomromban.

– És erős vagy te, Cápakirály?

– Hát bizony meglehetősen erős vagyok.

– Milyen erős vagy?

– Milyen erős?! Hát ha kitátom a szám, akkor a felső állkapcsom az éjig ér, az alsó meg súrolja a tenger fenekét. Ebből elgondolhatod, hogy milyen erős vagyok.

– No, két kezem! – kiáltott Kaulu. – No, Hakau-kahi, no, Lima-pai-hala, csakugyan erős ez a Cápakirály?

– Nem erős ez igazából! – válaszolt a két kéz, s Kaulu ekkor odament a cápához. A Cápakirály kitátotta hatalmas száját, Kaulu pedig belépett szájának a kapuján, de úgy, hogy egyik keze az alsó, másik a felső állkapcsát ragadta meg, s jól szétfeszítve úgy tartotta tárva-nyitva. Kiáltott Ka-ehának, az meg szépen kísértelt Cápakirálytátott szájának a kapuján. Ekkor találkozott össze először a két testvér. Együttes erővel megölték a Cápakirályt, aztán hatalmas tetemét, huss! felhajították a magas egekbe. Ott van az ma is. Ott, az a nagy fehérség, Cápakirálynak a teteme. Van, aki csak úgy hívja, hogy a Nagy Hal, sokan meg úgy nevezik: a Tejút.

A KÉT VITÉZ TESTVÉR

Volt egyszer két vitéz testvér, Niheu meg Kána. Niheu olyan rettenthetetlen vitéz volt, hogy egymaga elbánt egy egész hadsereggel. Volt egy olyan nagy harci buzogánya, hogy ha az egyik végét a csónak tatjára tette, a másik vége a parti sziklák tetejéig ért. Csodálatos vitéz volt Niheu!

No, ha Niheu csodálatos volt, nála még csodálatosabb vitéznek tartották a bátyját: Kánát. Pedig ennek, mikor világra jött, nem is volt ember formája. Csak olyannak látszott, mint egy kis kötélrészlet, ami összetekeredett. A fiú öreganyja hazavitte a kötelecskét, és felnevelte. Mégpedig úgy, hogy egy különleges házat szerkesztett Kána számára, s az a ház együtt növekedett a kötél formában született fiúval. Kána háza végezetül akkora lett, hogy a hegyek lábától egészen a tengerpartig nyújtózott.

A két testvér anyját úgy hívták, hogy Hina, és történt, hogy egy napon Hinát elrabolták apjuktól, a törzsfőnöktől. Mikor Niheu ezt megtudta, elment az apjához, s azt mondta neki:

– Menj el, apám, Kánához, s kérd meg szépen, hogy jöjjön velem, s hozzuk vissza anyánkat együtt. De ha Kánát meglátod, meg ne ijedj tőle, apám, csak akkor fuss el, ha megfordulna, és rád tekintene. De ha nem nézel a szeme közé, akkor nem fog el rémület, ne félj.

Elment az apjuk Kánához, de kíváncsiságában rá talált pillantani a fiúra, s úgy megrémült, hogy hanyatt-homlok rohanni kezdett. De Kána utána kiáltott:

– Állj meg már, mi járatban vagy?

– Jaj, jaj – mondta az apja –, édes fiam, anyátokat elrabolta tőlem Pepeé, Hau-pu hegylakóinak a törzsfőnöke. Anyátok most Molokaiban van, s kívüled, ó Kána, senki onnan visszahozni nem tudja őt többé.

– Menj – szólt Kána –, hívd össze minden alattvalódat, és faragtasz velük egy olyan csónakot, amivel el tudok menni

Molokaira.

Egybe is csődítette a főnök az egész népet, s nekiálltak és faragtak is egy tíz öl hosszú, kettős csónakot. Levitték a tengerre, Kána elébe ment, de csak éppen megemelte egy kicsit a kezét, rá tette a csónak oldalára, hogy kipróbálja, milyen, s hát a csónak abban a pillanatban elsüllyedt. A törzsfő egyre újabb csónakokat vájatott, de Kána akármelyikre tette rá a kezét, az tüstént elmerült. Elpanaszolta az apjuk Niheunak, hogy nem tud olyan csónakot készíttetni, ami Kánának megfelel.

– Nincs más mit tenned, kedves apám, menj el Uli nagyanyánkhöz, s tőle kérj tanácsot.

– Jaj, jaj – mondta Uli, mikor meghallotta, mi a baj –, olyan csónak csak egyetlenegy van a világon, ami képes volna rá, hogy Molokaiba vigye Kánát. De ez is el van temetve a föld alá, Páliuliban. Gyűjtsd össze minden alattvalódat, s együtt induljatok ezért a csónakért.

– De hogy szerezzem meg? – kérdezte a törzsfő.

És Uli énekelt:

*Kettős csónak
Finom fajta,
Megugrik a
Víz alatta,
Vén banya köpenye rajta,
Kérd el, kapd el,
Vájd ki,
A föld alól
Ásd ki!*

Mikor így kimondta, mit kell tenniük, meg azt is megsúgta, hogy hol áshatják ki a csónakot. El is ment a főnök egész népével, s azon a bizonyos helyen ásni kezdtek, ástak tűző napon meg mennydörgős zivatarban, ástak egy álló nap s egy álló éjszaka, s akkor egyszerre csak kibukkant a csónaknak az orra meg a tatjának egy csücske. Hatalmas, kettős csónak volt, sikerült nagy erőlködéssel egészen kiásniuk, és a tengerre cipelniük. Akkor aztán Niheu meg Kána nekikészültek, hogy elvitorlázzanak Molokaiba. De míg ők készülődtek, addig nem tétlenkedett Pepeé sem. Megtudta, hogy

veszély kerülgeti, kiküldte a tengerre két kém-madarát, Ko-leát, a bíbicet, meg Ulilit, a kóbor kis sár-szalonkát, hogy röpdössenek körbe-körbe, és lessék, jönnek-e a fiúk. De még azt is meghagyta a madaraknak, hogy sürgősen keressék fel a tengeri utak őrizőjét, a Kardhalat, és parancsolják meg neki, hogy fúrja meg, szelje át, és süllyessze el Kána meg Niheu csónakját.

Mikor a fivérek beszálltak a csónakjukba, Kána csak úgy fért el, hogy magamagát hatrét összehajtogatta. Így is kitöltötte a csónak egész hosszúságát. Félúton jártak, mikor összetalálkoztak a Kardhallal. Az támadott, rávágott hegyes, hosszú pofájával a hajóra, de Niheu előrántotta a rettenetes buzogányát, és a Kardhalat egyben agyoncsapta vele. Szabad volt az út, mehettek Molokaiba. És azontúl nem is volt már többé, aki a tengeri utakat elzárja az emberek elől.

A két testvér meg is érkezett szerencsésen, s Niheu gondolta, előbb elmegy ő maga, hátha ő is el tudja hozni az anyjukat onnan. Pepeé háza egy hegy tetején állt, s a mindenfelől fújó szél ellen egy vaskos levelekből font kerítés vette körül. Niheu odaérkezett a kerítéshez, fogta a buzogányát, suhintott vele, s volt kerítés, nincs kerítés.

– Mi lehet az oka, hogy fújja a szél a házat? – kérdezte odabent Pepeé az asszonytól.

De már jött is az őr, és jelentette:

– Egy fiú áll odakint a ház előtt, az csapdosta le a buzogányával a kerítést.

– Ez az én derék, jó fiam! – kiáltott fel Hina. – A botjáról ráismerek! – Alig mondta ki, berontott Niheu, az anyját ölbe kapta, s roham vele lefelé a hegyen. Hát amint száguldanak lefelé, azt találja mondani Hina a fia ölében, nagy meggondolatlanul:

– Milyen erős, derék legény vagy te, kedves fiam. Ki gondolná, hogy a te nagy erőd éppen a hajad szálaiban van?!

A két leselkedő madár éppen ott repült el a fejük felett, egyéb sem kellett nekik, mikor ezt meghallották! Belekapaszkodtak Niheu hajába, és ráncigálni kezdték. Niheu nagy fájdalomában letette egy szempillantásra az édesanyját a földre, s a buzogányáért nyúlt. A madarak úgy tépték a haját, hogy alig maradt ereje a nagy buzogányt felemelni, de azért így is agyoncsapta mind a kettőt. Igen

ám, de míg ő a madarakkal bajlódott, Hina úgy megrémült, hogy ijedtében visszaszaladt a Molokai szigetbeli főnök házába.

– Hát anyánkat hol hagytad? – kérdezte Niheutól Kána, mikor bátyja visszaballagott a csónakhoz.

– Elhoztam én őt – mondta Niheu –, s már éppen lefele jöttünk a hegyről, mikor madarak támadtak meg. Le kellett tennem a földre, hogy megküzdhessek a madarakkal, anyánk meg rémületében visszaszaladt.

– No, akkor most maradj itt te, és őrizzed a csónakot – mondta Kána –, majd elmegyek én anyánkért.

Feltápáskodott, és egyenesen odaállott a dombon levő ház elébe, de ott más egyebet semmit sem csinált, csak elkezdte magamagát felfelé nyújtóztatni. Addig-addig nyújtózkodott, míg csak az ég aljáig nem ért a feje. Igen ám, de amint ő a nagy nyújtózkodással megnövelte magát, úgy a hegy is egyre inkább emelkedett. Kána meg minél jobban kihúzta magát, annál vékonyabb lett, s végezetül Niheu mást nem látott belőle, mint két hosszú, fonálvékony lábszárat. Így tartott ez három napon át. Akkor Niheu megharagudott, s jól belevágott Kána lábszárába.

No, ha belevágott ma, hát kellett hozzá három nap, míg a sajtás felkúszott a lábszárán, s elérkezett Kána fejéig. „Ejnye – gondolta Kána hát ez meg mi lehet?” S hogy megtudakolja, mitől sajog a lába, úgy ahogy volt, nagy vékonyan, áthajolt az óceánon, keresztülhajolt a hegyeken, s fejét lehajtotta Konában, Uli nagymama ajtaja elé. Aztán beszólt Ulinak, hogy megkérde, mitől sajog a lába. Az öregasszony megmondta neki, hogy a bátyja elunta odalenn a várakozást, s ezzel a vágással akarta eszébe juttatni Kánának, hogy mi lesz, mikor megy már az anyjukért.

– Értem, értem – mondta Kána –, de hát akkor most mit csináljak? A hegy egyre csak együtt növekedik velem.

Felelte a nagymama:

– Növekedik, bizony. De mikor éppen te kerekedtél a növekedésben fölébe, hajolj rá gyorsan, törd le a jobb oldali úszólábát, aztán hajolj rá megint, és törd le a bal oldali úszólábát, mert tudd meg, édes fiam, hogy ez a hegy semmi más, mint egy teknősbéka. Ne félj, ha mind a két úszólábát letörted, akkor nem tud tovább emelkedni, s legyőzheted.

Mikor ezt meghallotta Kána, nekiveselkedett, magasra emelkedett, s mielőtt a Hau-pu hegy növekedésben utolérhette volna, hirtelen ráhajlott, s előbb a jobb, aztán meg a bal úszólábát letörte. Ezzel oda lett Hau-pu hegyének varázsereje, de Kána még magát a hegyet is diribdarabokra tördelte, és a törmeléket beleszórta a tengerbe. Ott is maradtak azok örök időig, ma is látni Molokai körül a sok kiálló sziklafokot meg a parányi szigetecskéket. Nem is maradt egyéb Hau-pu hegyéből, mint ez.

Akkor aztán Kána meg Niheu elhozták Molokairól az anyjukat, betették a csónakjukba, s Hina attól fogva az ő apjukkal élt, a maguk házában. De Kána nem lakott, velük. Elment nyugodni a hosszú házba, mely a tenger partjától a hegyek lábáig ért, ott aztán kényelmesen elheverhetett.

Telt-múlt az idő, s Niheu tengeri utazásra indult. Jártában-keltében egyszer véges-végig átalment Hawaii szigetén, s meghallotta, hogy van a leghatalmasabb földesúrnak, Ka-oa-aliinak egy óriás termetű, roppant erejű szolgája, aki – ha nincs éppen a földesúr szolgálatára – mást se tesz egész nap, csak zabái. De olyan temérdek, rettentő nagy testű ember ez, hogy nem elég neki semmi, s azért a sziget népének azon a vidéken folyvást az ő enivalójáért kell dolgoznia. Fogják a halat egész nap, s az mind ennek a temérdek testű embernek a bendőjébe kerül. Magukkal a nagy munkában meg alig tudnak törődni, néha még egy fia halat sem ehetnek.

Niheu megkérdezte, hogy merre van az a temérdek testű, zabáló ember, s mikor megmutatták neki, nem sokat teketóriázott, fogta rettenetes nagy buzogányát, s a nagyevőt egyből agyoncsapta, s azzal visszatért Uli nagyanyó házába. Aztán el mondta nagyanyónak, hogy mit cselekedett. Megijedt Uli, s mondta az unokájának, hogy nagy baj lesz ám ebből.

– Menj – parancsolta Niheunak –, siess az öcsédért, Kánáért, mert szükségünk lesz rá! De mégse indulj még, édes fiam, előbb gyere gyorsan, és segíts ezt a kötelet kifeszíteni! – Azzal egy hosszú kötelet vett elő, az egyik végét a kapubálványhoz kötötte, a másik végét meg a tenger partján egy nagy kőhöz. Nem értette senki,

maga Niheu sem, hogy mire lesz jó az a hosszú, kifeszített kötél. De amint végeztek a munkával, Niheu elindult az öccse keresésére.

Közben Ka-hoa-alii megtudta, hogy Uli unokája agyoncsapta az óriás termetű szolgát, akitől az egész vidék rettegett. S ráadásul a nép ujjongott!

– Megbüntetem én ezért Niheut – mondta Ka-hoa-alii –, és megbüntetem Hawaii egész népét is. Most le fogom tépni a fejük felett a napot, a holdat és a csillagokat az égről, sötétségben és hidegben élnek majd az emberek, csak ott lesz fény és meleg, ahol én vagyok.

Niheu meglelte Kánát, de alighogy elindultak, hirtelen besötétedett, mert Ka-hoa-alii leszakította az égről a napot. Koromsötétségben botorkált előre a két testvér, de szerencséjükre hamarosan beleütköztek a kötélbe, amit az öreganyjuk feszített ki a kapubálvány meg a tengerparti nagy kő közé, abba belefogóztak, s úgy jutottak el nagy tapogatózva Uli háza elé. Kána nem ment be, mert el sem fért volna a házban, de ahogy lehasalt, látta ám, hogy a nagyanyja nagy tüzet gyújtott, s annak fénye világított körös-körül.

– Jó, hogy megjöttetek – mondta Uli –, mert, édes fiaim, csakis ti tudjátok visszahozni a napot, a holdat meg a csillagokat, amiket Ka-hoa-alii bosszújában letépett az égről, és eldugott valahová. El kell jutnotok oda, ahol Ka-hoa-alii van, de mielőtt megmondanám, mit is tegyetek, nyújtózkodj egy kicsit fel, kedves Kána fiam, s nézz körül, van-e valamerre az ég alján egy csepp világosság.

Kána felnyújtózkodott az ég aljáig, s azt mondta, lát egy kis pislákoló fényt.

– Jól van – mondta Uli –, akkor készüljetek, s menjetek egyenesen abba az irányba, ahonnan máskor a nap szokott az ég aljára lépni. Ritka szálú, csípős eső fog csapdosni benneteket, s beléáll a csontjaitokba a hideg, de ti ezzel egyet se törődjete, csak menjetek, míg egy sziklafalhoz nem érkeztetek. Az alatt üldögél az én vak nénikém, Luahine-kai-kapu. Mondjátok meg neki, hogy Uli unokái vagytok, s ő megmutatja majd nektek a sötétben is, merre vezet az út Ka-hoa-alii országába.

A fiúk megfogadták Uli tanácsát, úgy tettek, ahogy mondja, de a ritka szálú, hideg eső annyira marta a csontjukat, hogy Niheu nem tudott menni, s Kána ezért felvette őt a nyakába. Vitte-vitte, de

odafent olyan hideg volt, hogy Niheu félholtra vált, s azt mondta, neki elég volt, tegye le az öccse a földre, és hagyja meghalni. Kána le is tette, loulupálma levelével jól betakargatta, s egymaga ment tovább. El is jutott a szikla aljában magányosan üldögélő vak öregasszonyig, Luahine-kai-kapuig.

– Ki sarja vagy, te ember; – kérdezte tőle az öreg.

– Én éppen a te húgod unokája vagyok, Ulié.

– Mi járatban vagy, fiam;

– Azért jöttem, hogy visszaszerezsem a napot, a holdat meg a csillagokat. Mutasd meg nekem az utat Ka-hoa-alii országába.

– Nekem nincsen szemem – felelte az öregasszony –, hogyan tudnám én megmutatni az utat?

– Heverj le, öreganyám, ez alá a kókuszfa alá – mondta Kána. Az öregasszony leheveredett, Kána meg lecsípett két zsenge kókuszajtást, s így szólt:

– Luahine-kai-kapu! Fordítsd az orcádat az ég felé! – Az öregasszony megtette ezt, s akkor Kána a két kókuszajtást az öreg néne szeméire dobta.

– Végem van! Megölsz! – kiáltott fel a vénség, de Kána azt mondta neki, hogy legyen csöndben, s dörzsölje meg jól a szemét. Dörzsölgeti az öregasszony a szemét, s egyszerre csak felkiált:

– Látok, mint valaha! Látok, mint valaha! No, amiért ezt tetted velem, én is segítek rajtad. Mielőtt megmutatnám a Ka-hoa-alii országába vezető utat, előbb elmásítom a két kezedet. – Így szólt, azzal lekuporodott, kukuidiót vett elő, azt faszénnel összevegyítette, péppé zúzta, aztán ezzel a péppel jól bekente Kána kezét.

– Lám – mondta –, most éppen olyan kezed van, mint Ka-hoa-aliiinak. – Aztán megmondta, hogy Kána merre menjen, s mit legyen. El is érkezett Kána útja céljához, s az öregasszony tanácsa szerint elrejtezkedett, s kémlelte, hogy mi lesz. Egyszeriben látja, hogy jó Ka-hoa-alii, az ég aljáról elhengerget egy nagy követ, a kő helyén jókora lyuk támad, s Ka-hoa-alii abba a lyukba lenyújtja a kezét. Mikor a kezét kihúzza, az tele van mindenféle finom ennivalóval, s ő azokat a kísézőivel nagy vígan elkölti. Mikor eleget lakmározta, visszatette a helyére a követ, s bement a házba a kísézőivel játszani meg táncolni.

Csak erre várt Kána, odalépett a lyukhoz, elhengergette arról a követ, a nyíláson meg bedugta a kezét. Hát a keze csak megtelt ennivalóval. Kána nem ette meg, elhajította, s megint ledugta kezét a lyukba. Hát a két keze csak tele lett itallal. De Kána nem itta meg az italt, hanem kiloccsantotta, s újfent ledugta a kezét. Hát a keze sok kicsi madárral tellett meg, de Kána a madarakat a lyukon kívül mind szabadjára eresztette. Ezek olyan madarak voltak, amelyek akkor kezdenek el csirregni, mikor hajnalodik, s mondták is, amint repdestek ide s tova:

– Kia-vea, kia-vea!

Megint lenyújtotta a lyukba a kezét, s most az csillagokkal lett ide. Fogta a csillagokat, s egyenként felaggatta őket a helyükre az égre. Megint lenyújtotta a kezét, s hát a holdat tették belé odalent! A holdat felakasztotta az égre a csillagok közé, hogy ott maradjon, és világítson éjszaka.

Mikor Kána ismét a lyukba dugta mind a két kezét, hát csak egyetlenegy madarat tettek belé. Ez a madár volt a hajnalt kiáltó madár: a kakas. Ezt maga mellé tette a földre, s mikor utoljára dugta a lyukba a kezét, hát maga a nap került bele abba! Egy kicsit égette a bőrét, de azért kiemelte a lyukból a ragyogó napot, s feltette az égre középpüth, hogy ott tündököljön.

Mikor a kakas meglátta a napot, elkukorította magát. A kukorékolásra meg Ka-hoa-alii kijött a házból. Szörnyű haragra lobbant, mikor észrevette, hogy minden a helyén van az égen, s ugyancsak nagy fényességgel ragyog a nap. Neki is lódult nagy dühvel, hogy Kánát megölje, de Kána olyan magasra nyújtózkodott fel hirtelen, hogy Ka-hoa-alii nem tudta elérni, s erősen megrémült. Mikor látta Kána, hogy mennyire megrettent tőle, így szólott:

– No, az életednek megkegyelmezek, de csak akkor, ha adsz nekem Káne vizéből, az Örök Élet italából. – Ezzel akarta testvérét, Niheut feltámasztani.

Mit volt mit tennie Ka-hoa-aliiinak, odaadta azt a féltve őrzött vizet, és Kána el is ment az Örök Élet italával oda, ahol Niheut hagyta, miután szépen betakargatta a loulupálmafa leveleivel. Káne vizével életre keltette a bátyját. Kisvártatva utánuk loholt Ka-hoa-alii. Szerette volna, hogy ha már így van a dolog, ahogyan van, az égről elragadott kincseit is visszaszerezték tőle, meg a Káne vizétől is

megfosztották, legalább vigyék őt is magukkal, de a testvérek azt mondták, hogy nekik nem kell Ka-hoa-alii. Éljen magában, míg meg nem hal.

No, akkor Ka-hoa-alii adott nekik egy csónakot, amin haza tudjanak menni, de ez olyan csónak volt, hogy tiszta fehér csirketollakból rakták össze. A két vitéz testvér beült a ragyogó, hófehér tollcsónakba, vitorlát bontott, s útjukat hazafelé az égen ragyogó hold, a tündökletes nap meg a csillagok fénye kísérte. Nem is lopta el azóta senki emberfia a napot, a holdat meg a csillagokat a mi egünkről.

KÁMA ÉS HALEMÁNO

Puna országának ifjú hercegnője, Káma, olyan szép volt, hogy egyszerre két kérő is vetekedett érte, Puna királya meg Hilo királya, s Káma szülei azt mondták, oda is adják majd valamelyiküknek a leányt, mikor szépsége teljes pompájában kivirul. Addig tabu alá helyezték, és a leány sohasem látta egyik királyt sem. Minden szem elől elrejtve kellett élnie a tilalmas házban, hová senkinek sem volt szabad belépnie, kivéve Káma kedvenc öccsét.

Messze Puna földjétől, Oahu szigetén, éldegélt egy Halemáno nevezetű szép, ifjú legény, aki minden éjjel olyan álmot látott, hogy egy tündökletes leány jő elébe, szól hozzá, és megmondja Halemánónak a nevét is. Mikor felébredt, sohasem emlékezett a leány nevére. Csak magas alakját, egyenes termetét látta szüntelen maga előtt, és visszaemlékezett a szépséges, illatos, piros taparuhákra, miket álmában a leány viselt. A legény egyébre sem tudott gondolni, mint az álombéli leányra, egyre jobban epekedett utána, már enni sem kívánt. Sorvadozni kezdett, és szinte kimúlt ebből az árnyékvilágból.

Halemáno leány testvérei éppen a tengeren utazgattak, s egy napon Lae-nihi, a legnagyobb, az égre pillantott, s azon Halemáno arcmását látta meg. Mindjárt tudta ebből a jelből, hogy halálán van a legény. A leányok már siratni kezdték testvérüket, de Lae-nihi siratás helyett elmondotta a halálos beteget életre keltő varázsigét, s azzal visszahozta Halemánót az élők közé. Mikor hazaérkeztek a leányok,

Lae-nihi megkérdezte Halemánótól, hogy mi juttatta a halál szélére.

– Egy leány, akiről minden éjjel álmodom. Meglátod, bele is pusztulok az utána való epekedésbe.

Lae-nihi megkérdezte, hogy milyen volt az a leány.

– Mint egy királyi sarjadék. Magas és egyenes. Hajában halából font koszorú, nyakában piros lehuafüzér. Lángszínű taparuhája

illatos.

– Punában viselnek halavirágot meg lehuafüzért a leányok –
mondotta Lae-nihi. – És mikor találkozol vele?

– Nyomban, amint elalszom.

Lae-nihi megvárta, míg elalszik Halemáno, odaállt a fekhelye mellé, és leste a legény ajakát. Az meg is szólalt álmában egyszer, és kimondta a leány nevét: Káma. Hallott ám már Lae-nihi Káma szépségéről, tudta azt is, hogy tilalmas házban őrzik, tabu alatt, s majd akkor adják férjhez Puna vagy Hilo királyához, amikor szépsége teljes pompájában kivirul.

– Hacsak ki nem tudom hozni őt abból a tilalmas házból – mondta Halemáno, mikor Lae-nihi felfedte előtte, ki az az álombéli leány –, bizony érzem, hogy belepusztulok a hiábavaló sóvárgásba.

Lae-nihi megígérte, hogy megsegíti a szerelmes legényt, és Halemáno annyira bízott nénye szavában, hogy ettől kezdve megint evett is, ivott is. Így aztán kis idő múltán újból előre kapott. Lae-nihi ekkor eltökélte, hogy útnak indul, és kitudakolja, miként kerülhetne össze Halemáno meg Káma.

– Ha itt nálunk esik, arról megtudhatod – mondotta Lae-nihi az öccsének –, hogy már olyan messze járok, mint ide Molokai. Ha itt nálunk villámlik, abból megtudhatod, hogy elértem már Maui szigetét. Ha itt nálunk mennydörög, akkor én Kohalában vagyok, de mikor veres hullámokat vet a tenger, akkor elérkeztem Punába, ahol a te álombéliéd él.

Lae-nihi útra kelt, s nemsokára esni kezdett az eső. Hamarosan cikáztak már a villámok; utána megdördült az ég, s egyszerre csak veres hullámokat vetett a tenger. Lae-nihi Punába érkezett.

Törte a fejét, hogy jusson a királyleány közelébe. Széltámasztó, tengerrengető varázsigét mondott, s nyomában mozogni kezdett a tenger víz; görögtek a hullámok egymás után a part felé, ahol Káma állt. A nép ujjongva sereglett a partra, elővonták hullámszánkáikat, és nagy kurjongatások közepette a nagy, gömbölyű hullámok hátára szállottak. Káma kisöccse meghallotta a vidám kurjongatást. Addig könyörgött a néjének, hadd menjenek ők is, és vegyüljenek a vigadozók közé, míg Káma rá nem állt. Lementek a partra, fogott egy hullámon sikló deszkát Káma is, megvárta, míg az első, hatalmas, visszaverődő hullám szétcsapódik.

a parton, tétlenül nézte a másodikat is, de amikor a harmadik görgött a fövény felé, belevetette magát a vízbe, és a hullámokon lovagló deszkával kiúszott odáig, ahol már feltarajlott a tenger. Ráengedte a hullámon sikló deszkáját a tajték hátára, maga pedig ráállott, és vitette magát a part felé a hullám erejével. A nép szájtátva nézte a szálegyenes, szépséges teremtest, amint ott állott a hullámsiklóján, a haja lobogott a szélben, és elrepült a tenger felett.

Háromszor is benyargalt a hullámtörés hátán a nyílt vizekről a partra, és egyre nagyobb gyönyörűségét lelte a játékban, de amikor a negyedik hullámtörést akarta megnyergelni, a szél egyszer csak elült, a tarajló hullámverés elcsitult, és Káma hirtelen sekély vízben találta magát. Lenézett és megpillantott a lába előtt egy szivárványszínű halat. Az öccse pedig, aki Kámát figyelte, maga is tüstént észrevette, milyen szép, tarka hal fickándozik néjje előtt.

– Lelkem nővérem – kiáltotta –, vedd fel, kapd el, és hozd ki nekem a sekély vízből azt a gyönyörűséges halacskát! – Nem tudta szegény feje, mit tesz, mert az a gyönyörűséges hal maga Lae-nihi volt, aki ilyen alakban vitette magát Káma tilalmas házába. A fiú estig eljátszadozott vízi zsákmányával, és éjszakára a vízhordó lopótökben hagyta, hadd lubickoljon ott. Éjfélkor Lae-nihi visszaváltoztatta magát emberi alakjába, és odaállott az alvó királyleány fekhelye mellé. Felébredt Káma, meglátta az oldalán strázsálót s kérdezte:

– Hová való vagy, te leány?

– Csak innen a közelből – felelte Lae-nihi.

– A közelben lakóknak nincs olyan leányuk, mint te vagy. Meg aztán idevalósi nem is merészkedne bejönni az én tabu alá vetett, tilalmas házamba.

– A tengerentúlról jöttem hozzád, Káma.

– Most beszélsz igazat, te leány – mondta Káma. – Miért jöttél, és mit akarsz?

– Szoktál-e álmodni egy ifjúról, ó, Káma, aki forrón szeret téged?

A királyleány erre egy szót sem válaszolt, de Lae-nihi ezzel mit sem törődve, tovább beszélt:

– Ha óhajtanád, hogy elhozzam neked ezt az ifjút, adj egyet virágkoszorúidból, s add ide az egyik ruhádat, amit gyakran viselsz.

Káma meg sem mukkant, de az egyik virágkoszorúját meg a piros taparuháját odaadta Lae-nihinek, aki hazament ezekkel Halemánóhoz, s mikor a legény meglátta, hogy mit hozott, átölelte testvérét, mivel felismerte az álombéli öltözéket. Indulni is akart Halemánó nyomban Káma látására, de Lae-nihi előbb csalogató játékokat készített. Káma kisöccsének. Mégpedig néhány fából való, vízen úszó madarat, egy kis pirosra festett csónakot, amiben piros ruhás emberek ültek, aztán olyan bábukat, amelyek meg tudtak állni a lábukon, s végezetül egy pirosra festett, jókora sárkányt is csinált. Mikor ezekkel elvitorláztak Káma házának közelében, Halemánó felröpítette a sárkányt az égre, és a parti nép nagy kurjongatással szaladt alatta; a nagy rivalgásra kiszaladt a házból Káma kisöccse, s mikor meglátta a legényt, aki a sárkány fonáljának végét tartotta, rimánkodva odafutott hozzá:

– Add nekem, derék idegen, azt a repülő játékot, hadd tartom én!

Lae-nihi biztatta Halemánót, hogy adja oda. S mikor a fiú eleget játszott a sárkánnyal, a vízen úszó madarakat tette a hullámok tetejére Lae-nihi, majd a játékcsónakra került sor, s végül az állni tudó bábukat helyezte a csónak mellé a leány.

– Add nekem ezeket! – kérlelte a fiú. – Mindet add nekem! – A leány oda is adott mindent a gyerekeknek, de mikor a bábuk után nyújtogatta a kezét a kisfiú, Lae-nihi megszólalt:

– Kedvel téged a nénéd, kisöcsém?

– Kedvel bizony! – mondta a gyermek. – Minden kérésemet mindig teljesíti.

– No, akkor hívd ki őt ide hozzánk, s ha kijön, ezeket a bábukat is neked adom. – A fiú kihívta Kámát, és Halemánó az első szempillantásra látta, hogy a leány éppen olyan magas, mint az, akiről álmodni szokott.

– Megtenné-e vajon a nénéd neked, a kis kedvencének – kérdezte ekkor Lae-nihi a kisfiútól –, hogy a hátát fordítsa felénk? – A fiú megkérte Kámát, hogy fordítsa a hátát a jövevények felé, és mikor megtette ezt, Halemánó nyomban láthatta, hogy éppen olyan egyenes háta van, mint az álombélinek.

– Megtenné-e vajon a nénéd neked, a kis kedvencének – kérdezte ekkor Lae-nihi –, hogy most az arcát fordítsa felénk? – A fiú erre is megkérte Kámát, s mikor arccal fordult a jövevények felé,

Halemáno felismerte, hogy valóban az álombéli leány néz rá. Hosszasan tekintettek egymásra, és Halemáno kinyújtotta a kezét. Káma szó nélkül a legény tenyerébe tette a maga kezét, és már be is ült a csónakba Halemáno mellé, s egészen oda simult hozzá. Ekkor Lae-nihi meghúzta az evezőket. Mikor a parti nép észrevette, hogy mi történik, özönlenni kezdett a csónak felé, majd felkerekedett Puna és Hilo egész serege, hogy üldözőbe vegye a szökevényeket, de akkorra Lae-nihi hátszelet támasztó varázsigét mondott, s az olyan sebesen repítette tova a menekülőket, hogy üldözőik elveszítették őket szem elől.

A két hoppon maradt kérő szövetkezett egymással, és háborút indított Oahu szigete ellen, ahonnan Káma elrablója származott. Így aztán Halemáno és Káma nem mert többé Oahu szigetén kikötni, de nem volt számukra visszatérés Funa földjére sem, ahol a két király irtózatos haragra gerjedt Káma szülei ellen is, mert azokat temérdek ajándékkal gazdagították, míg azt remélhették, hogy egyikük majd feleségül kapja szépséges leányukat. Az ifjú szerelmesek földönfutókká lettek. Sok-sok bolyongás és szenvedés után elérkeztek Mauiba, ott megtelepedtek, és éltek, mint két szegény ember; túrták a földet, ették a kenyérfa gyümölcsét, s egymás szerelmén és barátságán kívül nem volt semmi más földi javuk.

A kunyhójuk közel állt a parthoz, és szorgos munkájuk közben sokszor látták, amint a ráérő nép a hullámsikló deszkákon állva, vidám sikongatások közepette viteti magát az egymásra torlódó víztarajok tetején. Sok idő múltán Kámának egyszer vágya támadt, hogy ismét a hullámok tetején nyargaljon a deszkaparipával. Amint ott siklott a tenger tajtékos hátán, és úgy érezte magát, mintha még mindig szülei szerető gondja óvná, akárcsak valaha régen, eszébe jutott az is, hogy nem élt ám ő mindig kenyérfa gyümölcsén megtárógumón, hanem dúskálhatott a kedvére való, finom ételekben. Visszaemlékezett arra is, hogyan jött érte Halemáno, milyen csalafinta módon rabolta el, míg végül most alacsony fűkunyhóban kell életét tengetnie, és nincs égen-földön semmije sem. Nagy honvágy kélt szívében szülőföldje után, és harag fogta el Halemáno iránt. És már éppen abba akarta hagyni a vízen nyargalást, hogy partra szálljon, amikor észrevette az öbölbe besikló piros

csónakokat. „Csak egy király csónakjai lehetnek pirosak” – gondolta. És akkor megpillantotta a legelső csónakon Hua-át, Puna királyát.

Hua-a régóta kereste Kámát, s most, hogy megtalálta, kezét nyújtotta érte, és Káma kezét adott, s vele ment. Búcsú nélkül hagyta ott férjét, Halemánót, aki éppen a táró földön dolgozott. Káma pedig visszament a szülőföldjére, és egy ideig együtt élt Hua-ával, de minél jobban telt-múlt az idő, annál többet gondolt hűtlenül cserbenhagyott szerelmére, Halemánóra. Mindaddig, hogy már-már megutálta Hua-át, és egy óvatlan pillanatban megszökött tőle. De Halemánóhoz nem mert visszatérni, szíve nem remélt tőle bocsánatot, és így csak vándorolt ide-oda, szigetről szigetre, mind messzebb, át a tengereken.

Mikor Halemáno megtudta, hogy Káma elhagyta őt, úgy megbetegedett, hogy majd belepusztult, és csak Lae-nihi varázstudománya mentette meg az életét. Alig állt talpra, azt mondta Lae-nihinek, hogy szeretné megtanulni a halászat mesterségét, hiszen ha nem szegénysorban élő földműves ember lenne, akkor Káma bizonyára nem hagyta volna el.

De Lae-nihi azt tanácsolta neki, hogy ha vissza akarja szerezni Kámát, inkább énekmondó legyen belőle, mert az énekmondásnak varázsereje van. Halemáno elhatározta, hogy megfogadja nénje tanácsát.

Hamarosan útra is kelt, hogy eltanulja az énekmondás tudományát. Sokfelé bolyongott, megfordult már az énekmondást tanító helyeken is, s egyszer Kea-kui ligete mellett haladt el. Betért a ligetecske fáinak közé, és nézte, hogyan tekeredik a mai-le sok-sok indája az ohiafák köré. Aztán kezdte letépni a virágzó indákat a fákról, és koszorúkat kötött belőlük. Mikor koszorúi elkészültek, feltekintett a magasba, s hosszan bámulta Hale-a-kala óriás hegyének a tetejét, ami olyannak látszott, mintha meredek felhő lenne a sötétedő égbolton, a meredek felhő körül pedig lassan keringett a felhők egész nyája. És amint nézte a Nap Házának nevezett, égbe nyúló hegynek a csúcsát, Káma jutott eszébe, s az a hely, ahol egykor Kámával élt. Úgy látta maga előtt az asszonyt,

mintha valójában előtte állana, s nem is sejtette, hogy a kóborló asszony ezalatt vándorlásában éppen abba a ligetbe érkezett, ahol ő most a Hale-a-kala tetejét bámulta.

Káma messziről megpillantotta Halemánót, és tüstént felismerte. Odasettenkedett mögéje, és csendben nézte.

Állott Káma volt férje, Halemáno mögött, az meg rá gondolt, a hegyet nézte, amint egyre sötétebb lett, keserveset sóhajtott, és melléből kiszakadt az ének:

*Gondolsz-e néha még rám, én szerelmem,
Ki vélem éltél hűvös fák alatt,
Kit álmomban társamnak láttalak?
Honvagy gyötör a forró szél után,
A föld után, mit Pápá öntözött,
A part után, hol hajónk kikötött.
A boldog kínra vágyom, szép szerelmem,
A kunyhóra, hol nyers füveket ettünk,
S barátság az volt, hogy nagyon szerettünk.
Vágyom utánad, kitől annyi rossz ért,
Szívemben érted a kín kínra érik,
Belém tapad, s a csontom közepéig
Mardos a vágy, a régi, drága rosszért.*

Káma már éppen ki akarta nyújtani a kezét, hogy megérintse vele Halemánót, de mikor meghallotta ezt a keserves éneket, összerezsent, s azt gondolta, Halemáno, ha ennyire búslakodik, sohasem bocsátaná meg azt, amit ellene elkövetett. Így aztán az asszony nesztelen léptekkel tovasurrant anélkül, hogy Halemánót megszólította volna.

Halemáno pedig felkerekedett, s ment-ment, vándorolt tovább, és egyre tanulta az énekmondás nehéz művészetét. Jó pár esztendő múlva olyan nevezetes énekmondó lett belőle, hogy érkezésének hírére egész falvak összecsődültek, és a törzsfők sorra meghívták nagy ünnepségekre. Egyszer, mikor megérkezett egy ilyen ünnepség helyére, azt mondták neki, hogy jövedele hallatára egy szépséges és gazdag asszony is oda utazott, s azt szeretné, hogy a kedvese legyen. Halemáno, mielőtt elkövetkezett volna az ő énekmondásának ideje, leült a tánc- és énekház egyik szegletébe, s

a köpönyegével elfedte az arcát. Hát amint ott ül, csak látja, hogy bejön a házba a gazdagnak mondott szép asszony, s az senki más, mint maga Káma, akit még soha ilyen tündökletesnek nem látott. Míg nézte Kámát, eszébe jutott, mennyit küszködtek, mennyit bolyongtak együtt, s hogy szerették egymást!

Ekkor szólították, hogy mondja az éneket. Hirtelen felfedte az arcát, előlépett s rá kezdte:

*Hilóban szeretnék élni, a honunkban,
Már sokat szenvedtünk idegen hazában,
Egyedül, egyedül, idegenek között.
Hilónak szirtjein volt az én otthonom.
Odalenn a völgyben száz patak csobogott,
Moku-pa-ne földjén lehua vöröslött.
Lehua vöröslött, hala illatozott,
Szerelmem s szerelmed volt minden kincsünk,
A levegőben fenn fellegek suhantak.
És verte a zápor Le-le-wi vidékét,
De Pi-i-kea színjein lobogott szerelmünk.
E kopár csúcsokon nincs sehol sem ember,
Nem kúszik fel a gyík, nem repül fel madár,
Nem lakik itt isten, jó vagy gonosz szellem.
Csak a szél jár itt fenn, s mi ketten: te meg én,
Te meg én: mi ketten; egyetlen szerelmem,
Egyetlen szerelmem!*

S mikor meghallotta ezeket a szavakat, melyek róla magáról és a szerelmükről szóltak, Káma egyszeriben tudta, hogy kicsoda az énekmondó ember. Ekkor megindultságában az asszony lehajtotta a fejét, és ezt mormolta:

– Drága szerelmem, szívemnek társa! Hilóról azért dalolsz, mert tudod, hogy Puna földjén, Hilóban én születtem, és ott éltem a pára telt öböl sarlójának mélyén, ott, ahol eső áztatja a kenyérfa leveleit. Könnyed többet mond, mint te magad. Emlékszel-e még Pánéva sűrű erdejére, ahol együtt vándoroltunk, s mindenütt velünk járt a szerelem? Szívemnek édes társa, jer velem újra!

Halemáno ekkor Kámára vetette pillantását, és az asszony látta, hogy a kedvese megbocsátott néki. Megfogták egymás kezét, és

együtt mentek el, dalolva:

*Majd meglátod te is Hai-lit,
Hol lehuavirág nyílik,
S mikor az izzó nap leszáll,
Repked körül a sok madár,
Ó-ó hanga messzi cseng,
Megtörik tőle a csend.*

Így énekeltek, s talán még most is mennek, mindig együtt.

KU-AI-HE-LÁNI KIRÁLYÁNAK LEÁNYA

Az Eget Támogató Ország: Ku-ai-he-láni volt Maki-i király birodalma. Egyszer aláereszkedett az égből, eljött közénk, s vett magának az egyik szigetünkről egy asszonyt feleségül. Idő múltával vissza kellett térnie Ku-ai-he-lániba. Mielőtt útra kelt volna, így szólt a feleségéhez:

– Nemsokára leánygyermekünk születik, te földi asszony. Ha felnőtt, elfogja majd utánam a vágyakozás. Te nevezzed el őt Lau-kia-mánunak, s mikor azt mondja neked, hogy velem akar élni, készítsd fel az útra. Azt parancsolom, hogy piros vitorlájú, piros kötélzetű csónakon utazzék utánam Ku-ai-he-lániba; pirosak legyenek még a vízmerítő lapátok is, és pirosba öltözött férfiakból álljon a hajó legénysége. Kísérje egy nagy meg egy kis csónak; az egyikben nagy termetű, a másikban kicsiny emberek üljenek. És add oda a születendő gyerekünknek ezeket a jeleket. Ezekről fogom felismerni, hogy ő az én leányom. Íme, egy ceffog-nyaklánc és egy karkötő, meg ez a csillogó tollköpönyeg.

Maki-i átadta az ajándékokat a feleségének, és elment Ku-ai-be-lániba.

Megszülte az elhagyott asszony a leánygyermeket, elnevezte Lau-kia-mánunak. Maki-i ezalatt három helyet készíttetett a maga országában. Egy kedves virágoskertet, telis-teli szebbnél szebb virágokkal, egy dúsan tenyésző gyümölcsöskertet meg egy fürdésre való tavacskát. Tabu volt ez a három hely mindenkinek, kivéve a leányt, akinek majd el kell Ku-ai-be-láni királyához jönnie. Az öröket kitanította Maki-i, miféle jelekről ismernek rá a leányára, ha majd megérkezik.

Nőtt a leányka az anyja keze alatt, s mikor nagyobbacska lett, kérdezgetni kezdte: „Hát az én apám ki volt?” Mikor egyszer éppen így faggatózott, azt mondta neki az anyja:

– Menj oda ahhoz a kőszirthez. Az a te apád!
Odament a gyermek a kőszirthez s kérdezte:

- Te vagy az én apám?
- Nem én vagyok a te apád.

Visszament a gyermek az anyjához, s megint könyörgött neki, mondaná meg, ki volt az apja.

– Menj oda, ahhoz a bambuszligethez – mondta az anyja –, az a te apád!

Odament a gyermek a bambuszligethez s szólt:

- Te vagy az én apám?
- Nem én vagyok – felelte a bambuszliget –, a te apád Maki-i.
- S ugyan bizony merre van ő?
- Visszament Ku-ai-he-lániba.

Odafutott a kisleány az anyjához, s mondta neki:

– Az én apám Maki-i, ott él Ku-ai-he-lániban, de te ezt eltitkoltad előlem!

– Azért titkoltam el – mondta az anyja –, mert rettenetes dolgok történnek veled, ha odamégy hozzája. Azt parancsolta nekem, hogy piros vitorlájú, piros kötélzetű, piros csónakban kelj útra, pirosak legyenek még a vízmerítő lapátok, csöbrök is, és pirosba öltözzék a csónak egész legénysége. Aztán kíséren téged a piros hajódon egy nagy meg egy kis csónak, nagy természetű meg kicsiny emberekkel. Adott nekem valami jeleket is számodra, de mit érsz vele, ha oda is adnám ezeket neked, mert nincs rá mód, hogy te efféle királyi méltóságot jelentő csónakok birtokába juss.

Így megmondta hát az anyja, de Lau-kia-mánunak csak az járt a fejében, hogy miként mehetne Ku-ai-he-lániba, az apja királyságába. Mikor felserdült leány lett, így szólt egy nap az anyjához:

– Nincs rá mód, hogy királyi méltóságot jelentő csónakok birtokába jussak, de én mégis csak el akarok utazni Ku-ai-be-lániba. Itt tovább nem maradok.

Felelte az anyja:

– Menj, ha akarsz. De megmondtam: rettenetes szörnyűségek történnek ott veled. – Aztán hozzátette: – No, jól van, menj hát addig, míg az út mentén két, banánt sütogető vénasszonyt nem találsz. Az egyik a nagyanyád, a másik a nagynénikéd. Mikor odaérsz, nyújtsd ki a kezéd, és kapd el a sült banánokat Hadd, hogy keresgéljék, míg csak szóval meg nem kérdik, ki vette el? Akkor mondd meg nekik, hogy ki vagy. Mikor megkérdik: mi szél hozott ide,

feleld, hogy jönnöd kellett, mert tőlük akarod megtudakolni az utazásod módját. Ha ezt mondod, akkor a nagyanyád meg a nagynénikéd útba igazítanak, miként juthatsz el Ku-ai-he-lániba.

Lau-kia-mánu elhagyta anyját, és útra kelt. Odaérkezett az út szélén üldögélő két vénasszonyhoz, s úgy tett, ahogy az anyja meghagyta.

– Hát te ki sarjadéka vagy? – kérdezték az öregasszonyok.

Felelte a leány:

– Én bizony éppen a tiétek. – S megmondta az anyja nevét.

– Hát aztán mi hozott ide hozzánk, te nagy kisasszony? – kérdezték a vénségek. Mondta a leány:

– Csakis hozzátok jöhettem, hogy megtudakoljam, hogy és miként legyen utazásom.

No, erre azt mondta az egyik vénség:

– Ez az út! Ez a bambusz-szár az út. Mássz fel a tetejébe, s mikor a terhed alatt lehajlik, éppen át fog érni veled Ku-ai-be-lániba.

Felmászott Lau-kia-mánu a bambusz-szár legtetejére, s ott letelepedett. Elkezdett növekedni a bambusz-szár, nőtt, nőtt, mikor már Csoda, hogy milyen magasra nőtt, egyszer csak lehajlott. A hegye éppen odáig ért, ahol már kezdődik az Eget Támogató Ország, Maki-i király birodalma.

Elindult a földön Lau-kia-mánu, s ment-mendegélt, míg csak egy szépséges virágokkal teli kertet nem talált. Abba nyomban betért. Nőtt ott ilima, mele-kule, de még szagos szőlő, a kacskaringós maile is. A leány tüstént szedni kezdte a virágokat, és koszorút font belőlük magának. Akkor nyakában az illatos koszorúval, csak átalment a másik kertbe. Termett abban mindenféle pompás gyümölcs. Szakított belőlük s evett. Azután megpillantotta a kert végében a tavacskát. Odasietett, levetkezett és nyomban fürödni kezdett. Miközben a vízben lubickolt, egy fénylő hátú teknősbéka simult hozzá, s a hátához dörgölözött.

A leány felvette fűszoknyáját meg a virágfüzérét, s azzal leült a tó partjára. Meglátták az örök, odamentek hozzá:

– Te idegen! Hát nem tudod, hogy itt virágot tépni, gyümölcsöt szedni, ebben a tóban fürdeni mindenkinek tabu, kivéve a király leányát? Csakis idegen létedre tehettél ilyet. Minden bizonnyal halállal kell lakolnod, mert megszegted a tabut.

Azzal az örök fordultak, s mentek Maki-ihoz. Jelentették, mi történt. Megparancsolta a király, hogy kötözzék meg a leány kezét, őrizték egész éjszaka, és pirkadatkor oltsák ki az életét a tenger partján.

Megfogták az örök Lau-kia-mánut, kezét hátrakötözték, bedobták egy disznóólba, s ott őrizték egész éjszaka. Éjfélkor egy bagoly szállott az ól tetejére, s így szólongatta a benne megkötözve fekvő leányt:

*Maki-i leánya, hallod?
Tudod-e, hogy meg kell halnod?*

Felelte a leány:

*Gonosz bagoly,
Majd meglakolsz?
Elárulod, hogy ki vagyok.
Maki-i leánya vagyok.
Nevem: Lau-kia-mánu
Tabu engem bántani!*

Odasietett a két ör a bagolyhuhogásra meg a leány beszédére, hogy kihallgassa őket. Odaálltak, füleltek. Csak hallják, mit huhog a bagoly, csak hallják, mit felel a leány, az ólból. Mondta az egyik ör:

– Hát bizony, ez éppen Lau-kia-mánu, a király édes leánya. Tüstént jelentenünk kell Maki-inak. – De a másik ör így szólt:

– Ez bizony nem a király leánya. Annak piros vitorlájú, piros kötélzetű csónakon kell érkeznie, pirosnak kell lenniük még a vízmerítő lapátoknak is. Aztán meg egy nagy és egy kis csónak kell, hogy kísérje őt, nagy termetű és kicsiny emberekkel. Ez csalt egy alacsonyrendű leány, hiszen nem ilyen módon érkezett ide.

De mikor megint beszélgetni hallották a baglyot meg a leányt, mégiscsak meggyőződtek, hogy a királyhoz kell menniük. Mentek is és jelentették.

A király erre visszasiertetett a két örrel együtt. A bagoly még akkor is ott ült az ól tetején, és ott volt a leány, benn az ólban. Felhuhogott a bagoly messze hangzó szóval:

*Maki-i leánya, hallod!
Tudod-e, hogy meg kell halnod!*

Válaszolt a leány:

*Gonosz bagoly,
Majd meglakolsz!
Elárulod, hogy ki vagyok.
Maki-i leánya vagyok.
Nevem: Lau-kia-mánu
Tabu engem bántani!*

Mikor ezt meghallotta a király, tüstént bebújt a disznóólba.

Igen ám, de közben meg az történt, hogy míg az örök odajártak, hogy a királynak jelentsék a dolgot, a bagoly beröpült az ólba Lau-kia-mánuhoz. Megcsattogtatta a madár jókora szárnyait a megkötözött fogoly fölött, a ceffogakból készült láncot a nyakába akasztotta, a karperecét a karjára húzta, és a tollköpenyt a vállára borította. Mert ez a bagoly valójában a leány nagy-nagynénikéje volt, és ezeket a jeleket a leány anyja adta oda, vigye Lau-kia-mánu után, hadd legyen miről ráismernie az apjának.

Amikor Maki-i, majd szétfeszítve az ólat, benyomakodott, hát ott találta a leányt nyakláncosan, karperecesen, ragyogó tollpalásstal a vállán. Kivezette onnét, és sírva fakadt. Egy szempillantás alatt nekiadta a virágoskertet, a gyümölcsöst, meg a hús vizű, tiszta tavacskát. És a házába vezette.

Volt a királynak egy másik asszonytól való fia, Ula. Az nem élt odahaza, mikor ez történt, mert Kahiki-kuban uralkodott. De kisvártatva hazalátogatott, és már messziről látta a nagy ragyogást az apja házában. Meg is kérdezte:

– Mi tündököl ott a házban? Mi világít ilyen nagyon?

Elébe ment mának az apja s mondja:

– Ez nem világító fény, fiam, ez abból a lányból sugárzik, aki odabent van a házban. – Azzal Ulát bevezette. Azok ketten meglátták egymást. Olyan egyformák voltak, egyik férfiban, másik leányban, mint két tárórügyecske. Ötven napig éltek együtt nagy szerelemben, de akkor Ulának vissza kellett térnie a maga országába.

– Nem mehetsz oda, csak ha engem is magaddal viszel – mondta Lau-kia-mánu.

– Nem jöhetsz velem, lelkecském – felelte ma. – Ha jönnél, szörnyű szenvedéseket kellene kiállanod feleségem, a királyné miatt.

Így szólt, s azzal visszament a maga országába. Lau-kia-mánu meg ott maradt az apjánál, Ku-ai-he-lániban, de úgy elfogta, úgy gyötörte az epekedés szerelmes bátyja után, hogy reggelenként, mikor a fellegek elkezdtek Kahiki-ku felé gomolyogni, egyre ezt a dalt kellett énekelnie:

*Felkel a nap, fél szerelmem.
Én szerelmem: én gyötrelmem,
Könnyemmel kell megfizetnem.*

S olyan keservesen sírt, mintha sohasem akarná abbahagyni. De hiába rítt, mert szerelmét ez el nem mulasztotta. Vele járt a szerelem éjjel-nappal, vele ment még a tenger partjára is. Ott sírdogált egyre. De egyszer csak felkiáltott:

– Ó, fényes hátú teknős, ó, édes tengerbéli nagyanyó, jöjj el a te gyermekedhez!

Megjelent a fénylő hátú teknős nyomban. Felnyitotta a leány a páncélját hátul s belébújt. A teknős meg, uzsgyi, lemerült a víz alá. Úszott a tenger alatt, úszott, addig úszott, míg Lau-kia-mánuval Kahiki-kuba nem érkezett. Ott a leány kilépett a partra, a teknős meg úgy visszásüllyedt a tengerbe, mintha soha ott se lett volna.

Ballagott Lau-kia-mánu a tengerparton. Ment, mendegélt, s egyszerre csak éppen odaérkezett, ahol Kahiki-ku királynőjének a halastava terült el. Megállott a halastó partján, és rákezdett a varázsmondókára:

*Negyvenezer isten,
Négyszázezer isten,
Istenek serege,
Istenek tömege,
Istenek bátyjai,
Istenek nyájai,
Négy karámnyi isten,
Öt karámnyi isten,
Szépségemet vedd el,
Valahová tedd el,*

*Csipás, csámpás csúffá,
Váljak vénasszonnyá!*

Ahogy kimondta, eltűnt a szépsége, s egy görbe hátú banya alakját öltötte magára. Kezében botot tartott, a vadmadarak tojásait keresgélte a parton.

Volt abban a tóban sokféle ezüstös hal. De Lau-kia-mánu mondott egy varázslatot, s a halak egy szemrebbenés alatt mind eltűntek valamerre. De ő ott maradt a közelben, s ide-oda ténfergett, vánszorgott a parton. Amint ott vonszolja magát fel s alá, csak megérkeznek a királyné szolgálai, hogy neki a halastóból ezüst halakat vigyenek.

Nem volt ám abban a tóban egy fia hal sem. Mikor a szolgák ezt észrevették, rögtön a közelben suttyogó banyára gyanakodtak, hogy az lopkodta ki a tóból a halakat. De hiába faggatták, mert az nekik nem válaszolt. Így aztán a szolgák nem tehettek egyebet, megfogták a banyát, s vitték a királyné elébe.

– Egy fia hal sincs a tóban – mondták –, de ezt az öregasszonyt ott leltük, amint a parton fel-alá járkált!

Megszólalt a királyné. Azt mondta:

– Te vénség, ne reszkess, nem esik semmi bántódásod, ha az én betegségemnek a nevét elvállalod a saját nevednek.

Azt felelte a banya, hogy ezt megteheti. No, akkor a királyné elnevezte őt a maga betegségéről Lipe-valénak. Még be is engedte a házába, és enni adott neki.

Így aztán ettől kezdve Lau-kia mamit úgy nevezték, hogy Lipe-vale, a királyné házában élt, s végezte a szolgálók dolgát Ula, a királyné férje, odavolt utazni, de bizony egy napon csak megérkezett. Lau-kia-mánu vén banya képében ott aludt egy gyékényen. Ula egyenesen odament hozzá és megcsókolta. Lau-kia-mánu felrettent álmából, s a maga hangján felkiáltott: – Ki csókolgat engem?

Meghallotta ezt a hangot a királyné és kikiáltott: – Mit beszélsz, Lipe-vale?

De Lau-kia-mánu egy szót sem válaszolt neki.

Egy nap elment a királyné fürdeni a tengerbe. Lipe-valénak megparancsolta, hogy míg ő odalesz, fonjon friss virágfüzért arra a szoknyájára, amit fel akart venni. Megtette, de olyan gyorsan

dolgozott, hogy egy szemrebbenésnyi idő alatt elkészült, s máris surrant a királyné meg a szolgálólányai után. Úgy intézte, hogy útközben visszaváltozzék a saját képére, s a szépségét visszanyerje. Elhaladt mellettük, majd meg bement a vízbe, ott fürdőzött, ott lubickolt a királyné közelében. Jól láthatta a királyné is, meg a többiek is. De mielőtt azok kimentek volna a vízből, ő kisietett, felöltözött és elszaladt

Szaladtak utána a többiek, ahányan voltak, mind. Ette a méreg a királynét, hogy valaki nála szebbet kellett látnia. De Lau-kia-mánu sebesebben járt, mint ők, s mire hazaérkeztek, ő már régen otthon volt, már vissza is változtatta magát Lipe-valéra, a csavargó vén banyára.

Ennek a napnak az éjszakáján a királyné, Ula, meg a kísérőik elmentek táncolni a királyné újonnan épített táncházába. A királyné abban a ruhájában volt, amit Lipe-vale díszített fel neki. Az nem mehetett velük. A királyné megparancsolta neki, hogy míg ő vigadozik, készítsen egy másik szoknyát. Virágozza fel azt is.

Oda hallatszott a táncnak meg a muzsikának a lármája a ruhát díszítő Lau-kia-mánuhoz. Hallgatta egy ideig a muzsikaszót, aztán fogta magát, kiment, szembefordult a muzsikás házzal, s elmondta a varázsmondókát:

*Negyvenezer isten,
Négyszázezer isten,
Istenek serege,
istenek tömege,
Istenek bátyjai,
Titkok barátai,
Éjszakák szemei,
Éjszakák őrei!*

*Ébredjetek, sűrögjetek!
Tűzzel, lánggal érkezzetek!
Égessetek, perzseljetek!
Ez a ház az a ház,
Ez a ház az a ház!*

Ahogy kimondta a varázslat utolsó szavát, a királyné ott helyben a földre rogyott. És fellobbant a tűz, és égett és körbefogták a házat a

lángok. Ekkor Lau-kia-mánu fényesebben, mint a tűz lobogó lángja, ékebben, mint a legszebb virág, csak odalépett az égő ház bejárata elé. Rohant volna feléje a lángokból Ula s kiáltotta:

– Jöjj, jöjj énhozzám, te gyönyörűséges asszony!

De Lau-kia-mánu azt felelte:

– Késő, Ula! Soha többé, Ula. Miért hagytál ott, Ula, mikor neked születtem? Visszamegyek a tabukertbe, Ku-ai-he-lániba. Te meg itt éghetsz el felőlem az idegen királyné lángjaiban.

Így szólt, s azzal ment is. Leszaladt egyenesen a tenger partjára, ott elé szólította tengerbéli nagyanyját, a fénylő hátú teknőst, belébújt a páncélja alá hátul, és útra kelt az óceán mélyében, a tenger hullámai alatt. Visszatért Ku-ai-he-lániba, és attól fogva mindig ott élt az apjával a tilos kertekben, a fürdőtavacskában, ahová más élőlénynek betennie a lábát: tabu!

A BAGOLY MEG A PATKÁNY ÉS A FIÚ, AKI A LEGJOBBAN TUDOTT NYILAZNI

A bagoly meg a patkány jó barátok voltak valamikor, s egymás szomszédságában éltek, de a bagoly felmondta a patkánynak a barátságot, mert kiderült, hogy a patkány lopkodja az ő nehéz munkával megművelt édesburgonyaföldjét. Dolgozott a bagoly egész éjszaka, s mire pitymallott, úgy kifáradt a szeme, hogy kénytelen volt aludni menni. A patkány meg ilyenkor odament a burgonyaföldre, s mindent megevett a másik terméséből. A bagoly vagy nyolcszor rajtakapta a szégyentelenül lopkodó patkányt, s ezután úgy vigyázott a burgonyára, hogy nappal is nyitva tartotta a fél szemét, s el is kapta a patkányt. Majd széjjeltépte, úgy belevájta mérgében a karmait.

Ezután az történt, hogy a patkány úgy eltűnt a szeme elől, mintha csak a föld nyelte volna el, de azért a burgonya csak elfogyott a mezőről.

Úgy bizony, mert a patkány ásott, egy alagutat a föld alatt, s a maga házából abban ment a bagoly mezejéig. Leshette egész nap, egész éjjel a bagoly, hiába. Egyszer, egy éjszaka elment a bagoly, hogy valami kis ennivalót szedjen magának a mezejéről, de nem talált ott egy árva szem burgonyát sem. Tudta, hogy a patkány ette meg a gumókat, s csak úgy lobogott a szeme mérgében. Mit tehetett mást, elment bánatában lóhoz, az ég legmagasabb pontján szálldosó sólyomhoz. De hiába volt a sólyom az egyik legerősebb állat, segíteni mégsem tudott a baglyon, mert a föld alá be nem bújhatott, de azt mondta, hogy tud egy Pikoit nevéű fiúról, akinek varjú volt az apja. Az a legjobb nyilazó a világon. A bagoly addig kereste Pikoit, míg csak nem lelt a sűrű fűben egy heverésző fiút, akinek apró volt a csontja, patkányformán hegyes az orcája, s a haja is akár a patkány szőre. Ez volt Pikoit.

Elpanaszolta a bagoly a bánatát Pikoinak, az feltápászkodott a fűből, körülnézett, meglátta a patkányt, amint ott lustálkodott a főtábla másik felében, vette a nyilát, belelőtte, de úgy, hogy az a farkától a homlokáig átjárta a patkányt. Nem is lopkodta többel a bagoly burgonyaföldjét senki soha. A bagoly felszállt egy ház tetejére, s elhuhogta, hogy mi történt vele. Abban a házban két asszony lakott, s mikor meghallották, mindjárt mentek és keresték Pikoit. Meglelték a sűrű fűben, s kérdezték:

– Hát te ugyan ki fia vagy?

– Hazám Vai-lua, országom Kau-ai, apám Ala-la, anyám Kou-kou.

– Hiszen te a mi elveszett öcsénk vagy! – kiáltott a két asszony. Odament a férjük is, behívták a házba Pikoit, s nagy lakomát csaptak a tiszteletére. Disznót öltek, yamgumót hámoztak, s betették az ételt a földkemencébe. Míg sült a disznó, Pikoit eloldalgott, elment, s a nép közé vegyült. Éppen nagy sokaság volt együtt a faluban, mert nyíllövő versenyt tartottak, és más játékokban is próbára tették egymás ügyességét.

A versenyre eljött a törzsfőnök is meg az asszonya. Egy herceg éppen patkányokra vadászott, a törzsfő meg a felesége pedig egymással fogadtak, hogy a vadász milyen messzire tudja ellőni nyilát. A törzsfő már temérdek sokat nyert a feleségétől.

Pikoit odaállt bémészzkodni. Leste egy darabig a versenyt, s amikor már Mai-nele, a törzsfő kedvence, jó sok nyilat kilőtt, Pikoit felkiáltott:

– Ez semmi! Így akárki is tud lőni!

Meghallotta az asszony, s a jövevényhez fordult:

– Tán te is tudsz olyan jól célozni, mint Mai-nele!

– Tudok ám! – mondta Pikoit.

– No, akkor én ezután reád fogadok – szólt az asszony.

A törzsfő továbbra is a maga kedvencére fogadott, a felesége meg Pikoira. Aki tíz patkányt tud lelőni egy nyíllal, az nyer, aki tíznél kevesebbet, az veszít. Először a törzsfő kedvence, Mai-nele lőtt. A nyila éppen tíz patkányon ment keresztül, és a nézők mind azt kiáltották:

– Nyert! Mai-nele nyert!

– Ó, be ügyetlen ember ez! – mondta fitymálva Piko. – Csak így tud? Azt hittem, hogy pont a bajszuk közepén találja el a patkányokat.

– Micsoda?! – kiáltotta Mai-nele. – Olyan ember nincsen, aki éppen a bajszuk közepén tudja őket eltalálni.

– No, akkor most majd látsz egy olyat – mondta Piko, s mikor a fogadásokat megkötötték, nekikészült a versenynek. Igen ám, de akkorra a patkányok mind eliszkoltak a mezőről, egy löni való sem akadt. Piko azonban nem sokat bánkódott, hanem kiállott a mezőre, s elkiáltotta a hívogatót:

*Én kérde, Piko
Ala-la varja,
Kou-kou sarja
Bátyáim, patkányok,
Húgaim, patkányok,
Hol vagytok ti!
Nini, ott,
Nini, ott,
Alszanak a fűben,
Piliben, sűrűben.
Ébredni izibe,
Gyertek csak testvérek,
Ide, ide!*

Alig mondta végig a varázséneket, mind visszajöttek a mezőre a patkányok. Piko kilőtte a nyilát, de úgy, hogy az tíz patkánynak éppen a bajsa kellős közepén ment át, tizenegyediknek meg ráadásul egy denevért talált el.

– Döntetlen! – kiáltotta Mai-nele. – Hiszen a fiú is tíz patkányt lőtt le, s magam is tízet találtam el. – A nézők mind egyetértettek Mai-nele szavaival, de Piko azt állította, hogy a denevér is patkánynak számít, s akkor ő nem tíz patkányt lőtt, hanem tizenegyet. Az emberek nem adtak neki igazat, Piko azonban ezt hajtogatta:

*Viharmentes idő:
Denevér.
Denevérral patkány
Egy testvér.*

*Cincog, testvér tehát:
Denevér.*

Erre aztán mindenki elismerte, hogy a denevért patkánynak kell számítani, s így Piko nyila lőtt tizenegy patkányt, és ő nyerte a mérkőzést.

Mire a fogadási díjakat átadták volna egymásnak, Piko eltűnt a sokadalomból. Visszasurrant a testvérei közé. Azok éppen akkor vették ki a kemencéből a sült disznót. Piko letelepedett, neki is fogott enni, s a disznót az utolsó porcikájáig bekebelezte, de meg is változott, mire végzett a disznóval, úgy, hogy alig lehetett ráismerni.

A csontjai megnőttek, hegyes patkányképe kigömbölyödött, csak a haja maradt a feje búbján, mint a patkány szőre, de máskülönben nagyon szemrevaló legény lett belőle.

Nem sokkal ezután a törzsfőnök csónakot akart építtetni magának. Kiment a csónakkészítőkkel az erdőre, hogy kikeressenek egy alkalmas fát. Leltek is egy szép sudár koafát, de mielőtt a fejszét a törzsére vetették volna, két madár reppent ennek a fának a legeslegtetejére, és hangosan rikoltani kezdett:

*Odvas fát, lyukas fát, Ke-ave ki ne vágj!
Ebből nem lesz csónak soha!*

Mikor a főnök meghallotta, hogy mit rikoltoznak a madarak, elfordult ettől a fától, és egy másikat keresett. Lelt is egy alkalmasnak tetszőt, de mielőtt a törzsére vetették volna a fejszét, az a két madár már ennek a fának a legeslegtetején ült és rikoltozott:

*Odvas fát, lyukas fát, Ke-ave ki ne vágj!
Ebből nem lesz csónak soha!*

Ettől kezdve akármelyik fát szemelte ki a király meg a csónakkészítők, annak a tetejére ráreppent a két madár, és elrikoltotta a baljóslatú szavakat:

*Odvas fát, lyukas fát, Ke-ave ki ne vágj!
Ebből nem lesz csónak soha!*

A főnök meg a mesteremberek mindennap kimentek az erdőbe fát keresni, és a madarak mindennap a kijelölt fának a legeslegtetejébe röppentek, s elátkozták azt. Végre a törzsfő belátta, hogy addig nem

lesz csónakja, míg ezt a két madarat el nem pusztíttatja. El is küldött Mai-neleért, hogy lője le a két madarat, s azt mondta, ha eltalálja őket, neki adja a leányát meg a fele birodalmát.

Meghallották ezt Piko asszony nővérei, és siettek Pikohoz, aki már megint aludt a sűrű pilifűben. Felköltötték íziben, s elmondták, hogy mire készül a törzsfő. Biztatták, hogy a főnök veje lehet, s a sziget felének az ura.

Piko feltápáskodott a piliből, s azt mondta, jó. Elmegy, s lelövi ő a madarakat, de készítsenek a nővérei egy nagy kosarat, mondják mindenkinek azt, hogy ebben őrzik a bálványukat, de valójában őt rejtés el a kosárban. Csatlakozzanak Mai-nele kíséretéhez, és nagy óvatosan vigyék el őt a kosárban oda, ahol a madarak vannak, de vigyázzanak, nehogy valaki kitalálja, mi van a kosárban.

Ije-ije indából jó nagy kosarat fontak a nővérek, Piko belebújt, az asszonyok fogták a kosarat, és Mai-nele után eredtek. Mentek a nővérek, mentek a kiszemelt erdő felé, átkeltek folyókon, vízeséseken, cipelték a kosarat, s mikor nem bírták, férfiakat fogadtak, hogy azok vigyék tovább, de mindenkinek azt mondták, hogy a bálványuk van benne. Végre abba az erdőbe érkeztek, ahol ott volt már a törzsfő meg a mesteremberek, de még Mai-nele is. Egy hatalmas koafát választottak ki csónaknak, és éppen a törzsére akarták tenni a fejszét, amikor a két madár felreppent a fa legeslegtetejére, és hangosan felrikkantott:

*Odvas fát, lyukas fát, Ke-ave ki ne vágj!
Ebből nem lesz csónak soha!*

Mikor ezt meghallotta Mai-nele, kapta az íját, és rájuk lőtt, de azok olyan magasan voltak, hogy még csak a közelükbe se járt a kilőtt nyílveendő. Akkor a főnök emberei egy emelvényt ácsoltak, olyan magasat, hogy az elérte a fa magasságának a felét. Mai-nele felmászott oda, és onnan vette másodjára célba a madarakat. De ismét elhibázta őket. Akkor Piko így cincogott a kosárban:

– Kérdezzétek Mai-nelet! Kérdezzétek Ke-avét! Miért rikoltoznak még mindig a madarak? Talán bizony nem lőtt rájuk igaziból Mai-nele?

Szaladtak a nővérek, s mondták a törzsfőnöknek, hogy mit cincog a bálvány. Mai-nele azt felelte:

– Hát miért nem lövitek le ti a madarakat, ha tudjátok? Itt a tegez, itt a nyíl, tessék, lőjétek!

– Várj – mondták a nővérek –, előbb megkérdjük a bálványt!

Azzal felnyitották a kosár fedelét. Piko meg felemelkedett a kosárból, és kilépett belőle. De senki emberfia fel nem ismerte benne azt a patkányölőt, aki legyőzte Mai-nelét, úgy megváltozott, mióta a nővérei disznópecsenyét megette. S mindenki elálmélkodott, mikor azt kérte a főnöktől, hogy hozasson egy vízzel színültig megtöltött, kivájt tököt, és állíttassa a fa alá. Hoztak, odaállították, Piko melléje lépett, s belenézett a vízbe. Meg is látta benne a fa legeslegtetején ülő két madarat, vagyis hogy a madarak képét. Jó messzire voltak azok onnan, de Piko ezt nem bánta, két karját a feje fölé emelte, fogta a nyilát, s úgy célozta meg a madarakat, hogy közben a képüket nézte odalent a vízhold tökében. Egy vonalba hozta a nyilát a madarakkal, lőtt, s a két madár egyenesen beleloccsant a vízbe.

A csónakkészítők sok ügyel-bajjal kivágták a nagy fát, és pár nap alatt megcsinálták belőle a csónakot. A főnök Piko adta a leányát meg a sziget felét, s még az óceánra is magával vitte őket, amikor az új csónakon vitorlát bontottak. Földet kaptak Piko testvérei is, és gazdagok lettek. Mai-nele meg elbujdosott szégyenében, hazatért a maga országába, és soha többé nem nyilazott, amíg csak élt.

PUNIA ÉS A CÁPÁK KIRÁLYA

Oahu szigetének egyik öblében élt Kai-ale-ale cápakirály tíz alattvalójával. Országá közelében voltak a legdúsabb homárlelő üregek a tenger mélyén. De ezekbe senki emberfia sem merészkedett alámerülni Kai-ale-ale és csapata miatt. A cápák egész nap a rákokkal teli lyukak körül lebzseltek, és lesték, alábukik-e valaki a finom falatért. Aki a homárfészkek közelébe merészkedett, azt nyomban felfalták.

Megölték és megették Punia apját is, és azóta senki sem volt, aki halat, rákot fogjon neki meg az anyjának. Nem ettek azok mást soha, csak édesburgonyát. Emlegette is Punia anyja a fiának azokat az időket, amikor még élt a férje, s friss homárt hozott neki a víz alatti barlangokból. Hoz ő is, gondolta a fiú.

Odasettenkedett a homárlyukak fölé, s lenézett. Kai-ale-ale és csapata békésen szendergett a lyukak közelében. De nyomban megéreztek az emberszagot, és felébredtek. Punia úgy tett, mintha nem vette volna észre, hogy ébren vannak a cápák, és elkezdte jó hangosan mondani:

– Én vagyok Punia, az meg ott Kai-ale-ale, a cápakirály. A cápakirály alszik. Jaj de jó, hogy alszik. Míg a szeme csukva, gyorsan lebukok ott ni, jó messze tőlük, s szedek két kövér tengeri rákot, hadd legyen mivel megízesítenünk a vacsoránkat.

Meghallotta a cápakirály, hogy mit beszél magában Punia, s odasúgta a társainak:

– Ússzunk gyorsan oda, ahol Punia le akar merülni. Hadd faljuk fel őt is, akárcsak az apját!

De nem azért volt Punia halászok ivadéka, hogy ott bukják le, ahol mondta. Vett egy jó nagy követ, s azt hajította arra a helyre, amelyről az ostoba cápák füle hallatára beszélt. Nagyol csobbant a kő, rohantak a cápák, otthagyták a homáros lyukat őrizetlenül, Punia meg sebesen alámerült, becsúszott az üregbe, fogott két szép

homárt, s mire a cápák visszaúsztak volna a szokott helyükre, már fent is volt a sziklán, ahonnan az imént beszélt, s mondta:

– Itt van Punia, van két homárja, lesz mit ennie vacsorára. Puniának kutya baja. Ti mutattátok meg, cápák, hogyan szerezzen szép, kövér rákot Punia. Melyik is mutatta? – És sorolni kezdte: – Első cápa nem, a második sem; harmadik vagy negyedik? Ötödik vagy hatodik? Hetedik vagy nyolcadik? Vagy tán a kilencedik? Hát bizony a tizedik! Az a Vékony Farkú, ott ni, tőle tanult homárt szedni Punia!

Dühbe gurult Kai-ale-ale, mikor Punia így kiszámolta a cápákat, parancsot adott hát, hogy sorakozzanak elébe, és megszámlálta őket.

Bizony a tizediknek csakugyan vékony volt a farka.

– No, Vékony Farkú, készülj halálodra – mondta a cápakirály, s azzal a kilenc cápa szétszaggatta, és felfalta a tizediket.

Punia hazament a két homárral, az anyjával nagy lakomát csaptak, de mikor a homárok az utolsó morzsáig elfogytak, visszament a fiú a lyukakhoz, s mondta nagy hangosan:

– Ez én vagyok, Punia, az meg ott Kai-ale-ale, a cápakirály. A cápakirály alszik. Jaj de jó, hogy alszik. Míg szeme csukva, lebukok a lyukba. Szedek két-két kövér rákot magamnak és anyámnak, hadd legyen mivel megízesítenünk a vacsoránkat. – S már dobta is a követ balra a cápáktól, rohantak is a cápák oda, ahová a kő belecobbant, őrizetlenül hagyták a lyukakat, s mire a cápák nagy mérgesen visszaúsztak a helyükre, ő már ott állt a sziklán, és mondta fennen:

– Első cápa nem, a második sem, harmadik vagy negyedik? Ötödik vagy hatodik? Hetedik vagy nyolcadik? Bizony a kilencedik! Az a kövér hasú, ott ni, tőle tanult homárt szedni Punia!

Kai-ale-ale maga elé rendelte a cápáit sorba, megszámlálta őket, hát a kilencediknek csakugyan kövér volt a hasa.

– Te voltál hát, aki megmondta Puniának, hogy mit tegyen! – förmedt rá Kai-ale-ale. – No, Kövér Has, most aztán készülj a halálodra, ha elárultál.

S nyomban felfalták Kövér Hast.

Punia elment a lyukhoz harmadszor is, úgy tett, mint előtte való napon, s mikor a cápák a vízbe hajított kő mellől nagy mérgesen

visszarohantak, ő már ott állott a sziklán, és kiszámolta őket:

– Első cápa nem, a második sem? Harmadik vagy negyedik? Ötödik vagy hatodik? Vagy talán a hetedik? Nem! A nyolcadik! Az a kicsi szemű, ott ni! Tőle tanult homárt szedni Punia!

Kai-ale-ale parancsára széttéptek a cápák nyolcadik társukat, Kicsi Szeműt is.

Kicsi Szemű után a hetedik cápát, Szürke Pettyest etette meg a saját testvéreivel Punia, azután meg a hatodikat, Görbe Szájút. Addig s addig, hogy mind a tíz cápát kiszámolta az élők világából, s utoljára már csak maga Kai-ale-ale, a cápakirály maradt.

No, akkor Punia elment az erdőbe, ott jól kihegyezett két karót. Mindegyik vagy három láb hosszú volt, s a legkeményebb fából, amit csak Punia az erdőben találhatott. Utána tört *au-limát* meg *au-na-kit*. Az *au-limával* addig dörzsölte az *au-na-kit*, míg az tüzet nem fogott.

Mikor már jó szenes lett a parazsa, vett egy zsákot, beletette a szenet, meg tett mellé ennivalót is, fogta a két hegyes karót, elment a tengerpartra, megállott a cápatanya felett, s mondta jó hangosan:

– Én vagyok Punia, most fogok lebukni. Hogy ha széttépne Kai-ale-ale, bizony szétfolyna a vérem. De a szétfolyt vérem feljönne a víz színére, keresne anyám, a véremről rám ismerne, azt szépen összeszedné, s engem új életre keltene. Bezzeg, ha nem tépne szét Kai-ale-ale, hanem egyben lenyelne, akkor végem volna. Belőle élve ki nem kerülnék!

Hallotta Kai-ale-ale, hogy mit beszél a fiú, azt gondolta magában:

„No, most nem menekülsz, te ravasz Punia! Dehogy szaggatlak szét! Kitátom a számat, hadd sétálj bele szépen. Onnan aztán többé élve elő nem kerülsz!”

Punia hóna alá kapta a zsákját, fogta a hegyes karókat, és alábukott. Kai-ale-ale kitátotta a száját, Punia meg szépen besétált rajta. De amikor már bent volt, kinyitotta hirtelen a zsákját, vette a két kihegyezett karót, s kipeckelte velük Kai-ale-ale állkapcsait, de úgy, hogy az nem volt képes becsukni. Tátott szájjal száguldott Kai-ale-ale keresztül-kasul az óceánban. Punia meg letelepedett a cápa belsejében, fogta az *au-limát*, jó erősen hozzádörzsölte az *au-na-kihoz*, kipattant a szikra, vette a szenet, meggyújtotta, s azzal hozzáfogott az ebédfőzéshez. Égette a tűz a cápát, nem lelte a

helyét, rohant ide-oda az óceán vizében, addig rohant, amíg csak vissza nem érkezett Oahu öblébe.

– Megmenekülök – mondta jó hangosan Punia a cápa hasában –, ha befut velem a cápakirály a hatalmas hullámtörésbe. De bizony végem lesz, ha kiúszik velem a füves, fövényes partra. – Meghallotta Kai-ale-ale, hogy mit beszél Punia, s mondta magában:

„Nem menekülsz meg, te ravasz! Dehogyan viszlek én hullámtörésbe! Kiúszom veled a száraz fövényig, oda, ahol a fű nő!”

Ezzel nagy lendülettel nekirontott a partnak, a hullám meg kidobta egészen a bokrok tövéig, ahol cápa még sohasem járt. Meg is feneklett Kai-ale-ale, s visszaúszni nem tudott.

Punia kisétált a cápa hasából, s kiáltott nagy hangosan:

– Jertek, jertek, emberek! Vendégünk van! Eljött hozzánk vendégségbe maga a cápakirály, Kai-ale-ale!

Jöttek is az emberek seregestül, hoztak késeket, dárdákat, és megölték a buta, gonosz Kai-ale-ale-t, a cápakirályt.

Ezután már Punia minden áldott nap le mehetett a barlangba, és szép kövér rákokat szedhetett magának meg az édesanyjának. És az emberek mind ujjongtak, amikor megtudták, hogy megszabadultak a barlangot őriző tizenegy cápától. Mert ilyen fiú volt ez a Punia.

SZIVÁRVÁNY HERCEGNŐ

Öt kis hawaii leánytestvért a Maile szőlő ötféle jó szagáról neveztek el. Mai-le-hai-walénak az elsőt, Mai-le-ka-luheának a másodikat, Mai-le-lau-li'inek a harmadikat, Mai-le-pa-kahának a negyediket, az ötödiket, a legeslegkisebbet meg úgy hívták, hogy Ka-hala-o-mapuana. Mind az öt hawaii leánynak megvolt az a varázslatos tulajdonsága, hogy a nevét adó szőlőnek a jó illatát árasztotta magából.

Az öt lánynak volt egy bátyja: Ai-wohi. Ez egyszer így szólt hozzájuk:

– Lányok! Amint a Csónakvezérlő Csillag feltűnik az égen, én innen más szigetre távozom. Nézzétek arra messze, ahol a szivárvány íve tündöklök. Laie lakik ott, az óceán valamennyi szigetének legszebb leánya. Egy öreg kahuna járt szigetükön, az árulta el nekem. Lesni kezdtem: mikor a nagy eső eláll, eltűnik-e onnan a szivárvány? Az eső megszűnt, a szivárvány ragyogott tovább. Lestem szétfoszlik-e sok színű íve az égen, ha a nap felragyog. A szivárvány csak tündöklött. Ekkor így szólt hozzám a kahuna: „A leány, akire sóvárogva leselkedel, Pali-uli magas hegyén lakik.” El is indultam, mentem erdőn-bokron át, felkúsztam a meredek hegy oldalán. És megláttam, hol lakik Laie, a szép. De mióta megpillantottam Laie házát, azt is tudom, hogy nem nyerhetem el a kezét. Húgaim! A szépséges Laie háza tetejét magának az o-ó madárnak a színarany tollai zsindelezik. Így aztán visszatértem onnan, eredménytelenül.

– Mit tehetünk érted, édes bátyánk? – kérdezte erre az öt szőlő illatú lány.

– Azért jöttem vissza – felelte Ai-wohi –, mert szeretnék benneteket magammal vinni Pali-uliba. Segítsetek megszerezni számomra a szép Laie kezét!

Örvendett az öt szőlő illatú lány, hogy bátyjuk a segítségüket kéri, és mikor pirkadt a hajnal, mind az öten beszálltak Ai-wohi

csónakjába, még Ka-hala-o-mapuana is, a legkisebb és legjobb szőlő illatú leányka. El is érkeztek Pali-uli meredek hegye alá, át is hatoltak a bozótos rengetegen, fel is kúsztak a hegyre. Ekkor megszólalt egy kakas.

– Már közeledünk – mondta Ai-wohi. – Ezek a szép Laie szolgálóinak a kakasai.

AZ ÖT MAGARA HAGYOTT LEÁNY

Az o-ó madár színarany tollaival borított házban mindenki mélységesen aludt. A legidősebb lány odaállt a ház ajtaja elé. Alig állt oda, az ajtó résein át olyan finom, hűvös illat terjengett Laie felé, hogy a szépséges leány szeme nyomban kipattant. Felkiáltott:

– Váka, Váka! Édes nagyanyó!

– Miért ébresztesz fel éjnek éjszakáján? – kérdezte nagyanyó.

– Különös, hűvös illat leng felém, ó, édes nagyanyó. Átjárja a szívem. Hadd nyitok ajtót és nézem meg, mi az.

– Egy szőlő szagú lány illata, Laie. Azért állt az ajtó elé, hogy megszerezzen téged a bátyjának, Ai-wohinak.

– Annak nem leszek a felesége! – kiáltott Laie hercegnő. – Egyedül akarok élni Pali-uliban.

Meghallotta ezt a legnagyobb lány, vissza is ment a bátyjához.

– No – szólt Ai-wohi –, ha így járt az elsőszülött, bizonyára így jár majd a többi is.

A második szőlő illatú lány azonban könyörögni kezdett a bátyjának, hadd próbáljon szerencsét ő is. Alig állt a hercegnő bezárt házának ajtajába, felserkent álmából a szendergő, szép Laie.

– Váka, Váka, édes nagyanyó!

– Aliért ébresztesz fel újra éjnek éjszakáján?

– Most még különösebb illatot érzek, mint az előbb, édes nagyanyó. Átjárja a szívem.

– Ez a második lány illata, Laie. Most ő próbálkozik, hogy megszerezzen téged a bátyjának.

– De én nem nyitok ajtót, édes nagyanyó! – kiáltott a hercegnő. – Nekem nem kell a bátyja. Egymagamban akarok élni itt Pali-uliban.

– Nem sikerült! – mondta a második szőlő illatú lány, és visszament Ai-wohihoz. – Kettőnknek nem sikerült, de még hárman

vagyunk szőlő illatú lányok. Hadd próbálkozzunk tovább!

A harmadik lány illata olyan volt, mint egy egész virágos erdőé.

– Ez az illat bizsergeti a szívem! – kiáltott fel Laie, mikor felébredt. De Váka nagyanyó elárulta, hogy ez annak a harmadik lánynak az illata, aki ugyancsak meg akarja szerezni Laiét Ai-wohinak. És Laie nem nyitott ajtót most sem.

Ai-wohi nagyon dühös lett a hűgaira, amikor a harmadik is dolgavégezetlenül kullogott vissza Laie ajtaja elől. De nem sikerült bejutnia Laie hercegnő színarany madártollakkal zsindelezett házába a negyedik leánynak sem, hiába szállt belőle olyan mámorító illat, hogy Laie hercegnő szíve majd megszakadt az epekedésben.

Mikor a negyedik szőlő illatú lánynak sem sikerült bejutnia Laie zárt ajtaján, Ai-wohi herceg haragra gyúlva, így kiáltott:

– Haszontalan népség! Szégyent hoztatok a fejemre. Laie mind a négyeteket visszautasította. Itt is maradtok most a vad erdőben, mert én ugyan nem viszlek titeket haza magammal!

Keserves zokogásra fakadt a négy szőlő illatú leány. De a legkisebbik, Ka-hala-o-mapuana, nem hagyta magát:

– Sohasem jöttünk volna el veled, Ai-wohi, ha tudjuk, hogy itt hagysz a kietlen vadonban. Ne menj! Hiszen én, a legkisebb, még nem próbáltam megnyerni számodra a szép Laie kezét.

– Elég volt nekem a négyszeres visszautasítás! Nem kell egy ötödik is! – kiáltott a gőgös Ai-wohi herceg. – Hanem te, legkisebb hűgocskám, nem bánom, te hazatérhetsz velem.

– Nénéim nélkül nem megyek! – kiáltotta a kicsi. – Csak akkor megyek, ha mindannyiunkat magaddal viszel.

– Nem?! No, akkor maradj te is nénéiddel, ezzel a haszontalan népséggel! Mehettek, amerre láttok! Egyikőtöket sem viszem haza!

És a kegyetlen Ai-wohi otthagya őket a vad őserdőben. Lerohant a hegy meredekén, csónakba szállt és elevezett.

A négy elhagyott szőlő illatú lány keservesen sírt a kietlen vadonban, de Ka-hala-o-mapuana, a legkisebbik, esdeklő énekkel próbálta megállítani és visszafordítani Ai-wohit:

Itt ne hagyjál, urunk-bátyánk!

Jaj, mi vár ránk?

Jaj, mi váz ránk?

Te hoztál erre a helyre.

*Hová mennél?
Merre? Merre?
Mi követtünk, mi szerettünk,
Vad szirtek közt
Úszva jöttünk,
Vad kúszó indák fölöttünk!
Nem szeretsz már?
Megtagadsz már?
Itt reánk tán a halál vár!
Jó társaid voltunk, bátyánk,
Jöttünk veled hullám hátán,
Hullámvölgyön,
Óceánon,
Át az egész nagyvilágon.
Most magunkba
A vadonba
Én vagyok a legkisebbik,
A szívednek kedvesebbik.
Akarod: itt érjem végem!?
Ai-wohi, halld mentségem!...
Ai-wohi, a szívtelen.
Nem hallja a könyörtelen.
Azt sem tudja haragjában.
Hogy egy búcsúcsókot kérjen...
Édes bátya,
Baj ne érjen!*

Ai-wohi azonban húga énekére sem fordult vissza. Lement a hegyről csónakjához, és a tengeren keresztül hazavitorlázott.

HOGYAN JUTOTT A LEGKISEBB LEÁNY A HERCEGNŐHÖZ?

Az öt szőlő illatú Mai-le leány nyomorúságosan éldogált Pali-uli erdeiben. Vad bogyókat ettek, odvas fáknak üregében háltak. Éjszakánként kis tüzet csiholtak, a tűz köré telepedtek, és énekelgetéssel bátorították egymást. Mindennap lesték, vajon

megláthatnák-e végre-valahára Szivárvány Hercegnőt. De hiába. Szivárvány Hercegnő sohasem jött ki a házából.

Egy napon azt mondták az idősebb szőlő illatú lányok Ka-hala-o-mapuanának, legkisebb húguknak:

– Mi már mindannyian megpróbáltuk megpillantani és szólásra bírni Szivárvány Hercegnőt, csak még te nem. Rajtad most a sor. Törd a fejed: hogyan szerezhethéd meg számunkra oltalmát, mert enélkül előbb-utóbb kipusztulunk.

Nénje szavaira a legkisebb lány gondolkozott egy ideig, aztán felkerekedett, és ahol egy tiécserjét talált, leszakasztotta a legszélesebb leveleit Mikor már elég levelet gyűjtött, csodálatos kürtöt sodort belőlük. Amidőn este testvérei körülülték a tüzet, Ka-hala-o-mapuana előkapta a kürtöt, és fújni kezdte, de úgy, hogy egyre-másra csendültek fel a szebbnél-szebb. zengzetek. Arany madártollakkal borított házában felébredt a hercegnő is a muzsika édes szavára. Előhívatta púpos szolgálóleányát, és elküldte: tudakolná meg, ki játssza ezt a különös, szép muzsikát.

Ment a púpos szolgáló, térült-fordult, és már mondta is:

– Ott jártam, ahol a tűz világát láttam, öt lány ült a zsarátnok körül. Egyik szebb, mint a másik. Elrejtöztem, úgy lestem meg őket. A muzsikát a legkisebbik varázsolja elő a ti leveléből.

– Menj – parancsolta a hercegnő – és hozd ide ezt a legkisebbet!

A legkisebb szőlő illatú leányka hát ott állt végre csodakürtjével a ház előtt, és a szépséges Laiét is megpillantotta. A hercegnő kitért madárszárnyak remegő hintaágyán feküdt, válla felett két bíborszínű madár szitálgatta a fejére a zsenge harmatot a piros levelű lehuabokorról. Olyan csodálatos látvány volt Szivárvány Hercegnő a remegő madárszárnyakon, hogy a kis Ka-hala-o-mapuana a földre roskadt a gyönyörűségtől.

– Ne félj – bátorította a szolgáló –, menj a hercegnőhöz!

A hercegnő meghallotta a sugdosást, és megparancsolta a szolgálónak, hogy vezesse hozzá Ka-hala-o-mapuanát.

– Ez az a kürt, amelynek édes hangját hallottam az imént? – kérdezte a hercegnő a lánytól.

– Ez az.

– Játsszál rajta, kérlek, hadd hallom megint azokat a szép hangokat!

Ka-hala-o-mapuana szájához illesztette a kürtöt, és belefújta. A hercegnő sohasem hallott még ilyen csodálatos zenét, és újra meg újra hallani kívánta. Maga is megpróbált a kürtön játszani, de egyetlen hangot sem tudott kicsalni belőle.

– Legyünk hát barátnők! – szolt a lányhoz. – Itt élsz majd a házamban, és zenélsz nekem.

– Elhagyott néném vannak, nem hagyhatom én is magukra őket.

– Hát kik vagytok ti? – kérdezte a hercegnő, és Ka-hala-o-mapuana elmesélte, hogyan kerültek ide ők öten, és hogyan hagyta őket magukra a kegyetlen Ai-wohi a kietlen vadonban.

– Most majd én veszek oltalmamba benneteket! – kiáltotta a hercegnő. – Házat építetek nektek, és itt fogtok élni a közelemben.

Nagy örömmel sietett vissza a tűz hamvadó üszke mellett üldögélő testvéreihez a legkisebb lány. Örvendeztek azok is, mikor megtudták, mekkora szerencsével járta meg az arany madártollakkal fedett házat. Odahagyták faodvaikat, és a hercegnő házához siettek.

Mikor a szolgáló ajtót nyitott előttük, és meglátták a kiterjesztett madárszárnyak remegő hintaágyán pihenő, szépséges Laiét, Laie válla fölött a piros lehuabokorról gyöngyharmatot szitáló bíbor madarakat, szívük vert a gyönyörűségtől, és a földre borultak. De a hercegnő nyájasan így szolt:

– Gyertek közelebb! Tudom, kik vagytok. Itt éltek majd egy kis házban, és örködtök Pali-uli felett.

Így is történt. Lélek sem közeledhetett a hercegnő házához ezután az öt leány engedelmével. Így telepedett meg az öt szülő illatú lány Pali-uliban, ahol napról napra boldogabban éltek. Madarak hozták számukra az ételt, és a maradékot is madarak takarították el. Úgy megszerették Pali-ulit, mint a saját hazájukat. Vigyáztak a hercegnő házára, amely fölött örökösén ott ívelt a szivárvány. Később megtudták, hogy a ház legfőbb őre Mo-ó sárkány, aki mostanában békésen szendergett, mert vigyáztak helyette a lányok. De ezeknek sem volt dolguk, vígan zenéltek, énekeltek egész nap, és csak attól rettegtek olykor-olykor, hogy bős bátyjuk, Ai-wohi, újra el talál jönni a szépséges Laie hercegnőért.

AI-WOHI VISSZATÉR PALI-ULIBA

A gonosz Ai-wohi vitorlát bontva szállt a hazája felé. De nem jutott vissza, mert útközben a kormányosa egy szikla tetején gyönyörű asszonyt pillantott meg.

– Uram – mondta a kormányos –, ez az asszony még Laiénál, a Szivárvány hercegnőnél is szebb. Hófehér palástjában itt ül, a neve Poli-ahu, és alighanem éppen reád vár.

Ai-wohi parancsára Poli-ahunak a közelébe kormányozták a csónakot. Poli-ahu egész fenségességében felemelkedett a hegytetőn, amikor megpillantotta a feléje közeledő herceget.

– Üdvözöllek, ó, partok és szirtek szép asszonya! – szólt Ai-wohi.
– Milyen szerencse, hogy rád találtam!

– Nem partok és szirtek asszonya vagyok én, hanem a fehér köntösbe öltözött, égis éró hegycsúcsoké. Lásd, egyforma palástot hordunk – mutatott önmagára, majd a havasokra.

„Ha enyém lenne ez a tündöklő asszony – gondolta Ai-wohi –, talán feledni tudnám a szépséges Laiét.”

Térdet hajtott az asszony előtt, majd hódolata jeléül feléje nyújtotta azt a tollköpenyt, amelyet eredetileg Laiénak vitt volt nászajándéknak. A Hegyek Asszonya erre Ai-wohira borította vakítóan fehér palástját, és megígérte, hogy elmegy a házába. El is ment, és a herceg nagy ünnepséget rendezett a tiszteletére. De mikor a Hegyek Asszonya belépett a házba, minden táncos és vidám mulatozó egyszerre vacogni kezdett, mert vele jött a havas hegyek hidege is. Ai-wohi hát visszavitte Poli-ahut a magas hegyek tetejére, de útközben majd hogy meg nem fagyott maga is.

Hogy újra egyedül maradt, a herceget minden eddiginél erősebb epekedés fogta el Laie után. Egyszer aztán egy olyan ember akadt az útjába, aki nemrégiben Pali-uliban járt. Ez hírül hozta, hogy most öt szőlő illatú leány őrzi Szivárvány Hercegnőt.

„Hiszen ezek az én húgaim! – mondta magában Ai-wohi. – Lám, milyen jól tettem, hogy ott hagytam őket. Bizonyára nem akadályozzák majd meg, hogy bejuthassak Szivárvány Hercegnő házába.”

Csónakba szállt barátaival, és harmadszor is elhajózott Pali-uliba. Előbb azonban útjába ejtette Tahitit, és magával hozott onnan egy fenevadat, Ka-la-hu-mokut, a szörnykutyát.

„Ha mégsem akarnának a húgaim beengedni Laie házába, majd rájuk uszítom ezt a szörnyeteget – gondolta – és kényszerítem Laiét, hogy az enyém legyen.”

Már kikötött Pali-uliban, szörnyű kutyáját egy barlangba rejtette, és egymagában mászta meg a meredek hegyet. Útján senki sem tartóztatta fel, míg csak el nem érkezett az első őrszemig. Ez az első őrszem Mai-le-hai-wale volt, az ő legidősebb húga.

– Hogy kerülsz ide, Ai-wohi?! – kiáltott rá a lány. – Hogy mersz idejönni te, aki elcsaltál bennünket hazánkból, hűtlenül a vadonban hagyta?! Egy tapodtat se tovább!

De hiába tiltakozott Mai-le-hai-wale, Ai-wohi csak nem fordult vissza. Hamarosan elébe toppant a második leány, Mai-le-ka-luhea:

– Nem engedlek tovább. Én vagyok Szivárvány Hercegnő második őrszeme. Te itt hagyta bennünket a vadonban, hogy elpusztuljunk, de ő oltalmába vett. Most hálából mi védjük meg téled őt. Távozz, Ai-wohi!

– Csak éppen egy pillantást vetnék Laie házára – mondta ravaszul, és megcirógatta húgát. – Hát elfeledted már, mennyire szerettük egymást odahaza, mikor még kicsi voltál?!

És mire a második szőlőillatú lány észbe kapott volna, Ai-wohi már félretolta, és ment tovább. Egyre közeledett az arany madártollakkal fedett házhoz. Elhárította útjából a harmadik és negyedik húgát is, és már-már a ház ajtaja elé érkezett. De mint tűzhelyről a szikra, úgy pattant most elébe legkisebb húga, Ka-hala-o-mapuana. Nagy haragra gyúlva heveset dobbantott lábával, és úgy kiáltott a bátyjára:

– Takarodj vissza! Nincs itt semmi keresnivalód. Ha nem megy el, hívom Pali-uli madarait, és azok letépik csontjaidról a húst!

Meghökkenett Ai-wohi a fenyegetésre, de nem fordult azonnal vissza. Megpróbálta, hátha kéréssel, hízelgéssel le tudja venni a lábáról Ka-hala-o-mapuanát. De bizony a legfiatalabb szőlő illatú leány nem hagyta magát.

– Nagyon megbánod, ha nem hordod el tüstént az irhád! – kiáltott a bátyjára. Magasba emelte a kezét, és azzal hívta segítségül Pali-uli madarait. Jöttek is a madarak seregestül, és egy szemvillanás sem tellett belé, egész madárfelleg vette körül Ali-wohit, aki nem tehetett egyebet, megszégyenülten elkullogott.

HOGYAN SZEDTE RÁ AI-WOHI A HERCEGNŐT?

Persze, esze ágában sem volt Ai-wohinak, hogy lemondjon tervéről. Sőt, most már nemcsak az epekedés, hanem a bosszú vágya is fűtötte. Kihozta a barlangból Ka-la-hu-mokut, és felbiztatta, menjen, tépje szét az öt szőlő illatú lányt, és Pali-uli minden más őrzőjét, fogja meg, hozza el a barlangba a szép Laiét. Ezenkívül útnak indította két madárszolgáját, Szalonkát és Kőforgatót is, hogy hozzanak gyorsan hírt, mit végzett a szörnykutya.

A legkisebb szőlő illatú lány, Ka-hala-o-mapuana, közben rettegve gondolt arra, hogy gonosz bátyja mit forgathat a fejében. Elindult hát Mo-óhoz, Pali-uli főőréhez. Mo-ó majdnem mindig aludt, de ha egyszer felébredt, akkor iszonyú volt. Ám a lány mégis felébresztette:

– Ó, Mo-ó, te nagy és hatalmas! Mo-ó, szent őrzőnk! Ne aludj tovább, serkenj fel! Őrizz, védj meg bennünket a tengeren kószáló gazfickótól, tulajdon bátyámtól!

A könyörgésre fel is ébredt a nagy Mo-ó, éppen akkor, amikor Ai-wohi madárküldőncei a szörnykutytát megelőzve odaértek. Ekkor a két madár zúgást hallott a sűrű bozótban. El nem tudták gondolni, mi lehet. Az pedig nem volt más, mint a nagy Mo-ó nyelve, amint éppen ébredezett, és ide-oda járt. A madarak nem látták Mo-ót, de észrevették, hogy valami a fejük fölé borul. Mo-ó felső állkapcsa volt. Alsó állkapcsa a földön feküdt, a felső meg még annál is magasabbra nyílt, mint amilyen magasan a madarak szálltak. Kicsin múlt, hogy Mo-ó a két madárküldőncöt le nem nyelte. Szerencséjükre idejében kiröppentek, magasra szálltak, s úgy pillantották meg maguk alatt Pali-uli őrzőjének hatalmas testét.

Odalenn Ka-la-hu-moku éppen Pali-uli felé száguldott, és egyszer csak szembe találta magát Mo-óval. Megállt, rávicsorította fogait. De ekkor csak egyet csattant a nagy Mo-ó állkapcsa, s füle sem volt már a kutyanak, meg farka sem. Úgy felüvöltött a fületlen-farkatlan kutya, hogy meghallotta Ai-wohi is odalenn a barlangban. Megfordult a nagy kutya, és esze nélkül iszkolt vissza.

Mikor Ai-wohi meglátta csúffá tett kutyáját, nekikeseredett, és megesküdt, hogy el nem megy addig Pali-uliból, míg ezért a

kutyáért bosszút nem áll. Meg is kérte madárkémeit, hogy röpködjenek állandóan Pali-uli felett, és jelentsenek mindent.

Így történt, hogy sikerült meghallaniuk, mit beszél Váka nagyanyó a szép Laiével.

– Itt az ideje Laie, hogy férjhez adjalak. Holnap találkozol azzal az emberrel, akit neked szántam. Madaraid szárnyán elrepülsz majd a fövényes tengerpartra, én akkor ködöt támasztok, hogy jól eltakarjon az emberek szeme előtt. A parton előveszed hullámszánodat, és viteted magad vele a tenger tajtékos habjain. Mikor feltisztul a köd, egy ifjút pillantasz meg magad mellett, ő lesz jövőd férjed. Csatlakozz hozzá, és vele együtt menj vissza a partra, ott azután adj egy csókot neki! De jól vigyázz, a herceg, akit én választottam neked, csak olyan lányt vesz feleségül, akit őelőtte nem csókolt meg még senkit soha. Készülj a holnapi találkozóra!

A madárkém mindezt elmondta Ai-wohinak, aki mindjárt kitervelte, hogyan szerezhetné meg magának a szép Laiét. Bizakodva indult hajnalban a tengerpartra, hullámszánjára lépett, és a vízre vitette magát.

Közben Váka ködöt szitált a tengerre és szárazföldre, és a ködben, úgy hogy szem nem láthatta, madárszárnyakon a fövényes partra érkezett Laie. Itt fogta a hullámszánját, és a vízre siklott rajta. Ott ringott a tarajos hullámok tetején, mikor felszállt a köd. És ekkor szétnézve nem egy, hanem két férfit látott magához közel. Meglepődött, hiszen csak eggyel kellett volna találkoznia. Ai-wohi ekkor melléje siklatta a maga víziszánkóját, lábánál fogva lerántotta Laiét a szánjáról és belékapaszkodott. Mikor Laie kidugta fejét a vízből, meglátta a másik férfit, akit nagyanyó szánt neki. Ott állt az a maga hullámszánkóján, de a habok máris sodorták egyre messzebb, a part felé.

Laie ott úszott Ai-wohi mellett a nyílt tengeren. Körülnézett, és így szólt:

– Ó, eltűnt a szárazföld.

– Úgy történik minden – felelte Ai-wohi –, ahogy nagyanyád akarta. Jöjj, szálljunk fel az én hullámszánomra!

Laie felszállt. Tajtékos hullám tornyosult eléjük. De ennek a hátára nem bocsátották rá a víziszánt. Újabb hullámhegy emelkedett előttük. De nem siklottak rá erre sem. Mikor a harmadik hullám

hömpölygött eléjük, ráengedték a szánt, és ezzel partra értek. Itt Ai-wohi így szólt:

– Milyen jól kieszelte mindezt nagyanyó! Itt vagyok melletted, én, a jövődő férjed! A parton, nézd csak, lesi már a nép, hogy csókot adj nekem.

Ekkor a szép Laie megcsókolta Ai-wohit, és a parton ujjongtak az összesereglett emberek. Azt hitték, most már semmi sem gátolja meg Pali-uli hercegnőjének az esküvőjét Ai-wohival, a nyolc nagy és számos kis hawaii sziget legtiszteletreméltóbb hercegével.

HOGYAN UTAZOTT KA-HALA-O-MAPUANA A FÉNYES EGEKBE?

Váka nagyanyó távolba látó szemével maga elé bámult, és meglátta azt a herceget, akit unokájának, Laiének szánt. A herceg egymagában lebegett tova víziszánján a tengeren. Váka hunyorított egyet, még messzebbre nézett, és látnia kellett, hogy Laie megcsókolja Ai-wohit. Haragra gyulladt az öreg Váka. Egykettőre Laie előtt termett:

– Hát te ezt az embert választottad?! Légy hát ennek a felesége, és távozz vele együtt Pali-uliból. Sohasem élhetsz többé az o-ó madár aranytollaival zsindelezett házban! Nem pihenhetsz többé madárszárnyakon. Megyek a húgodért, a kis Lohe-lohéért, és nekiadom ezentúl mindazt, amit valaha rád pazaroltam.

Mikor így szólt Váka, Laie rábámult az oldalán álló férfira, és ekkor tudta meg, hogy az bizony Ai-wohi, a gonosz herceg. Futva menekült Ai-wohinak még a közeléből is, és Váka után szaladt. De ez eltaszította magától az unokáját. És ekkor Laie egymagában futott a tengerpart hosszában, mintha ki akart volna szökni a nagyvilágból. Egy pillanatra meglátta a távolban a neki szánt herceget, de hiába intett neki, az már messze járt a nyílt tengeren, és csónakja egyre távolodott.

Nem utazhatott többé Laie rengő madárszárnyakon. Bozótos erdön, kúszó növények sűrűjén gyalogosan tört utat Pali-uli felé. De amikor odaért, ahol a szivárvány íve domborult az o-ó madár aranytollaival zsindelezett ház fölébe, szivárványnak, aranytollal fedett háznak csak a hült helyét lelte.

Földre roskadt, és sírt keservesen. Amint ott sírdogált, egyszerre csak az öt szőlő illatú lány közeledett feléje. A legkisebbik, Ka-hala-o-mapuana, felemelte és így szólt hozzá:

– Akkor lettünk az őrzőid, mikor még Váka oltalmazott. Most, hogy bajba kerültél, meg akarjuk osztani rossz sorsodat is. Nem hagyunk el téged, te se hagyj el bennünket soha! Csak a halál válasszon el bennünket egymástól!

Mikor ezt Laie meghallotta, könny csörgött végig az arcán. Ettől kezdve, ha nem is volt többé szépséges háza, ha nem is utazhatott madárszárnyon, s ha nem is ívelt többé szivárvány fölötté, voltak mindenkinél hübb pajtásai, kísérő szolgálóleányai.

És a nagy Mo-ó sem hagyta el. Elvitte a hercegnőt és az öt lányt Hawaii alföldjére, Olaába. Ott éltek ezután hatan, és az öt szőlő illatú lány házikót épített a hercegnőnek és mindnyájuknak gyökereket s gyümölcsöt szereztek. És soha többé hírét sem hallották Ai-wohinak, de még Váka nagyanyónak sem.

Telt-múlt az idő, és egy napon a legkisebb szőlő illatú lány a hercegnő elébe állott, és így szólította meg:

– Tudod-e te, hogy van ám nekünk egy másik bátyánk is? De az olyan nagy úr, hogy éppenséggel a Fényes Egekben lakik. Úgy hívják: a Nap Szemefénye. Elhatároztuk, hogy elmegyünk és elhozzuk neked, hadd legyen a férjed, és emeljen fel téged mostani alacsony sorodból maga mellé.

A hercegnő először egyik lányt sem akarta elengedni a hosszú útra, de végtére beleegyezett, hogy Ka-hala-o-ma-puana útra keljen. A nagy Mo-ó sárkány vette széles hátára a lányt, és úgy repültek át a nagy óceánon. Alig telt el négy hónap, máris a Fényes Egekkel határos ország kapujába értek.

Az Ország Őre, aki a legszélső házban lakott, éppen nem volt odahaza. Mire megjött, csak ott találta őrizetlen országában a nagy Mo-ót, amint éppen békésen szendergett. Az Ország Őrének útszéli házába Mo-ónak mindössze csak a feje fért be, így is tele lett vele a ház minden szeglete. Mo-ó farka még magában az országban sem fért el, hanem odalenn ázott az óceán habjaiban. Inába szállott a bátorsága az Ország Őrének erre a hátborzongató látványra, mert Mo-ó éppen felébredt, és egy kicsinyég megmozdította farka bojtját. Hát ahogy a farka csücskét mozdította, mozdult ám vele az óceán is.

Feltámadt a tenger, dagály keletkezett, nőtt az ár, csapkodták a hullámok a kőszirtek tetejét, majdhogy éig nem ért a habok hegyén a tajték. Szörnyen megijedt az Ország Őre, hátra is hőkölt nyomban, de alig hőkölt hátra, Mo-ó is kihúzta nagy fejét a házból, mint aki jól végezte dolgát.

– Ki gyerekei vagytok ti? – kérdezte remegve az Ország Őre.

Ka-hala-o-mapuana elmondta, hogy ők a kerek világ minden nevezetesebb emberének a rokonai. Akkor így szólt az Ország Őre:

– No, ha így van, akkor meg én éppen a ti nagybátyátok vagyok. Meg is mutatom nektek az utat, mely a Fényes Egekbe vezet, ahol kedves bátyád lakik, a Nap Szemefénye.

Azzal felkurjantott az égre, és erre a nagy Égi Pók csak leeresztett egy szálát, s abból erős hálót szőtt a levegőben.

– Mássz csak fel ezen a pókhálón – mondta az Ország őre Ka-hala-o-mapuanának. – Mikor a tetejébe érsz, ott egy ősz öregemberrel találkozol. Az a te nagyapád. De vigyázz, ne kerülj szemközt vele, mert ha rád talál pillantani, meg sem hallgatja, mit mondanál, máris véged van. Férközz úgy a közelébe, hogy ne tudjon rád tekinteni. Ha így teszel, akkor eljuthatsz a Fényes Egekbe, ahol a bátyád lakik ... Várd meg – folytatta aztán az Ország Őre –, míg az ősz öregember álomba nem szenderül. Ha lefelé fordítja az orcáját, vigyázz, akkor még nem alszik. De ha felfelé tartja az ábrázatát, akkor csakugyan elaludt. Ekkor szaladj hozzá, ülj gyorsan a mellére, ragadd meg jó erősen a szakállát, és ezzel a ráolvasással keltegesd:

*Ősz öreg, öregem,
Szólíts így: gyermekem!
Itt van az unokád,
Nézz reám szépen hát!
Engedj az egekbe,
Testvérem elibe!
Ősz öreg ébredj már,
Bátyám az égben vár!*

– Aztán, ha ő kérdezne tőled valamit, mondd csak el bátran, mi járatban vagy – tette még hozzá az Ország Őre és elhallgatott. Egy kicsinyt még gondolkozott, majd hirtelen eszébe ötlött valami.

– Még arra is vigyázz, ha az ősz öreg felé vezető úton esőfellegbe kerülsz, ha hideg vesz körül, meg ne futamodj! Menj csak tovább! Ha kellemes illatot érzel, tudd meg, hogy az az édesanyád felől száll hozzád. Amikor ezt az illatot érzed, már nincs baj: égi utazásod a vége felé közeledik. Ha perzselni kezd a nap tüze, ha hősugarak szúrnak beléd, te csak ne félj! Viseld el azt is! Altkor aztán elérsz majd abba az országba, amelyet úgy hívnak, hogy a Hold Árnyéka. Ott már nem tűz a nap heve.

Mikor az Ország Őre mindezt elmondta, Ka-hala-o-ma-puana nekiindult, és elkezdett mászni-kúszni felfelé a pókhálón. Estére kelve egészen belepte az apró szemű, finom, hideg eső. De ő csak haladt tovább. Egyszerre csalt kellemes illatot érzett. Tudta, hogy az illat az édesanyjától leng feléje. Utazott hajnalhasadtától nap delekéig, de csak nem riadt vissza.

Éjszaka lett, mire a Hold Árnyékába ért. Egy magas ház előtt találta magát, és ott mindjárt meg is pillantotta az ősz öregembert. De még nem aludt az öreg, így aztán nem ment a közelébe, hanem megvárta, hogy elszenderüljön. Egyszer csak látja, hogy felfelé fordul már az ősz öregember arca. Oda is rohant Ka-hala-o-ma-puana tüstént, ráült az öreg mellére, jól megragadta két kézzel a szakállát, aztán költögetni kezdte azzal a varázsénekekkel, amelyre az Ország őre tanította.

Felébredt erre az öreg. A szakállában volt az ereje, de ezt Ka-hala-o-mapuna olyan keményen tartotta markában, úgy szorította, csavargatta, hogy majdnem elállt tőle az öreg lélegzete.

– Miféle szerzet vagy te, hallod-e? – kérdezte a lánytól.
– Én bizony éppen ősz öregapó unokája vagyok.
– Az enyém? És ugyan bizony melyik unokám?
– Ka-hala-o-mapuana, a legkisebb az öt szőlő illatú Maile lány közül.

– No, engedd már el a szakállam! Való igaz, hogy az unokám vagy. Rád ismerek a kezed járásáról.

A lány eleresztette az öreg szakállát, az meg feltápáskodott, és ölébe vette az unokáját.

– Aztán mi készített erre a nagy utazásra?
– Keresek valakit a Fényes Egekben.
– Kicsodát?

– Nem mást, mint a bátyámat, a Nap Szemefényét.
– Ha meglelnéd, mit akarnál vele?
– Levinném a földre, hadd legyen férje a szépséges Laiének, Hawaii hercegnőjének.

– Nem az én dolgom, hogy elengedjem – felelte nagyapó. – Ebbe csakis édesanyátok egyezhetik bele, kérd meg őt.

A lány el is ment édesanyja szent hajlékába.

– Azért jöttem, édesanyám, hogy a mi délceg, ifjú égi bátyánkat megszerezsem jó barátnőnk, a szépséges Laie számára. ő oltalmazott bennünket, amikor idősebbik bátyánk, Ai-wohi, szeretetlenül elhagyott. Azzal szeretnék meghálálni hozzánk való jószágát, hogy most még annál is kiválóbb férjet szerzünk neki, mint amilyent Váka nagyanyó akart. Engedd meg, égi anyánk, hogy levigyem a földre a mi fejedelmi bátyánkat!

– Senki másnak meg nem engedtem volna, ó, Ka-hala-o-mapuana, hogy a Fényes Egekből levigye fiamat, és megnősítse egy földi lánnyal – válaszolta az anya. – De mert te jöttél érte, nem tartom vissza. Gyakran mondta nekem, hogy szeret téged, és sokat gondol rád.

Azzal az édesanya előszólította Halulut, a nagy égi madarat:

*Felleg foszlató fény, ó, Halulu!
Nap nagy madara, ó, Halulu!
Egy földi lányom kér, Halulu,
Vidd villámszárnyon,
A fénycsapáson
A végtelenbe,
Fényes Egekbe, ó, Halulu!*

És Halulu, a roppant madár, lebocsátotta szárnyát, de rengeteg törzse odafenn maradt. Ka-hala-o-mapuana és édesanyja a lebocsátott szárnyra lépett, felsétáltak rajta az óriási madárra és a nyakára telepedtek. Halulu felemelte szárnyát, és elrepült a Fényes Egek felé, oda, ahol a Világosság Szolgálója lakik. Vagyis magának a Napnak a kapujába.

Mikor odaértek, azt kellett látniuk, hogy a Nap kapuját hatalmas villámfelhők torlaszolják el. De Égi Anya megparancsolta Világosság Szolgálójának, tegye előttük szabaddá az utat. Erre ez

előrenyújtotta a kezét, és a villámfelhők nyomban széteszlottak. Anya és leánya belépett a kapun, és ott találta a Fényes Egek herceget, amint épp aludt. Égi Anya fogott egy villogó napsugarat, és megérintette a herceget. Ez felébredt, és feléjük fordult.

– Fiam – kiáltott rá az anyja –, íme legkisebb húgod eljött látásodra.

Égi Herceg intett a palotaőröknek, hogy hozzanak enyhet adó árnyakat. Mikor az árnyaltat szétszórták a szobában, betessékelte látogatóit. Rég volt, hogy Égi Herceg a földről felköltözött a Fényes Egekbe, a két testvér azóta nem találkozott. Most igaz szívvel örvendeztek egymásnak, és Ka-hala-o-mapuana a szép Laiéről mesélt bátyjának, s arról, hogy szeretné Égi Herceget a földre vinni, és Laie hitvesévé tenni.

– Beleegyeznél, anyám – kérdezte Égi Herceg –, hogy földi lány legyen a feleségem?

– Már bele is egyeztem. Senki más kedvéért meg nem tettem volna, csakis legkisebb húgodéért.

– Térj hát vissza barátnőtökhöz, a szép hercegnőhöz – mondta Égi Herceg –, ő lesz a feleségem. Most pedig, ide figyelj! Ha eső esik, és elárasztja a földjeiteket, ez annak a jele, hogy én még az égben vagyok. Ha hullámok tornyosulnak, és fehér homokot csapdosnak a partra: én még az égben vagyok. Mikor szárazon villámlik és eső nélkül mennydörög: én még az égben vagyok. De mikor megcsattan az ég, és utána kis időre minden elcsendesül: ez annak a jele, hogy már elhagytam égi házam. Mikor mennydörög és zuhog az eső, a megduzzadt óceán a szárazföldre árad, és párás köd fedi be az egész földet, mikor a szivárvány feltűnik, és piros felhő lebeg a tenger felett: ez annak a jele, hogy én már a hegyek mögött vagyok, és közeledik találkozásunk ideje. Akkor fogok találkozni a hercegnővel, mikor leszáll az est, és felkél a telehold. Fogd ezt a köntöst! Ebbe öltözzék Laie, ebben várjon, hogy felismerjem. Ez a szivárványból szőtt menyasszonyi ruha.

Ka-hala-o-mapuana átvette a szivárványköntöst, és örömtől repeső szívvel hagyta el Égi Anyával együtt a herceg házáat. Halulu, a roppant madár levitte őket az anya szent hajlékáig, onnan az Égi Pók fonalán kúszott le a lány addig, ahol a nagy Mo-ó várt reá. Mo-ó farka most is az óceánt paskolta, feje meg ott hevert Ka-hala-o-

mapuana lába előtt. Hátára vette a leányt, a levegőbe emelkedett, átszelte a nagy óceánt, és sok-sok hónap múltán visszaérkeztek Hawaiiiba, ahol a négy szőlő illatú testvér és Laie várt rájuk.

HOGYAN JÖTT AZ ÉGI HERCEG LAIÉHEZ, ÉS HOGYAN HAGYTA EL?

Teltek a napok, és nemsokára látni lehetett mindazokat a jeleket, melyek Égi Herceg közeledtét adták hírül. Villámlott és mennydörgött, száraz villám cikázott, eleredt az eső, megdagadt a tenger, és árja csapkodta a szárazföldet, elállt az eső, pirosuló felleg lebegett az óceán felett, ködpárában úszott a föld, és fel tündökölt a szivárvány. Majd eljött a holdtölte, és pirkadatkor Égi Herceg arca már feltűnt a hegyek fölött piros ködfátyolban. Ott állt a herceg, és kutatva nézte, merre van a szivárványköntösbe öltözött leány. Megpillantotta Laiét, és mikor leszállt az est, a herceg Laie házába ment, és megfogta a kezét. Húgai mind mélységesen meghajoltak előtte.

Égi Herceg magával vitte Laiét a Hold Árnyékába. Tíz napot töltöttek ott, és ezalatt szivárvány kötötte össze a holdat és a földet. És tíz nap múlva látogatóba mentek az öt szőlő illatú lányhoz. Égi Herceg nekik adta a földet: a hawaii szigetek királynőivé tette őket. Laie még sokszor ellátogatott a szivárványhídon férje égi házába, volt úgy is, hogy egy teljes esztendőt töltött ott. Ám egyszer már hosszú ideje élt odafönn a Fényes Egekben egymagában. Nem tudta, hol, merre járhat a férje. Elfogta utána a vágyakozás, a kíváncsiság is gyötörte, hol lehet olyankor, mikor nincs vele. Ezért aztán apósa, az Égi Herceg atyja elé járult és így szólt:

– Nem lehetek mindenütt ott, ahol férjem van, a Fényes Egek hercege. Kérlek, atyám, adj hatalmat, hogy megláthassam, mi történik ott, ahol férjem nélkülem él.

– Menj, leányom, feleségemnek, az Égi Anyának szent házába – mondta az atya. – Ott egy tökből vájt csodapalackot találsz. A palack szalmából és tollakból rakott fészken fekszik, és egy-egy nagy madár öröklik két oldalán. De te ne riadj meg a madaraktól. Vigyázz, akkor hatolj a házba, mikor az Égi Anya alszik: délben! Éjszaka ébren van. Ha alva leled Égi Anyát, kapd le gyorsan a tökből

vájt palack fedelét, dugd bele a fejed, és idézd fel a palack szellemét, mondván: „Ó, adj nekem látomást, tökből vájt, csodatevő palack!” Ha így szólsz, mindent megláthatsz, amit csak akarsz. De halkán beszélj, nehogy felébredjen a hitvesem!

Odament Laie, megvárta, míg elaludt Égi Anya, a látomások őre, odament a csodapalackhoz, nem ijedt meg a fészek mellett álló nagy madaraktól, gyorsan levette a fedelét, beledugta a fejét és felkiáltott:

– Ó, adj nekem látomást, tökből vájt, csodatevő palack!

És ekkor döbbenetes látomásban volt része. Égi Herceg a Fényes Egeknek abban a magasságában, ahová sohasem vitte magával a szépséges Laiét, egy másik asszonnyal élt, és ez az asszony nem volt más, mint Laie tulajdon húga: Lohe-lohe! Lohe-lohe, aki olyan tiszta volt, hogy sohasem adott másnak mátkacsókot, csakis az Égi Hercegnek, és így ő lett annak igazi, szent felesége, nem a szegény, szép Laie!

Megmondta annak idején Váka anyó: szent feleség csak az lehet, akit soha semmi csalárdság el nem tántorított, aki semmi ködben-homályban nem tévesztette össze igazi vőlegényét egy másik férfival. Nagy fájdalom járta át Laie szívét, mikor ezt látva, megértette sorsát. Még egy hosszú esztendeig ott élt magányosan, és nem szólt látomásáról senkinek. De egy nap nem bírta tovább, és elmondta égi anyósának és apósának, mit látott a tökből vájt csodapalackban.

Az Égi Szülők ekkor szivárványhidat bocsátottak oda, ahol Égi Herceg Lohe-lohéval éli. Hűtlennek nevezték Égi Herceget, minden hatalmától megfosztották, és örökre száműzték a Fényes Egekből. Egyszerű földi halandóvá lett az Égi Herceg, és ettől kezdve egyre csak járt-kelt, kóborolt, mint egy szegény vándor, a szigetek között. De Laie sem mehetett vissza a Fényes Egekbe. Összeköltözött hűgával, Lohe-lohéval, aki egy száműzött özvegye lett, éppúgy, mint ő. De az öt szőlő illatú lány nem hagyta el a két testvért soha. Együtt laktak mind a heten. Az egykor ragyogó szivárványból szőtt ruhában járó, szépséges Laie szomorú özvegygé vált, és a nép nem nevezte többé Szivárvány Hercegnőnek, hanem úgy hívta: Laie, a Szürkületi Árnny.

TÖRTÉNETEK MAUIRÓL, AKI NYOLC FEJJEL SZÜLETETT

MAUI SZÜLETÉSE

Mikor a világ még fiatal volt, Napisten olyan sebesen járt-kelt fel s alá az égen, hogy az ember lányának ebédet főzni sem volt ideje. Mire lelt volna egy követ, hogy megtüzesítse, már be is alkonyuk. Mire banánlevelet szedegetett volna, hogy a húst abba göngyölje, s a tüzes kőre tegye, már meg is virradt. Hiába, akkor még új volt a világ. Akkor azt, aki öreg lett, egy kőbaltával agyonvágják. Így gyorsabban jutottak ennivalóhoz. De különben horgásztak is, hogy legyen mit enniük.

Taranga asszonynak négy szép fia volt, az ötödik meg még benne rugdalózott. Kiállt az asszony a sziklára halat fogni. Még nem lett volna ki neki az ideje, de amint vetné a horgát a tengerbe, csak átfogja a fájdalom, jól megcsavarja, s az asszony megsül. Nagy volt a gyötrelme, de még nagyobb a borzalma, mikor meglátta, hogy mit hozott a világra. Egy szörnyeteget. Nyolc feje volt. De nem rítt a nyolcfejű, még csak nem is szuszogott. Csak feküdt. Dehogy vitte ezt haza az asszony a maga négy szép szál fia közé! Hasított a kenyérfa kérgéből, abba beletekerte, a maga nagy, hosszú hajából levágott egy kötéltre valót, azzal a fakéregpólyát jól összekötötte, fohászzkodott egyet, s a halva született nyolcfejűt a hullámok hátára fektette.

*Tengeristen,
Égboltisten,
Rangi-nui öregisten,
Más segítség nincsen itten!
Embertől nincs.
Szörnyektől tán?*

Istentől tán?

Menj, fiam, a hullám hátán!

A víz hátára vette a gyermeket. Az asszony meg hazament. A fakéregpólya addig úszott a vízen, míg Tengeristen meg nem látta. Mikor meglátta, ringatni kezdte, Égboltisten befedte. Lono isten ott úszkált a levegőben, s szólt:

– Megtaláltam!

– Medúzák! Szivacsok! Nyolckarú polipok! – mormogta Tengeristen. – Ágyazni alája!

S a medúzák, szivacsok, nyolckarú polipok lágy testükből puha almot fészkeltek a csecsemő alá.

– Felneveljük! – mondta ki Rangi-nui, a nagyságos égbolt. S fel is nevelték. Anyja családjáról elnevezték Mauinak.

A növekedő Maui azzal a nyolc fejével minden titkot, minden tudományt ki akart lesni ott, az istenek között. Ki is tudott tőlük mindent, amit szóval kitudhatott, de ha titkolóztak előtte, akkor sem hagyta magát. Kiszimatolta a dolgokat maga. Igen ám, de amint nagy buzgalmában, nagy kíváncsiságában dugta ide, dugta oda sok fejét, hol itt szakadt le az egyik, hol ott a másik. Egyik egy sziklarepedésben maradt, a másik abban a szakadékban, amely a felhő és a villám között támad. Addig-addig, hogy hét feje odalett, s csak egy maradt, mint az embereknek. De abba az emberekéhez hasonló egyetlen fejébe mind beleköltözött az istenektől való sok tudomány.

– Mégsem ember az! – mondta rá Rangi-nui.

– Félig isten! – folytatta Tengeristen.

– Félig ember! – mondta a halászat öregistene, akitől éppen kilencszázkilencvenkilenc fortélyt lesett ki Maui.

Tanakodtak az istenek, mitévők legyenek Mauival, mert már férfivá serdült. Maui is észrevette, hogy nem egészen olyan, mint az istenek. Kezdte faggatni őket, mondanák meg, mi ennek az oka. De Rangi-nui csak dörgött-morgott, Lono csak cikázott idestova a levegőégben, és nem beszélt a halászat istene sem. A Tengeristen azonban végre megszánta:

– Téged asszony szült, Maui.

– Mi az az asszony?

Tengeristen megmondta, s azt is, ki volt Maui anyja, s hogyan jött a fiú a világra. Mauit elfogta a vágy, hogy visszamenjen az emberek közé. Az istenek tanakodtak, elengedjék-e.

– Embernek túlságosan okos – mondta Rangi-nui –, mivel az esze mind az egyetlen megmaradt fejébe áramlott. Repül, úszik, alakot változtat, mint mi, de mégsem isten.

– Mindenbe beleüti az orrát – szolt Lono.

– Alighanem fejünkre nőtt – folytatta Tengeristen. – No, én visszaviszem.

Fel is vette a hátára, s elvitte annak a szigetnek a partjáig, ahol Taranga barlangja volt.

Ott kitette.

– Köszönöm, Tengeristen, hogy ilyen jó voltál hozzám! – mondta Maui, azzal kiugrott a partra, és ment egyenesen a falu közepe felé. Volt ott egy pálmalevélből épült palota, a palotában nyolcvannyalc kukuidióból készült mécs világa mellett ropta a hula-hula táncot a falu apraja-nagyja. A palota sarkában ott állt Taranga is, s nógatta a táncra négy szép szál fiát.

– No, fiaim, sorra, s.orra! – mondta, s azok elő is léptek egymás után. Egyszer csalt azt látja, hogy a négy szép szál legény után egy rútság penderedik oda ötödiknek. Nézi Taranga az ötödik fiút, hogy csak úgy káprázik a szeme, és kezdi számolni:

– Az első fiam: Maui-taha, az egy; a második fiam: Maui-roto, az kettő; a harmadik: Maui-paie; a negyedik: Maui-vaho. De ki ez az ötödik?

– A te fiad! – szólalt meg Maui.

Megmérgeződött erre Taranga anyó:

– Négy fiam van nekem, eggyel sem több. Elhordd innen magad! Most látlak életemben először.

– Másodszor! – mondta Maui. – Mikor először láttál, még nyolc fejem volt.

– Nyolc?! – kiáltották a táncolok elképedve. De Taranga nem kiáltott velük.

– Idő előtt lettem – folytatta Maui.

– Azért vagy idétlen – kiáltották a táncosok. De Taranga nem kiáltott velük.

– Faháncsba burkoltál, hajaddal pólyáltál, s a tengerbe dobtál. Tengeri moszatok aknán jót aludtam, a medúzák karján jól elringatóztam. Tengeristen hátán, hullámok taraján érkeztem az égig. Rangi-nui heve száritgatott ott fenn, melengetett ottan. Ott éltem az égben, istenek honában, de most hazatértem. Vágytam tiközétek, ide, a táncházba. Én vagyok Maui, Taranga anyónak utolsó vakarcsa.

Nagyot dobbant Taranga szíve ezekre a szavakra.

– Nem! – kiáltotta. – Nem kis vakarcs vagy te, nem a legutolsó. Te vagy Maui-tikitiki-a-Taranga!

Tátogott mindenki, hogy ezt a suhancot ilyenképpen becézgeti, Taranga feje legékesebb bóbitájának nevezi. A bátyjai meg is utálták érte, irigykedtek módfelett. De volt Mauinak egy kis húga is. Ez csak az után lett, hogy ő megszületett. Ez a lány nagyon kedvelte legkisebb bátyját, a szemét le nem vette róla, és követte mindenüvé. Maui is megszerette a lányt, és egyszer elárulta neki: ő az égben kileste, hogyan tudják az istenek kedvük szerint változtatni az alakjukat.

Mikor hazamentek a táncházból, Taranga, a négy fia meg a lánya bement a házba, de Mauit nem akarták beengedni a kapubálványok, sem a kurtábbik, sem a, hosszabbik. Maui letört egy hosszú banánágot, varázsigt mondott rá, amitől az nyomban kőkeménnyé vált. Aztán bökött egyet a banánfaszigonnyal, és keresztüldöfte a kurtább kapubálványt, bökött még egyet, és átalfúrta a hosszabbik bálványt is. A két kapubálvány ekkor meghajolt előtte, és beeresztette a házba.

Csodálta a húga Mauit, és megkérdezte tőle:

– Te mindent tudsz?

– Én mindent.

– Hogy lehet az?

– Úgy, hogy én mindent kifürkészek – mondta Maui.

– Azt is ki tudnád fürkészni, hogy hová tűnik el anyánk minden áldott hajnalban?

– Azt is – felelte Maui.

Másnap éjszaka a házban minden rést jó szorosan eltömött, hogy a világosság ne jöhessen be idő előtt, és fel ne ébressze Tarangát.

Még az anyja ágyékpántját is eldugta, hogy ne tudja egyhamar magára kapni.

Jó későre ébredt fel Taranga, odakinn már sütött a nap. Az asszony sietett, ahogy csak tudott, ügyet sem vetett rá, látja-e Maui, követi-e. Pedig Maui az anyja után settenkedett. Meglátták ezt a bátyjai, s azok meg Maui után eredtek. Ment Taranga a mezőre, két marokra kapott egy fűcsomót és kihúzta. Nagy lyuk támadt a kitépett fűcsomó helyén. Ebbe a lyukba belebújt Taranga, és eltűnt a föld gyomrában.

Felkurjantott Maui, összecsattantotta a tenyerét, hívta a bátyjait, jöjjenek és lássák, mit tud ő. A bátyjai oda is futottak.

– Anyánkat elnyelte a föld – mondta Maui. – De se baj! Megyek utána, csak éppen alakot változtatok. – Mormolt valami varázsigét, átbukfencezett a fején, s a testvérei csak azt látták, hogy volt Maui, nincs Maui; a helyen, ahol azelőtt állott, a lyuk előtt egy kis gyík rezegted a farkát.

– Egy gyík – mondta Maui-taha.

– Csak egy gyík – mondták a többiek, és ásítottak.

No, ha a gyíkot le is fitymálták, Maui átbucskázott a maga gyík-fején, s olyan csillogó-villogó tollazatú galambbá változott, hogy a Maui-fiúk szája tátva maradt ámultukban. Megrezzentette a szárnyát Maui, és huss! berepült a lyukba Taranga után.

Szállt, szállt lefelé a galambbá vált Maui, míg csak egy nagy, tágas rétre nem ért. Szépséges kertek nyújtózkodtak ezen a réten, s Maui egyszerre csak megpillantotta az anyját, amint egy sereg kicsiny emberke között szorgosan hajladozva kapálgatott. Maui felreppent egy fára, leszakított egy gyümölcsöt, és célba vette a munkálkodókat. Addig dobálta őket, míg csak azok fel nem néztek, és meg nem szólaltak:

– Ni csak, mi az? Egy szép madár.

Elkezdték hívni, csalogatni, hogy megfogják. De a galamb csak illegette, kellette magát, reppent a fa ágai között ide-oda, a lombok közül leereszkedett az emberekhez, hogy majdnem elkapták, de aztán mégiscsak kisurrant a kezük közül, ingerkedve kacagott, és visszareppent a fára.

– Olyan természete van ennek a madárnak éppen, mint az én Maui-tikitikimnek – szólalt meg Taranga.

Az emberek körülfozták, amire Taranga nagy büszkén mesélgetni kezdett, hogyan szülte Maui, hogyan tette ki a tengerre, miként került vissza, s nagy dicsekvésében azt találta mondani:

– Nincs Mauinál nagyobb hős, emberek! Meglátjátok, ez a fiú mindent legyőz. Legyőzi egy nap még magát a halál istennőjét is, akkor aztán nekünk, embereknek áll majd a világ!

– De úgy ám! – rikkantott fel a galamb, átbucskázott a fején, és Maui talpra szökkent az anyja előtt. Álmélkodott Taranga, hogy kerülhetett oda, de aztán nagy boldogan kézen fogta, és egy jól megtermett férfi elébe vezette.

– Ez az ember az apád – mondta. – Éppen ideje, fiam, hogy megismerd, mert most, hogy felserdültél, csalás az ő dolga már, hogy elvégezze veled a férfitá avatási szertartást.

De az ember, akit Taranga Maui apjának nevezett, így felelt:

– Ilyen nagy vitéznek, mint Maui, nem kell próbát tennie bátorságból meg ügyességből, mint a többi felserdült legénynek. Hanem az apák tisztségét azért csak ellátom, elmondom Maui felett az istenek jóindulatába ajánló avatási varázskéneket. – Azzal már ki is terjesztette felette a kezét, és elkezdte:

*Tengeristen, Égboltisten,
Rangi-nui öregisten,*

Mondta, mondta, de közben egyre azon járt az esze, hogy micsoda pompás fickó ez a Maui. Csak úgy váltogatja az alakját: hol ember, hol galamb. Nincs előtte titok. S megakadt a varázskének mondásában. Szusszantott egyet, előlről kezdte. De akárhogy is erőlködött, egy istennek a neve sehogyan sem jutott az eszébe. Pedig sorolta mind a nagy és kis isteneket meg istennőket, felidézte a kráterban lakó Pelét is, de egyet mindig csak kifelejtett. Az emberek ebből semmit sem vettek észre, Maui sem gyanakodott, de még az anyja sem. Mindenki ujjongott, hogy lám, Maui már be is ajánlották az isteneknek, mint felnőtt férfit, s mikor az ujjongásban egy cseppet csillapodtak, az apja akkor döbbsent rá, hogy ő bizony a leghatalmasabb istennő nevét felejtette ki az avatási énekből, a legzordabbat és legrettenetesebbet. A halál istennőjét. De hiába döbbsent rá a nagy mulasztásra, most már késő volt újra kezdeni az elhangzott avatási varázskéneket.

MAUI FELTÁMASZTJA AZ EGET

*Mikor az ég s föld egybeért, egybeért,
S vízen úsztak fellegek, fellegek,
S hasmánt kúsztak emberek, emberek,
Föld alatt volt a mező, a mező,
Vízből volt a levegő, levegő,
Mikor ég, föld egybeért, ezt tette az emberért:
Maui a csodahős, csodahős,
Vett egy rudat jó fából, jó fából,
Száz láb hosszú banánból, banánból,
Egy lökéssel feltolta, feltolta,
Fák hegyéig pöckölte, pöckölte,
Majd hegycsúcsig nyomta fel, nyomta fel,
S tovább onnan oda fel, oda fel,
Ahol lo isten áll, isten áll.
S most az ember talpon áll, lábon jár,
Mert Maui csodahős, új világgal egyidős.*

A VARAZSBUNKÓ

Nem sok napot töltött Maui az emberek új világában, de annyi rengeteg tettet vitt végbe, hogy úgy hitték, mintha örökké élt volna. Taranga, az anyja, csak így szólította:

– Ko Maui tinihángá koe!

Ami azt jelenti: „Te, ezerfortélyú Maui, te!”

Ez a Maui nem tisztelte senki emberfiát, emberleányát, még a tulajdon nagyanyóját, Taranga öreg anyját sem. Az öregasszony akkor is legszívesebben emberhúst evett volna, mikor az már sehol sem volt szokás. Mert az még régi asszony volt; igazi boszorkány, redős testét merő tollazat borította. Az állkapcsa meg akkora volt, hogy a legvastagabb csontot is meg tudta ropogtatni. De hát nemigen jutott hozzá, mert a faluban senki sem adott neki emberhúst. Éhezett az öregasszony, s nagy éhségében már a szeme világát is veszíteni kezdte. Aztán meg is vakult a nagy koplalásban.

– Kell-e hús, nagyanyó? – kérdezte tőle egyszer Maui, s egy jókora halat tartott a vak öregasszony elé. Az mohón kapott utána,

de mikor megszagolta, hogy mit akar neki adni Maui, a fiú kezére csapott, s eldobta a halhúst.

– No, ha ezt eldobtad, edd ezután magadat, nagyanyó! – mondta Maui. Az embereknek meg kihirdette, hogy az öreg emberevőt éhen kell halatni. Úgy is lett. Mikor az öreg asszony már az utolsókat rúgta, így szólt hozzá Maui:

*Emberevő nagyanyó!
Az állkapcsod mire jó?
Lesz belőle mindentudó
Csodálatos varázsbunkó.*

Azzal kiszaggatta a nagyanyja hatalmas állkapcsát, és olyan varázsbunkót faragott belőle, amelyet eladdig senki sem látott.

A NAP MEGKÖTÖZÉSE

Maui testvérhúgának, aki éppen Maui első felesége volt, földig ért a haja, s az ágyékán is szép, hosszú, selymes szőre nőtt No, ha nőtt, Maui mind lenyiszálta, és a szőrből egy jó hosszú pányvakötelet sodort.

Abban az időben nem lehetett a föld színén dolgozni Napisten nagy sietsége miatt. Mire Taranga elkezdte volna nyúni meg tilolni a tapakelmét, már beesteledett. Mire két kő között megkallotta volna; már meg is virradt.

– Ne búsulj, anyám! – mondta Maui. – Nem kell ezután élelemért a föld alá bujkálj, megtanítom én emberségre a Napot.

Így szólt, azzal felment egy nagyon magas hegyre, ott lesben állt, s mikor pitymallatkor a Nap legelső sugárlába kibújt a fellegek mögül, uzsgyi, kivetette a húga szőréből font pányvát, elkapta a Nap lábát, hurokba szorította, aztán még egyszer vetette a pányvát, s ekkor már derékban kapta el a Napot. A hurkot jól meghúzta, s az elfogott Napot kikötötte egy égisz fához. De még ez sem volt elég, mert fogta a nagyanyja állkapcsából faragott varázsbunkóját, és azzal istenesen elagyabugyálta a Napot.

– Nesze neked – mondta –, hogy ne száguldj ide-oda, hanem csalt ballagj szép kényelmesen.

Nem is tud azóta a Nap szaladgálni az égen, csak baktatva vánszorog egyik végétől a másikig, s van is már az embereknek idejük, hogy világosban elvégezhessek a munkájukat, és még az ételüket is napvilágnál készíthetik el. Esténként meg éppen aludni megy a Nap, pontosan annak a nagy hegynek a kráterébe, ahol először kötözte meg Maui. Úgy hívják azt a nagy kráterű hegyet ma is, hogy Haleakala, vagyis a Nap háza. Mert Maui parancsára a Nap minden éjjel ott alszik.

A SZIGETFOGÓ

Volt már idejük az embereknek, hogy mikor dolgozzanak s mikor pihenjenek, de helyük nem sok akadt, ahol tegyenek-vegyenek. Maui hát kiment horgászni. A nagyanyja csontjából faragott egy horgot is, azt vetette a vízbe. No, ha bevetette, fogott is rettentően nagy halakat, olyan nagyokat, hogy mire a víz színére húzta őket, mindmegannyi egy-egy szigetté változott a tengerben.

– No, emberek, ihol az új szigetek! – mondta Maui. – Legyen hol laknotok ezután.

A legeslegszebb fogása az volt Mauinak, mikor Tengeristen unokájának, a nagy Tongának a víz alatti palotájából emelt ki varázshorgával egy óriási halat. Ez olyan nagy és pompás hal volt, hogy Maui jónak látta hálát adni érte az isteneknek.

– Csak neki ne lássatok a nagy hálnak, ha jót akartok! – mondta a bátyjainak. – Én elmegyek áldozni.

De bizony a bátyjai nem fogadták meg a szavát, mohón nekiestek a nagy hálnak, itt is beleharaptak, ott is belemarkoltak. Ha nem így tettek volna, akkor Új Zéland földje ma szép, sima rónaság lenne. Mert ebből a halból lett ez a sziget. De így, hogy itt is beleharaptak, ott is belemarkoltak a Maui-testvérek, csupa hegyszoros, szakadék, hegycsúcs meg öböl keletkezett Új Zéland testén.

De ezúttal nem haragudott meg Maui a bátyjaira, mert más gondja támadt. Elevezett a Gyöngy-kikötőbe. Hát amikor kiköt, egy szépséges szép asszony jön elébe. Ez volt a Tengeristen felesége. Megszólal az asszony, és azt mondja:

– Tetszel nekem, te legény.

Tetszett Mauinak is az asszony. Együtt is háltak. Utána a Tengeristen felesége azt mondta, hogy szeretné megjutalmazni.

– Aztán mivel?

– Egy pompás fogással.

– Mit fogjak ki?

– Bizony éppen a férjemet.

– Aztán miért?

– Vedd rá, hogy adja neked a tengerben úszkáló sok kis szigetet, ha pedig neked adta, egyesítsd valamennyit nagy szárazföldi birodalomná.

Megegyeztek, hogy megteszik. Az asszony mézes-mázos szavakkal magához csalogatta az öreg Tengeristent, Maui meg lesben állott.

– Édes egy uram – mondta az asszony –, tátsd ki a szádat, hadd csodálom azt az egy szál szépséges agyaradat!

Az öreg Tengeristen kitérte a száját. Kapta a horgát Maui, beledobta Tengeristen tátott torkába, a horog zsinóráját meg rácsavarta az egy szál agyarára, maga pedig bele a vízbe, s kezében a zsinórral, úszni kezdett nagy sebesen. Megfeszült a zsinag, vergődött a horogra került Tengeristen, Maui meg csak úszott.

– Ne bánts már, fiam, Maui – nyögte az öreg –, állj meg, mondd meg inkább, mit akarsz!

– Hát csak azt, hogy add nekem a benned úszkáló szigeteket!

Tengeristen csak tátogott nagy fájdalomában, s intett, hogy jó, legyen. No, akkor Maui elengedte az öreget, a szigeteket meg mind egymáshoz fűzte a zsinagén, jól egymáshoz kötözte őket, s beült a csónakjába. Hívta a bátyjait, hogy jöjjenek, segítsenek, húzzák az evezőket keményen. Addig húzzák, míg nem találnak egy jó helyet a sok összefogott szigetnek, de vigyázzanak közben, míg eveznek, hátra ne nézzenek!

Az öreg Tengeristen még egyre tátogott, s köpte a tajtékot az egy szál agyara mellett, mikor a kíváncsi testvérek hátrapillantottak. El is szakadt a zsinag abban a szempillantásban, elszabadultak a szigetek, s vadul ficánkolni kezdtek, míg csak Tengeristen megint úrrá nem lett felettük.

– No – mondta –, teszek róla, hogy ezeket se foghassa lei többé Maui! – S minden egyes szigetet külön odaerősítette a tengerfenékhez. Azóta állnak egy helyben a Hawaii-szigetek, s azóta senki sem próbálta meg, hogy összefogja és egy földdarabbá tapassza őket.

De egy halacska, vagyishogy egy sziget, úgy megrémült, amikor Maui csónakja és Tengeristen agyara között a zsinég elszakadt, hogy rémületében körülúszta a fél földet, aztán valahol messze megállott, s a tenger fenekébe gyökeret eresztett. Azt mondják, hogy azt a szigetet manapság Angliának nevezik. Úgy lehet, azok ott még nem is tudják, hogy az ő szigetük is hal volt valamikor, s azt is Maui horgászta ki. Mert valaha minden egyes sziget hal volt a tengerben.

MAUI TÜZET SZEREZ

Mahuika tűzistennő a föld méhében lakott. Ha fel-feltört a föld alól, ha itt-ott kipattant egy-egy szikrája, odafutottak az emberek, szereztek a tűzből, s gondosan ápolták, amíg tudták. De tüzet csiholni Maui idejében még nem tudtak az emberek. S egyszer, mikor Maui anyja éppen banánt sütött volna, kialudt a faluban az utolsó szikra is.

– No, te híres, most hogy eszel sültet? – kérdezték Mauit a bátyjai, mert mindig csúfolták vele, hogy nem olyan ember, mint ők, hanem félig isten.

– Szerzek – felelte Mául

– Hogy tudnál te tüzet szerezni? Az Mahuika istennő ingyen ajándéka az embereknek. Ha egyszer nem ad, akkor nincs tűzünk.

– Elveszem tőle a tüzet! – válaszolta Maui, és bátyjai nagy gúnyos kacagása közepette el is indult, hogy leszálljon az alvilágba, Mahuika birodalmába. Nem tűrhette, hogy ne higgyenek neki. Az anyja siránkozott:

– Ne menj oda, édes fiam! Hogy is mennél a tűz birodalmába?!

– Hogy? – mondta Maui. – Csakis gyalogszerrel.

– De miért mennél, miért?

– Hadd bizonyítom be a fiaidnak, hogy ki vagyok én, meg mit tudok - felelte Maui, és azzal elindult.

Az anyja utána kiáltott:

– Vigyázz, fiam, vigyázz! Hátulról kerüld meg!

– Kiáltsd a fülébe, hogy rokona vagy! – tette hozzá az apja.

Maui nevetett. Minden ember igyekszik bebizonyítani az isteneknek, hogy a rokonuk. Mert rokon a rokonnak muszáj, hogy segítsen. Ő ne lenne az istenek rokona, mikor azok is keltették életre halva született korában, s azok is nevelték fel?!

– Itt volnék, anyám! – mondta tehát Mahuika istenasszonynak, mikor leszállott hozzá a föld alá, és egyenesen elébe állott.

Mahuika ott állt a föld gyomrának kellős közepén, s tüzesen izzott mind a húsz körme.

– Azért jöttem, lelkem anyám, hogy kérjek a tüzedből.

Az istennő kegyesen bólintott, s azzal az egyik kezéről leszakított egy izzó körmöt, és odanyújtotta Mauinak. Maui megköszönte, elment jó messzire, s a tüzes körmöt egy fa odvába rejtette. Azzal visszaballagott az istennőhöz.

– Jaj, jaj, anyám – mondta siránkozva –, hát milyen gyámoltalan vagyok, nem elvesztettem az izzó körmöt?! Ki fognak kacagni odafenn az emberek. Szánj már meg, adj másikat az elveszett helyébe!

Mahuika megszánta, és letépte második izzó körmét is. Futott a tűzzel Maui, eldugta ezt is, és már fordult is vissza azzal az újabb kifogással, hogy ezt a körmöt meg a vízbe ejtette.

Végére is lecsalta a tűzistennőnek mind a tíz körmét, annyiféle ravasz történetet tudott kifundálni. De még ezzel a tíz körömmel sem érte be. Azt akarta, hogy minden tűz az övé legyen. Mahuikáé semmi. Kezdte hát elkunyerálni az istennő lábujjainak izzó körmeit is. De erre már észbe kapott az istennő, vad harag lobbant benne: kitört Mahuika tüzes dühe. Égett is, lobogott is minden erre a kitörésre, még maga a föld is tüzet fogott, és ez a tűz már-már elemésztette a ravasz és csalafinta Mauit is, de ez az utolsó pillanatban átbukfencezett a fején, sólyommá változott, és azzal huss! felszárnnyalt a magasba. De akármilyen sebesen is repült, egy lángnyelv csak elérte, elkapta, és bekormozta a szárnyát. Ezért barna a sólyom szárnya.

Maui mit sem törődött megperzselt szárnyával. Visszaváltozott Mauivá, és villámgyorsan segítséget kért az istenektől:

*Harmatisten,
Páraisten,
Ködszitaló
Nyolc kisisten.
Záporisten,
Viharisten,
Tüzet irtó
Minden isten
Gyorsan oltsad,
Mahuika
Tüzét-lángját
Mind elfojtsad!*

Harmatisten, Páraisten, Ködszitaló nyolc kis isten sietett is, hogy segítsen. Mahuika tüzei kialudtak. De kezének tíz parázsló körme bezzeg nem aludt ki, mert azokat Maui jó előre egy-egy fa odvába rejtette. Amelyik fa odvába Maui bedugta Mahuika izzó körmét, annak az ágait csak jól össze kell dörzsölni, egykettőre tűzre lehet lobbantam.

– No, emberek – mondta Maui –, lesz ezután mindig tüzetek, mert én még Mahuika istennőnél is okosabb és gyorsabb vagyok.

HOGYAN LETT A KUTYA?

Az emberek csodálták Mauit, irigyelték is, de nem szerették. Mindig hencegett, hogy nem olyan, mint ők, mindig bizonygatta, hogy különb náluk. Ha olyan nagyra van vele, hogy félig isten, mit keres közöttük?! - gondolták. – Miért jött, hogy tanítsa, vagy pedig hogy kigúnyolja őket? Az istenek közt bezzeg nem tudott megmaradni, maga mesélte, hogy mennyire vágyott az emberek közé. Miféle isten az olyan, aki sehol sincs odahaza, és mégis úgy tesz, mintha mindenütt otthonos lenne?! Akárhogy is volt, az istenekhez képest mégiscsak éppen olyan volt, mint akármilyen férfi.

Lám, a hűgát éppen úgy szerette, mint más legényember a maga kedvesét, és nagyon féltékeny lett, amikor a leányt az anyjuk egy falubeli, rettentően csúnya legényhez adta feleségül. A sógort úgy hívták, hogy Nyolcszemölcs. Ez a Nyolcszemölcs a legnagyobb dologidőben is csak elterpeszkedett a földön, ahelyett hogy

szedegette volna az édesburgonyát, mint a többiek. Nyolcszemölcs lelopta Maui horgáról a legszebb halakat, és bekapdosta. De ez mind semmi ahhoz képest, amit a nagybendőjú Nyolcszemölcs a luaun, a falu nagy, közös, ünnepi lakomáján művelt. Még sült a finom madárpecsenye, de mielőtt az emberfia háromig számolhatott volna, Nyolcszemölcs kikapdosta a forró zsírból a legjobb falatokat, és mind egy szálig befalta őket. Maui csak nézte egy darabig, hogy a tál mindegyre üres marad előtte, aztán gondolt egyet, és így szólt:

– No, sógor, te már jóllaktál, most pihenj egyet, kedvesem! Nyújtózz el kényelmesen a földön, én meg jó sógori szolgálatképpen tetvészek addig egy kis ideig.

Nyolcszemölcs jó néven vette a kedves rokoni szolgálatot, nagyot böffent, és hasmánt elterpeszkedett a földön. Maui melléje guggolt, s fogai között halk varázsigét mormolva, közeledett hozzá. Nem hallotta még addig senki emberfia ezt a varázsmondókát, igaz, hogy azután sem. Nem is értette meg senki, hogy mit dünnyög, csak azt látták, hogy megragadja a sógor két fülét, s húzza, húzza, nyújtja felfelé.

Megnyúlt a sógor füle alaposan. Akkor orron ragadta Nyolcszemölcsöt, húzta, csavarta az orrát meg a száját, míg azok előre nem nyúltak, majd a faránál ragadta meg, és kinyújtotta a gerince végét. A sógor orrából pofa, a gerince végéből fark lett. No, akkor derékon kapta, jól megrázta, és négykézlábra állította.

– Ez nem ember! – kiáltották a körülállók.

Nem bizony! Kutya lett Nyolcszemölcsből. Ő volt az első kutya a földön, beszélni sem tudott azzal a csúf pofájával, hanem vonított.

Nyolcszemölcs szegény felesége a tengerbe vetette magát szégyenében és bánatában, hogy lám, neki kutya férje van, de nem pusztult a vízbe, mert éppen arra úszott Tinilau, a csendes vizek fiatal istene, megszánta, karjába vette, és feleségévé tette.

De a falu megharagudott Mauira.

– Nyolcszemölcsért nem volt kár! – mondta az egyik.

– Nem hát! – tódította a másik. – De ha ma belőle csinált kutyát, ki tudja, holnap nem tesz-e kutyává téged is?

– Én nem akarok négykézláb járni és vonítani! – mondta egy harmadik.

– Akkor pedig legbiztosabb, ha elkergetjük Mauit – szólt egy öregember.

Összeültek a vének, megverték a dobot, s úgy határoztak: Mauit kivetik maguk közül. Még átkot is mondtak rá, de még arra az emberfiára is, aki valaha is összeadná magát Mauival.

No, Maui most aztán nem tudta már, merre van a merre. Odafel, az istenek közé nem mert menni, mert az öreg nagyságos Égbolt, Rangi-nui, szerfelett haragudott reá, amiért az istenek annyi titkát ellopta s odaadta az embereknek. Az emberek meg számúzték maguk közül.

Még ez előtt történt, hogy Maui megházasodott. Akármilyen ferde képe volt Mauinak, asszonyt, azt szépet kapott magának. Mikor Mahuika tűzistennő úgy megpörkölte a sólyom szárnyát, akkor Maui emberarca is egy merő égett sebbé változott. Igen csúffá lett szegény feje, de ezzel a csúf ábrázatával is szép feleséget szerzett magának, s egyszer így szólt hozzá:

– Cseréljünk arcot, édes galambom!

– Miért? – kérdezte a szép asszony.

– Ó, hát minek neked a szép arc? Van már neked ügyes, jó férjed. Én. Te úgyis itthon ülsz egész nap, én meg járok-kelek a világban. A szép arc nekem kell, hogy tessek a népeknek, ezt megértheted.

Az asszony vonakodott, de mikor Maui azt mondta, hogy csúnya orcával is szeretni fogja, akkor ráállott a cserére. Olyan szépséges női orcája volt Mauinak, mikor a sógorát kutyává változtatta, hogy csoda! De hát a tettéért mégiscsak számúzték. Bánta is ő! Ha elűzték, annyi baj! Ha nem mehet az égbe, ha nem maradhat a földön, majd elmegy a föld alá, az apja birodalmába. Igen ám, de mielőtt útnak indult volna a föld alá, csalt elébe penderedett a megcsúnyult felesége, s mondta:

– Maui, add vissza az arcomat!

– Miért?

– Ó, hát minek neked a szép arc? – kérdezte az asszony. – Te már úgysem élsz az embereit között.

– Jó! – válaszolta Maui, s azzal visszaadta arcát az asszonynak, ő meg magára öltötte a maga ocsmány ábrázatát, és hátat fordítva az embereknek, elindult az alvilágba. Vissza se nézett

MAUI AZ ALVILÁGBAN

Maui apja szomorúan üldögélt alvilági birodalma kellős közepén, és éppen azon búslakodott, hol is hibázta el, mikor Mauit férfivá avatta. Ekkor állt elébe Maui:

– No, apám, odafenn elég volt, most itt volnék!

– Nem lesz jó véged, Maui! – szólt az apja.

– Aztán miért nem? – kérdezte Maui. – Ha nem kellettem az embereknek, bánom is én! Mégis Maui vagyok! Nincs isten, akinek túl ne járnék az eszén.

– Megállj – mondta az apja –, megállj! Hadd nézzük meg előbb, mit is műveltél eddig, Maui!

Azzal előrehajolt, és belenézett egy nyolcágú, csillogó kristályba, s abban mindent látott, amit Maui idáig művelt, mert annak a képe mind ott volt. Nézte az apja a kristályt, és ezt mondta:

*Nagyanyádat agyoncsaptad,
Varázsbunkód megfaragtad,
A Napistent kipányváztad,
Szigeteket kihalásztad,
Tűzistennőt megaláztad.
Győztél cápán, angolnákon.
Kifogtál óriás rákon,
Jártál sólyom- s galambszárnyon.
Henteregtél sok szép lányon.
Sógorod elvarázsoltad.
Asszonyod arcát elloptad,
Rangi-nuit kihallgattad,
Lono istent kitanultad,
Tengeristent kihorgásztad.
Varázsoltál, hogy eláraszsd
Köddel, vízzel a világot,
Jaj, Maui, rosszat látok...
Vele nem bírsz. Neve: Hina,
Arra ne menj, hogyha hívna!
Nincs erősebb isten nála,
Teste, mint a dermedt láva,
Megfojt hajának hínárja,*

*Gyilkos fagyot lehel szája,
Akit szörnyű torka elnyel,
Hazát a másvilágon lel...*

Maui azonban belerikkantott apja siralmas énekébe:

*De én Hinától sem félek,
Tudom minden titkod, élet!
Tudom, mennyi a homokszem
Tenger partján, ahol fekszem;
Tudom, hogy kell átrepülni
Tűzhányókon, s nem szédülni,
Kapaszkodva a kötélbe,
Mít a sárkány visz a szélbe.
Legyőztem a Cápakirályt,
Felemeltem ég hajlatát.
Addig négykézláb jártatok,
Míg az ég palástja nyomott.
Két lábra én emeltelek,
S hogy nincsenek ma már telek,
Nem én csináltam, emberek?!*

*A vízen álltam,
Sárkányt csináltam,
Repülve jártam.
Hány hullám van
Az óceánban,
Ki mondta meg!!
Az istenek!
Nem ők, de én!
Ezért nem félek én, s megyek!*

Az öregember reszketett:

*Mit sem tehetsz, ó, Maui,
Hina nem pártol, Maui.
Mikor avattunk, Maui,
Hogy ó is védjen, Maui,
Elfelejtettem mondani.
A hálál istennője ő!*

Így motyogott az öreg, de Maui ezt már nem is hallotta. Ő ne tudna elbánni egy istenasszonnyal, ő, aki még öreg dajkáját, a Tengeristent is zsinegjére fűzte?! Rittyentett és útra kelt, hogy hadsereget gyűjtve, hadba induljon a Halál Úrnője ellen.

MAUI HALÁLA

Az emberek világából kitzsított Maui nem lelt társakat magának, kikből sereget toborozzon a halál ellen. Állatok meg nem voltak akkor a földön, csak Nyolcszemölcs vonított keservesen kutya alakjában. A halak nem hagyhatták el a vizet, hogy elkísérjék hadi útjára Maui. Így végül is az ég madárkáihoz fordult segítségért, s csakhamar sok-sok ezer tarka, csillogó kismadár fellegrájától kísérvé kelt útra, hogy megküzdjön a halál istennőjével.

Halál istenasszony földalatti birodalmához ott kellett leszállani, ahol a látóhatár véget ért Ott izzott ég s föld között Hina hatalmas, vörös szeme. Hina nem élt mindig a föld alatt. Akkor lett, amikor Káné isten éppen emberek teremtésével próbálkozott. Az a teremtmény, akit elsőnek formált meg, úgy megtetszett neki, hogy nyomban asszonyává tette. S elnevezte Hinának. Mikor Hina ráébredt, hogy apja a maga örömére formálta őt, megutálkozott a teremtő istenek világától, és elment a föld alá, hogy azokat, akiket apja s a többi isten ezután teremt, mind egymaga falja fel. Foga olyan volt Hinának, mint a barracuda halnak, s ez a fog szüntelenül őrlött.

Maui útra kelt a madársereggel. Mentek a madarak, repültek, hangos csirregéssel, de minden egyesnek torkára fagyott a csivitelés, mikor a föld alatti birodalom tornácában megpillantották Hina rengeteg testét. Hanyatt feküdt a halálasszony, tátott szájjal, szétvetett combbal és aludt.

– Mit rémüldöztök?! – szólt Maui a madárkákra. – Láttok majd nyomban olyat, hogy kacagni támad kedvetek. Csak aztán igazából el ne kacagja magát egyikőtök se, mikor legyőzöm Hinát!

Azzal elindult, hogy a halál istenasszonya testében visszafelé tegye meg azt az utat, amit az élőtől szülöttek tesznek meg az asszony! testben. El is mondta az ámuldozva hallgató madárseregnek, hogy ő most bebúvik Hina kitárt combja között az

óriási testbe, végigmegy benne, s mire a szájáig ér, hogy ott kijöjjön, Hina halott lesz, Maui pedig halhatatlan.

– Indulok! – mondta Maui, és a madárcák ámuldozva látták, hogy ferde arca kiegyenesedik, szemébe kiül a mána szépsége, ragyogni kezd, és olyan gyönyörűvé változik, amilyen még akkor sem volt, mikor szép arcú felesége képét viselte.

– De meg ne pissenjete! – figyelmeztette őket Maui. – Ti csak nézzetek, lássatok, legyetek tanúim, s majd hirdessétek hangos énekléssel az én dicsőségemet!

Ennyi hősiesség láttán meg sem pissentek a kis madarak, csak álltak a levegőégben egy fellegrajba gyűlve, s nézték, hogyan indul nagy útjára Maui. Ő pedig bekúszott az óriási, alvó Hina combjai közé, és visszafelé a nagy úton, fejét bedugta halálasszony méhének kapuján. Ment, haladt fölfelé az alvó halál testében, eltűnt a dereka is, s már csak két lábaszára kalimpált kifele, s ez olyan nevetséges látvány volt, hogy a barázdabillegető nem tudta megtartani Maui tilalmát. Nagy nevetetnékjében ide ugrott, oda ugrott, dugta a csőrét a szárnya alá, de hiába, egy kis kacagás mégiscsak kiröppent a torkából.

A kacagó hangra összerándult Hina rengeteg teste, halálistennő felneszelt, széttárt combjait összehúzta hirtelen, s mire egészen felébredt, Maui teste már ízekre morzsolódva pusztult el a halál összeszorult méhében. Maui nem tudta megölni a halált. Az ölte meg őt. A halál megöl mindenkit, aki a földön él. A hawaii közmondás így mondja:

„Az ember szaporodik, s a szaporulatot elviszi Hina.”

De hiába halt meg az ezer fortélyú Maui, az emberek csak úgy emlegették tovább, mintha élt volna, és emlegetik még ma is. Az egyik nagy Hawaii szigetet azok közül, amelyeket ő horgászott ki, így hívják ma is: Maui szigete. Mikor csintalan kisfiú voltam, anyám engem is úgy becézett, hogy:

– Ko Maui tinihángá koe!

„Te, ezerfortélyú Maui, te!”

Van a Mauiról szóló sok dal között egy igen kedvelt: az özvegyasszony siratóéneke. Ez így szól:

*Jaj, szerelem, rág a bánat
Koiti partján utánad,*

*Íme, elhagyál!
Számra tüzet tetoválni,
Mint őőd, olyanná válni –
Elvitt a halál!
Jaj, a halál nem friss plánta,
Mauit is eltalálta
Réges-régen még.
A barázdabillegetőt
Okold, hogy kettészelte őt,
S így érte a vég.*

A MENEHUNÉK NÉPE

Volt egyszer egy kis mérges menehune, úgy hívták, hogy Kau-ki-uki. Ez azzal hengegett a társai előtt, hogy bezzeg ő el tudná kapni a hold lábát, meg is kötözné, és nem engedné többé, hogy lemenjen az égről.

A menehune nép csak éjjel dolgozott, ha pedig valaki el tudná kapni közülük a hold lábát, akkor az éjszaka sokkal tovább tartana, és többre mennének a munkával. De amikor a nagy mérgű Kau-ki-uki azzal kérkedett, hogy ő ugyan elbánik a holddal, a többi kis menehune mégis kinevette. A kicsi ember ettől még jobban dühbe gurult, s menten felült a legmagasabb hegynek a tetejére. Hát amint ott ül, szuszog a nagy kaptató után, és lesné a holdat, nem a holdsugár dugta oda elébb a lábát, hanem egy nagy bagoly. Letelepedett Kau-ki-ukival szemben a sziklára és rámeredt. A kis embernek inába szállt a bátorsága, mert a világító, kerek szemű, nagy madár könnyűszerrel elragadhatta volna. Akármelyik menehunét fel tudta ám az a bagoly kapni, hiszen olyan indurka-pindurka emberkék voltak, a legöregebbje is legföljebb a térdünkig ért volna, a futkosó gyermek meg alig volt egy hüvelyknyi. A királyaik meg a törzsfőik sem voltak fél akkorák sem, mint mi vagyunk. Kicsi maradt mindegyik menehune, de azért széles vállú, izmos fickó volt valamennyi, és ugyancsak derekas a munkában. Hát ilyenek voltak a menehunék réges-régen és éppen ilyenek ma is.

No, az a Kau-ki-uki azért mégsem akart megfutamodni, nem csüggedt el tüstént, hanem azt gondolta: ha néz a bagoly, nézem én is. Azzal kerekre meresztette ő is a szemét. Egymásra meredtek, addig s addig nézték egymást, míg a madár megsokallta és elröpült. Igen ám, de közben a hold fel is kelt, ki is sütött, és az ég túlsó oldalán le is nyugodott. Így aztán nem sikerült Kau-ki-ukinak elfognia a hold lábát.

Tenger sok idő múlt el azóta, hogy ez történt. Akkor még nagyon sok menehune élt a mi országunkban. Mert hogy éppen itt lakott a

legtöbb menehune. Itt művelték azokat a táróföldeket, amik még ma is zöldellnek a Lani-hula völgyben. A tárópalántákat pedig Knhiki-moéból hozták magukkal, miután oda is ellátogattak. A menehunék voltak az elsők, akik a kenyérfát is elülteték abban a völgyben.

Apáink azt mesélik, hogy menehune ember annyi volt, hogy még két sorban állva is sűrűn megtöltötték volna azok az apró férfiak azt az utat, amelyik Mákávélitől Vailuáig vezet. Asszonyuk meg gyermekük olyan töméntelen volt, hogy egynek-egynek csupán a legkisebb rákocska jutott, mert abból mindig elég van a mi vizeinkben.

Hau-piát is sokat ettek, a porrá tört marantagyökérből csinálták, és jól elkeverték édes kókusztejjel. Meg aztán ettek még mindenféle gyümölcspépet és édes burgonyából kását; temérdek páfránylevelet is. De a legjobban talán a táró megfőtt zsengejét szerették. Ha lakmároztak, mindig faragott fatálakba tették az ételt. Aztán, ha jól belaktak, úgy tudtak ezek együtt játszani, hogy még! Kukuidióból pörgettyűket csináltak, meg mérkőztek, hogy ki közülük a legjobb nyilazó. Ezt a játékot úgy hívták, hogy kea-pua. Ökölvívás, birkózás meg kötélhúzás volt a multságuk, ha az egyik csapat már bukásra állt, a többi menehune közbeugrott, és segített a gyengébbnek.

Volt úgy, hogy mind felkerekedtek, s vidám muzsikálás közben a tágas rétre vonultak. Ott táncoltak, míg a hold világa sütött. Fújták az orrfuvolát meg az összesodort tilevélből való trombitát, verték a cápabőr-dobot nagy hejehujával. A szánkaverseny is kedves mulatozásuk volt, szánkójukat a meredek hegyoldalakon csúsztatták alá, de ha a lejtő nem látszott elég síkosnak, szittyóval meg sással borították, hogy a szánkók gyorsabban rohanjanak a melybe.

Legeslegjobban mégis azt szerették, hogy a sziklák tetejéről a tengerbe ugráljanak, és ezt úgy csinálták, hogy előbb egy jó nagy követ hajítottak a vízbe, s mikor az a fenékre érkezett, ők pont melléje pottyantak. Egyszer, amikor ott fürdöztek a tenger hullámaiban, egy cápa hajszaál híján bekapta az egyik menehunét, akit Aá-kának hívtak. Akkor mind gyorsan kiúsztak a partra, és nagy haditanácsot tartottak, hogy ugyan hogyan büntessék meg azt a cápát. A javasemberük megmondta nekik, mit tegyenek. Szedjék össze a kerti folyondár sok-sok indáját, és fonjanak belőle egy hatalmas kosarat. Azt töltsék meg csalétekkel; és süllyesszék a

tengerbe. A menehunék mindig együtt dolgoztak, és szíves-örömezt láttak munkához, amikor meg akarták büntetni a cápát

El is készültek a kosárral, belerakták a sok finom csalétket, és leeresztették a tengerbe. A cápa beleúszott a hatalmas kosárba, és a menehunék elfogták. Kihúzták a kosárral együtt a korallgyűrű mögé, és ott hagyták a sekély vízben, míg csak nem jöttek seregestül a madarak, és fel nem falták mindenestül a nagy cápát

Az egyik menehune egy kövér halat fogott egyszer abban a korallöbölben. A hal erősen ficánkolt, de a kicsi ember nem engedte el. Akkor a hal megharapta, és a farkával úgy megverte, hogy a menehunének a vére is kicsordult. Azt a helyet, ahol a vére a partra ömlött, máig is Ka-a-lelének hívják, mert az volt a neve annak a menehunének, aki a hallal birkózott

Egyszer kivájtak egy nagy sziklát, és odaadták a legjobb halásznak, hogy lakjék abban. Ott ült az egész áldott nap és egész éjjel a szikla üregében, és halászott napestétől virradatig a népének.

Nem látott még olyan meredek szirtfalat senki emberfia, amit a menehunék ne tudtak volna megmászni; bizony ők voltak, akik elültették a vad tárót a sziklatetőkön, de a mocsarakban is ők ültették el, és akár a parti sziklafalakon, akár a mocsarakban máig is vadon terem a tömérdek táró.

Mikor a menehunék egyik helyről a másikra mentek, mindig csapatba verődtek. Az első csapat dolga volt, hogy a terepet megtisztítsa a fatörzsektől, a másodiké, hogy alacsonyabbra egyengesse a magaslatokat, a harmadiké, hogy tisztára söpörje az utat.

Egy másik csapat vitte a szánkókat, meg a király hálógyékényeit. A negyedik gondja volt, hogy mindig legyen kéznél elegendő élelem, az ötödiké, hogy betakarítsa a termést. Az egyik csapatban csupa varázsló volt meg jövendőmondó és csillagjós, a másikban a tréfamesterek, a mesemondók és a muzsikások derítették jókedvre a királyt.

Be szép lett volna meglesni a menehunékat, amikor masíroztak! Olyankor mindig sütött a telihold. Akkor mindannyian összesereglettek, és a királyuk szólt hozzájuk.

Hát erről megint eszembe jut Kau-ki-uki, a mérges emberke. Lehet, hogy azért akarta megfogni a hold lábát, hogy tovább hallgathassák a királyt, vagy messzebbre jussanak el egyetlen éjjel. Mondtam már, hogy olyan sokáig meredt a bagolyra, míg az végül elunta, és felröppent a szikláról. De akkor már nem lehetett többé elkapni a hold lábát. Következő éjjel megint csak megpróbálta Kau-ki-uki, hátha sikerül a dolog. De hiába állt a legmagasabb hegynek a legtetején, és hiába nyújtózkodott, ahogy csak bírta, mégsem érte el a holdnak egyik lábát sem. Mivel pedig azzal hetvenkedett, amit nem bírt megtenni, a többi menehune alaposan megbüntette: kővé változtatták. Kőszikla a nagymérgű Kau-ki-uki ma is – ott áll annak a hegynek a tetején, ahonnan megkísérelte elkapni a hold lábát!

Talán éppen azon az éjszakán, amikor Kau-ki-uki megpróbálta hosszabbá tenni az éjt, mondta meg a királyuk a menehunéknak, hogy el kell hagyniuk a szigeteket. Akkor seregestül fel is kerekedtek, de aztán még egyszer visszajöttek. Ezt pedig Ola király kedvéért tették.

Ó, édes öcsém, de szeretném, ha lenne közöttünk ma olyan ember Hawaiiiban, aki ismeri a hegyekben lakó menehunékat és elmehetne hozzájuk! Mindenféle munka, ami nekünk oly sok időnkbe telik, náluk meglett egyetlen éjszakán. Ho po ho-o-káhi, a áó uá pau – mondogatták a menehunék, és igaz is! Egy éjszaka és készen van az egész! De ami munkát nem tudtak egy éjjel végbevinni, az kárbaveszett. Mi bezzeg elindulunk házainkból, a falunkból, nem művelhetjük a földjeinket, mert még alig pitymallik, és már fenn is vagyunk a hegyekben, hogy kidöntsük a szantálfákat. És visszatérünk napszálltakor a nehéz fatörzsek terhével a vállunkon, s az egész úton véges-végig botladozva kecmérgünk hazafelé. Bezzeg más lenne, ha akadna köztünk olyan ember, aki ismeri a menehunékat, és tudná a módját, hogyan közelítse meg őket. Egy éjjel se telnék bele, és a menehunék levágnák nekünk az egész szantálfaerdőt! És másnap éjszaka az egészet lehordanák a vállukon a parti fövényre, onnan pedig elvinnék a hajók Pá-ke országába. De csak azok ismerik az utat a menehunékhoz, akik tőlük származnak. Így volt ez azzal az emberrel is, akit úgy hívtak, hogy Pi.

Akkor élt, amikor Ola király uralkodott Kauai szigetén. A nappal dolgozó nép olyan nagyon szegény volt akkor! Mert a nagy folyó csak úgy lezúdult a sziklás lejtőkön, bele egyenest a tengerbe, és a mező szárazon maradt.

– Hogyan juttathatnám vízhez a népemet? – kérdezgette Ola király. Egy nagy árkot szeretett volna ásatni, s meg is parancsolta az embereknek, hogy lássanak dologhoz, de csak immel-ámmal folyt a munka. A leglustább valamennyi árokásó között Pi volt, egy Hulaiából való parasztember. Ennek olyan különös formája volt, hogy a menhunék között nagy embernek látszott volna, a jó növésű emberek között meg csupán menhunénak. Talán ezért ismerte a varázslatot, hogy hogyan lehet eljutni az aprócska néphez.

Ez a Pi olyan volt, hogy az esze fürgébben járt, mint a legszorgosabb menhunénak a keze, de már a munkához nem fűlött a foga. Hevert egész nap. Nem is kapta meg az adagját. Nem lévén járandósága, nem volt mit enni adjon a családjának sem. Éhezett az asszony és a gyermekek. Szidták, mocskolták Pit mindenek, hogy miért nem keresi meg nekik az élelmüket Törte ám Pi azt a füрге eszt, hogy hogyan segíthetne magukon, s gondolta, mi lenne, ha ezt a rettentő nagy munkát elvégeznék helyettük a szorgos menhunék?

Észrevette, hogy a kicsi emberek minden éjszaka oda settenkednek, ahol Ola emberei elkezdtek ásni a földet, és lesik nagy kíváncsian, hogy mibe fogtak, és mennyire mentek a nappal élők. Pi gondolt egyet, kiment a tengerre, és a kosarával fogott egy sereg apró rákot. Utána meg egy hatalmas vályú port erjesztett. Akkor leszedett egy halom falevelet, és mindegyik falevélbe egy rákocskát meg egy falat poit göngyölgetett. Mikor már temérdek csomagocskát csinált, odament egy nagy kukuidiófához, és az ágait ezekkel telides-teli aggatta. Vett egy ásót, kiásta gyökerestül a fát, és aztán az egészet odavitte a megkezdett árok partjához. Maga pedig elfejtőzött a fa tövében.

Mikor a hold kidugta a hegyek mögül a legelső lábujját, szállingózni kezdtek a menhunék. Mind több s több jött elő, és mind nagy álmélkodással sereglett az ajándékokkal megrakott fa köré. Körbe fogództak, és úgy táncoltak kurjongatva a fa körül, és egyre azt kiabálták: – Hát ez kié? Hát ez mi?

A hangjuk úgy hangzott, mint mikor a kiskutyák jókedvűen vakkantanak.

– Hát ez kié? Hát ez mi?

– A tietek lesz – szólalt meg Pi a fa alatt, és azzal beajánlotta magát nekik: – Félig kicsi, félig nagy, félig menehune vagyok én is. Nektek adom az egész fát, ha segítetek rajtam.

– Mit segítsünk? – kérdezték a kis menehunék.

– Ássatok meg helyettem egy jó darabot ebből az árokból! – kérlelte őket Pi.

A menehunéknak egyéb se kellett. Egy szempillantás alatt sorba álltak. Egyik csapat ásta a medret, a másik kettő az árok két oldalán felsorakozott, de olyan hosszú láncba, hogy a vége a kőfejtő helyig ért, és onnan kezdve egymásnak kézről kézre adogatták a kifejtett köveket. Rakták az árok fenekébe, az árok oldalára, és fakalapácsaikkal szorosán egymás mellé illesztve, jól beledöngölték, s mire a hold már az ég túlsó karaján ballagott, olyan pompás vízvezető árok készült el a kezük nyomán, amelyet a nappal élők még egy esztendő alatt sem tudtak volna megcsinálni. Pinek csak úgy repesett a szíve örömeiben, hogy hogyan fog ő büszkélkedni ezzel holnap reggel, és örömeiben nagy lakomát rendezett a menehunékkal. Körbeülték a fát, előbb az aljáról szedték a csomagocskákat, aztán az ágakra hágtak, s elköltötték még a fa legeslegtetején levő ajándékot is. Éppen annyi kicsi csomagocska volt a fán, ahány menehune akkor éjjel odament.

– Máskor is jertek el! – mondta Pi, amikor Ola király háza tetején megkiáltotta a kakas a hajnalt.

– Ha a fát megint teleaggatod, az annak a jele, hogy jöhetünk és el is jövünk – búcsúztak a menehunék.

Mikor reggel meglátta az elkészült csatornát, olyan nagy volt az öröme Ola királynak, hogy Pinek legelőször is ötszörös adagot rendelt, és meg finom tapagyékényeket is vitetett a házába.

– Hát még ha a menehunék magát a nagy gátat is megcsinálnák és megépítenék a csatornát véges-végig a tárómezőkön!

– Mi se könnyebb annál, uram királyom! – mondta Pi. – Csak rendeld el, hogy ahány kukuifa a nagy csatorna útvonala mentén, az mind tele legyen aggatva menehune eledellel, aztán én majd megbeszélem velük, hogy a nagy munka éjszakája mikor legyen. De

neked arra az éjszakára tabu alá kell tétedned minden hajnalsürgető, sötétséget rövidítő teremtményt.

Pi egyezséget kötött a menehunékkal, és a nagy éjszakára csendbe borult Vaimea völgye. Ahány kakas, ahány kakast kukorékolásra ingerlő tyúk akadt az országban, azt egy-egy kivájt tökbe mind belédugták, a kutyáknak meg kipeckelték a szájukat, hogy ne ugathassanak. Igaz, hogy a hold lábát megkötni most se tudták, de egyebekben a csend olyan nagy lett, és olyan későre virradóit meg, mert nem volt kakas, amelyik a napnak a hajnalt bejelentse, hogy a menehunék ráértek komótosan elvégezni a munkájukat.

Pinek soha többet életében dolgoznia nem kellett, mert Ola király jutalmul kinevezte fő-fő varázslónak.

A nagy csatorna pedig nem mese, mert azt ma is akárki megnézheti. Úgy hívják most is, hogy a menehunék árka, de még úgy is mondják: Ola vízi útja.

Ez az Ola, míg élt, mindig jó barátságot tartott a menehunék népével. Különben is jóféle ember volt, nem panaszkodtak ellene a nappal élő, nagyra nőtt emberek sem. A csatornában bőven ömlött a víz, öntözte a földeket, dúsan termett a táró meg a banán. Jutott enni bőven mindenkinek.

De eljött az ideje, hogy bemutassák a hálaáldozatot Lono istennek, mert az adja a jó időjárást meg a dús termést. Akkorra a menehunék felépítették már Vaimeában a nagy heiaut is, Ola pedig megöregedett, és ezért Lono isten tiszteletére magát szánta oda áldozatul. Így halt meg Ola. Ahogy az örökké szokásban volt, megtisztogatott csontjait el is temették egy üregben a tenger fölött.

Ola király halála után olyan törzsfő következett, aki nem ismerte a menehunék népét, és akinek menehunékkal barátkozó fő-fő tanácsosa sem volt. A nappal élők meg gúnyolódni kezdtek azokkal a félig kicsi, félig nagy emberekkel, akiknek, mint valaha Pinek, az esze fürgébben járt a legszorgosabb menehune kezénél, de már a foguk nem fülött a munkához. A menehunék akkori királya még a hold lábát megfogni akaró Kau-ki-ukinál is dühösebb kis ember volt,

és a sok gúnyolódás miatt úgy megsértődött, hogy kiadta a parancsot népének: gyülekezzék, elmennek új hazát keresni, és itt hagyják Hawaiit a nagyra nőtt, nappal élő jövevényekkel.

Sereglettek a menehunék nagy zümmögéssel, táborba verődtek, csapatokba sorakoztak, a trombitások a csapat élére álltak, s gyülekeztek javában az orrfuvolások. De bizony volt egy csomó menehune, aki nem akart elmenni Hawaiiból, mert már hawaii felesége és gyermeke volt itten, és hiába vigasztalta ezeket a király, hogy az utak, amiket Kauaiban építettek, a táróföldek, amiket itt palántáltak, a csatornák, templomok, meg az a sok minden, amit építettek, mind itt maradnak a menehunék utódainak, mégiscsak elrejtőzött egy sereg kis menehune.

Manapság már nem a menehunék építik az utakat meg a csatornákat. Azok, akik még ma is itt vannak közülük, inkább mindenféle kópéságon törik a fejüket, ők bogozzák össze a halászok hálóit, ők cserélik össze mókából a szerszámokat. Ha valami hirtelen eltűnik, aztán váratlanul előkerül, nálunk azt szokták mondani: „Ezt is a menehune vitte el.” Mert bizony úgy van, hogy fenn a nagy hegyekben, a fák odvában meg a barlangokban sok menehune él ma is. Ha találkozónánk velük, rögvést fel lehelne őket ismerni a szemükbe lógó bozontos hajukról, sűrű szemöldökükről. Az orruk tömpe, és az orcájuk olyan pirosán virít, mintha tűz lángja csípte volna meg. De mostanság már nemigen lehet találkozni velük, úgy elrejtőztek előlünk.

Ám a java részük elhagyta akkor réges-régen a szigeteket. Mielőtt útnak indultak volna, egy hatalmas emléket állítottak a legeslegmagasabb begy tetején. A nagy köveket az után való éjszaka vitték fel oda, hogy a király megparancsolta: mindannyiuknak el kell menniük. Ezt az emlékművet a királynak meg a főembereiknek állították fel, és az egymásba rótt magas sziklaköveket ma is láthatjuk. A közrendű menehunéknak pedig egy másik emléket állítottak, úgy, hogy hatalmas barlangot vájtak annak a hegynek a gyomrába. Azt a barlangot is láthatjátok mind a mai napig.

Amikor pedig eljött a legközelebbi teliholdas éjszaka, ezrével meg ezrével összegyűlt a tenger sok kis menehune az óriás tisztáson, és mind felnézett az emlékművekre, amiket ők építettek. Akkor már

indulásra készen álltak valamennyien, férfiak és asszonyok, az arasznyi emberkéék meg a kis gyerekek. Nézték, nézték a kövekből rótt hatalmas emléket a hegy tetején, aztán búcsúzóul a kis emberkéék mindahányan akkora kiáltásban törtek ki, hogy a sziget túlsó felén, a No-mi-luk tóban, a halak egytől egyig magasra szökkentek ijedtükben, a tengerparton pedig a gyanakvó moi hal messzi kiúszott a nyílt vizekre. És aztán a harsogó trombitaszóra, míg pergett a dob és rikkantott a fuvola, a menehune nép elindult.

Amikor hegyen-völgyön átvonulva az öbölben vízre szálltak, hogy örökre elhagyják Kauai szigetét, csak úgy zsongott a levegő az éneküktől.

A MENEHUNÉK DALA

*Szirtek szegélyezték léptünk,
Hosszú úton, merre léptünk
Meredeken fölfele.*

*Sánta lábunk meg-megbotlott,
Sajgó térdünk összecsuklott,
Tekintetünk is megbomlott,
Mint ki nyugtot nem lele.*

*Kimerülten, elcsigázva,
Nép, amelynek nincs hazája,
Kéreget szégyentelen.*

*Kiszaggatva gyökerei,
Honát, hazát most keresi,
Hová magát majd beveszi,
Hogy friss banánt ott egyen.*

*Ó, te Kukailimoku,
Ó, te Kánehunámoku,
Királyi e szigetnek,
Laktok ligetben, berekben,
Föld-görgető tengerekben,
Ó jaj, most már sok-sok ezren,
Végkép útnak erednek.*

*Hátukon motyójuk, rongyuk,
Kínjukon rí a porontyuk,
S tekintetük oda lát,
Hol a kék tengernek zöldje,
Kuaiheláni földje,
Vízen úszó hegye-hölgye
Tartja az ég oszlopát.*

RATA, AZ ISTENI HAJÓS

Volt egyszer egy fiú, olyan idős lehetett akkor, mint te vagy most, legkisebb öcsém, és úgy hívták azt a fiút, hogy Rata. Az édesanyja egy szépséges vízisellő volt, akinek nem kellett a félelmes vizek istene, Puna, hanem inkább Rata apjának lett a felesége. Olyan volt annak a vízisellőnek az arca, mint az ezüst holdsugár, a haja pedig, akár a hím fregattmadár fényes, fekete tolla, de a nézése szelíd, mint a galambé.

Nem sok idővel azután, hogy Rata megszületett, az édesanyja meg az apja kimentek együtt a korallzátonyokra éjszakai rákászásra. A kis Ratának akartak puha testű, ízes rákokat gyűjteni, de mielőtt még hozzáfogtak volna, örömben vidám táncra perdültek a lobogó fáklyák fényénél. Akkor lecsapott rájuk az éjszaka fekete egéből, vihardaró képében Puna, egy madárral. Szárnyaikkal elcsapkodták a fáklyák lángjait, megölték Rata apját, és elragadták az édesanyját.

Soha többé nem látták őket a szigeten, ahol valaha éltek, és senki sem hallott felőlük semmit Rata ettől fogva a nagyanja házában nevelkedett

Ahogy nőtt-növekedett, egyre sűrűbben kérdezgette a nagyanját, Kuit, hogy kik az ő szülei.

– Én vagyok az apád is és anyád is – felelte a nagyanja.

A kis Rata csodálatos játékcsónakokat készített, és pajtásai irigykedve nézték, hogy a halastavon az ő csónakjai futnak a leggyorsabban.

– Akármilyen vitéz csónakkészítő vagy, és akármennyit hancegsz is – mondták neki –, még sincs se apád, se anyád!

– Volt neki, de elrabolták őket – mondta az egyik pajtása –, aztán akármilyen nagy vitéz, nem tudja sem visszahozni, sem megbosszulni az édesszüleit.

Visszament Rata, és a nagyanja elibe állt:

– Ki az én anyám és apám? – kérdezte.

– Én vagyok anyád is, apád is – felelte Kui.
– És hogy tudtál egymagad a világra hozni engem? – kérdezte Rata.

– Úgy, ahogy. Ne faggatózz!

De Rata csak faggatózott tovább. Egyszer azt kérdezte Kuitól: – Mondd meg már nekem, ki az én apám és gyámolóm?

Dühbe gurult Kui:

– Kicsoda? Kicsoda? Hát az az apád! – és a házat tartó gyámfára mutatott

Gondolta Rata, hogy tán apjából nőtt ki az a gyámfa, és ha kiássa, majd megleli alatta. Fogta az ásót, körbeásta a gyámfát, az meglazult, és a ház összeomlott Kis híján agyoncsapta Ratát. Rohant Kui, és nyomban megmondta az igazat.

– Miért nem mondtad meg nekem eddig? – kérdezte Rata.

– Szeretlek. És nem teheted azt, amit akarsz. Fel fognak falni. Funa királyának sok a szörnyűséges őrizője. Az ő harcosa Kardhal, a népek felfalója, a mélyben alvó, nagy fejű Márna, a hatalmas és páratlan Tridakna, a Faltarava zátony, a Fekete Felhő az ég alján meg az Óriás Állkapcsú Hal.

– Mondd meg, hogy juthatok a közelükbe? – kérlelte Rata.

– Egy vitorlásan.

– De hogyan szerezhetek én vitorlást?

– Menj fel a hegyekbe – mondta nagyanyó –, és keressél egy fát, aminek a levelei olyan alakúak, mint az újhold sarlója. Abból csinálj csónakot magadnak.

– Van-e baltád? – kérdezte Rata a nagyanyját.

Nem volt mit tennie Kuinak, odaadta Ratának a hibiszkuszfából készült bűvös baltát. De annak az éle már rég kicsorbult. Letérdepelt Kui, tartotta a hátát és mondta-

*Kui háta, mint a kő.
Legyen baltafenőkő,
Bűvös balta élét rajta
Vitéz Rata kicsiszolja!*

Így ment Rata a hegyekbe, és vitte magával a baltáját. Egész nap járt-kelt az erdőben, és végre-valahára talált, is egy fát, aminek a levelei olyanok voltak, mint az újhold sarlója. Kőkemény baltájával

lesújtott a fa törzsére, és mire a nap leáldozott, átvágta a fatörzset, s a földre dőlt a sarló alakú levelek sűrű lombja.

Repesett a szíve Ratának, hogy ilyen jó munkát végzett, és nagy boldogan ment le a hegyről, vissza a nagymama házába. „No – gondolta –, másnap levágom az ágakat, lecipelem a fatörzset a fenyőre, és tüstént nekilátok, hogy kivájjam magamnak a csónakot. Kora reggel kaptatott is ám újra fel a hegyre. De hiába nézdelődött, keresett-kutatott keresztül-kasul az erdőben, nyomát se látta a nagy fának, melyet olyan keserves munkával döntött le egy nappal előbb.

Másnap megint csak felbaktatott a hegyre. Talált is egy másik fát, melynek szakasztott olyanok voltak a levelei, mint az újhald sarlója. Vette a baltáját, átvágta a törzset, és a fa ledőlt. Akkor visszament a nagymamához, és útközben azt gondolta, hogy pitymallatkor újra nekiindul, levágja az ágakat, s leviszi a fatörzset a tengerpartra.

De amikor másnap felérkezett a hegyre, nyoma sem volt a fának, melyet olyan keserves munkával vágott ki egy nappal előbb. Hiába kereste egész addig, míg csak be nem esteledett, sehol sem lelt a nyomára. Kezdhetné új napra virradva a nehéz munkát előlről. Ám amikor már a harmadik alkalmas fát is kidöntötte, és ott hagyta lombostul heverni az avaron, hazaérkezvén elmondta a nagymamájának, hogy a régebben kivágott fák nyomtalanul eltűntek a szeme elől.

A bölcs Kui nagymama erre azt felelte, hogy ha a harmadik fa is eltűnne, akkor Rata ásson ott, ahol majd a következő fát kidönti, egy árkot. És amikor az a fa is ledől, gurítsa bele, és rejtse el az árokban, aztán maradjon fenn az erdőn, és lesse meg, mi történik.

Felmegy ám Rata a hegybe másnap, és látja, hogy a harmadik kidöntött fának nyoma sincs, éppúgy, mint ahogy a másik kettőnek se volt. No de szerencsére rábukkant megint egy fára, melynek olyan levelei voltak, mint az újhald sarlója. Árkot ásott ott, ahová a fának le kellett dőlnie.

Este volt már, amire elkészült az árok is, meg a vastag törzset is ledöntötte. A fa éppen az árokra esett. A lombja szétterült, és Rata bemászott alá. Jól elbújt, és úgy várta, mi lesz. Beköszöntött az éjszaka, és ahogy Rata ott lapul, egyszerre zümmögő hangokat hall. Odanéz, és látja, hogy egy sereg emberke özönlik elő, mintha a föld alól bújtak volna ki. Rata hallotta, hogy mit énekelnek:

*Szedd az ágát.
Rakd az ágát,
Rakjad össze
A forgácsát!
Húzd a fát,
Fel a fát,
Rajta hát!*

Aztán egyszerre nem hallatszott többé semmi nesz, Rata meg óvatosan kikandikált, az árokból, és látja, hogy a tisztás körös-körül teli van aprócska emberekkel. Odamentek az árokhoz, ahol a fa hevert, nekirugaszkodtak, és megpróbálták elmozdítani onnét. Rata tüstént kiugrott az árokból. Az aprócska nép gyorsan eliramodott, amint Rata közbük szökkent. Csak egy maradt a keze ügyében.

– A menehune népből való vagyok, és mi nem akarunk téged bántani. Csak azt mondom neked: ha megölsz, nem lesz, aki megcsinálja neked a csónakokat, nem lesz senki, aki levigye a fát a fövényre, hogy hajót ácsoljon neked, olyat, amibe csak be kell ülnöd és vitorlát bonthatsz íziben! Ha megkíméled az életem, a barátaim megcsinálják neked a csónakot. És ha építesz egy fészert, készen elhozzuk neked a csónakot, és beállítjuk a fészerbe.

Rata azt mondta, hogy szívesen megkíméli a kicsi ember életét, ha a barátaival igazán megcsinálják számára a csónakot, és le is hozzák a fészerbe, amit majd megépít, amint hazaér. Azzal útjára bocsátotta a kicsi embert.

Otthon elmesélte a nagyanyjának, hogy micsoda parányi emberkéek seregével találkozott fenn a hegyen, és azt is elmondta, mit ígért neki közülük az egyik, akit a markában tartott. Kí nagyanyó azt felelte Ratának, hogy a fák odvában meg a sziklaüregekben lakó menehunékkal találkozott. Azt, hogy hányan vannak, senki sem tudja, de annyi szent igaz, hogy tömérdek sokaság a menehune nép.

Alighogy pitymallott, Rata visszatért oda, ahol a ledöntött fa hevert, és mit lát, mit nem lát: egy tökéletes, kész csónakot. Minden megvolt, aminek meg kellett rajta lennie, még a könnyű, szép formájú evezőlapát sem hiányzott. És minden egyetlen éjszaka alatt kész volt, mint a parancsolat! Hazarohant Rata, és amikor már sűrűsödni kezdett az este, lekuporodott a fészert elé, amit saját kezűleg épített a fövényen. Amikor a legsötétebb volt az éj, megint

meghallotta a zümmögő hangokat. Akkor emelték fel a csónakot a hegyi tisztáson. Aztán másodszorra is megütötte Rata fület a messzi hangok zümmögése. Akkor adták a menehunék kézről kézre a csónakot Mert ők nem vonszolták le a hegyről, hanem kézről kézre adták, ahogy hosszú sorokban álltak véges-végig. Most már lábdobogást hallott Rata. Aztán harmadszorra is a zümmögő hangokat. Akkor eresztették le a csónakot a fészerbe.

Kui nagyanyó tudta, merre vannak a menehunék, és mindegyiknek finom falatokat készített. Egy-egy garnélarákot meg kókusztejben főtt zsenge táróleveleket. Jóízűen lakmározta a kis menehunék, de mielőtt még világosodni kezdett volna az ég alja, visszatértek a hegyekbe, ahol a sziklaüregek voltak.

A pelyhedző állú Rata látta mind a menehunékat, ahogy mentek felfele a hegyoldalon – száz meg száz, ezer meg ezer aprócska ember törtetett egymás nyomába, aztán mind eltűntek a szürkületben.

RATA ÚTRA KEL

Kész volt hát Rata csónakja, rajta az evezőlapát, hogy szaporán mártogassa a tenger vizében. Levitte a csónakot a part széléig, és alig várta, hogy nekivághasson az óceánnak.

Kui nagyanyó tüzetesen szemügyre vette az unokája csónakját, s látta, hogy nincs azon semmi hiba.

Gyönyörűséges, szép csónak volt, ezért hát Kui így szólt Ratához:

– Szerencséd van, kedves unokám, hogy ilyen szép csónakot csináltak neked a menehunék. Bizony híres-nevezetes ember leszel belőled, és nagy nemzetségnek leszel majd az őse. De az első dolgod, hogy kitöltsed a bosszúdat Punán és Puna gyermekein, meg ne kíméld őket semmi áron!

Rata próbát tett a csónakjával a lagúna vizén, és a hajója olyan sebesen siklott, hogy csak még! Nem volt ahhoz fogható csónak sehol szigeteken. Ahhoz hasonlóan jót és szépet sem látott még soha emberi szem. De amikor a lagúna vizén próbaútra indult Rata a csónakjával, nem volt még legénysége.

Hamarosan előkerült azonban egy ember és odakiáltott:

- Ó, Rata, hová indulsz?
- Átvitorlázom az óceánon, és megbosszulom a szüleim halálát.
- Veled tartok – mondta az ember.
- Ki vagy?
- Evezős.
- Nosza, szállj be, evezős – biztatta Rata.
- Sorra előkerült egyik ember a másik után.
- Vigyél engem meregetőnek, Rata! – mondta az egyik.
- És kezelem a köteleket! – szólt a másik.
- Én vagyok a legjobb vitorlamester! – ajánlkozott a harmadik.
- Én meg a legkülönb kormányos, hadd üljek a hajód orrába! – kérlelte a negyedik.

Akadtt egy vitorlakészítő is, meg egy ember, aki evezőket tudott faragni, és amikor a hét főnyi legénység együtt volt, Rata parancsot adott az indulásra.

A partról Kui nagyanyó integetett, Rata pedig így búcsúzott az otthonától:

*Aloha, ó, szülőházám!
Elhagyom partodat.
Rejtsd most el arcodat,
Míg hajóm sodorja az ár.
Hulljon rád kék pára fátyol,
Míg fiad küzd, messze távol!
Ez hozzád utolsó szava:
Ég veled, szép táj! Aloha!*

Már el is indult a csónak, és bontogatták a vitorlát, amikor a partról a vízbe gázolt egy ember, és nagy hangon kérlelni kezdte Ratát, hogy vinné őt is magával.

- Hát te ki vagy?
- Nanao.
- És mihez értesz te, Nanao?
- Én? Én sárkányokat eregetek.
- Sárkányokat? Miért?
- Mert a fenn repülő sárkányommal meg a hangos énekemmel dicsérem az egeket
- Eridj innen, nem kellesz a hajómra! – mondta Rata.

Újra elindultak, s már kint jártak messzi a tengeren, mikor a legények egy úszó tököt pillantottak meg a hullámokon.

– Szerencsénk lesz! – mondták az emberek. – Szembeúszó tök szerencsét jelent, hadd vegyük be!

Beemelik a tököt. Megszólal a tök:

– Köszöntelek, Rata!

– Ejnye, hiszen ez Nanao, a sárkány eregető! – kiáltotta Rata. – Vissza a tengerbe vele!

A legények fogták, visszadobták a tököt a tengerbe.

Tovább vitorláztak. Már jó utat bejártak, mikor egy nagy tököt láttak szembeúszni a csónakkal.

– Szembeúszó tök szerencsét jelent. Hadd vegyük be!

Beemelték, kinyitották. Nanao volt benne.

– No, ha megint ő az, hát hadd maradjon itt – mondta Rata, s Nanao ott maradt.

Szelték a végtelen óceán vizét, egyszer csak Nanao felkiált:

– Előttünk a halál!

Odanéznek s egy rettenetes tengeri szörnyeteget látnak maguk előtt.

– No – mondta Nanao –, most aztán hadd lássuk, van-e varázsló ezen a hajón!

– Nincs – felelte Rata –, de te leszel ezután a mi varázslónk, Nanao.

– No, ha megtettél varázslónak, akkor én most meg is verekszem éretted Puna rettenetes gyermekeivel!

A feljük közeledő szörnyeteg Puna elsőszülöttje volt: Eke, az óriás tintahal. Szemei a tenger színén lebegtek, az egyik szívókarja az óceán fenekét markolta, egy másikat pedig felnyújtott az égig. Ha azt ráeresztette volna a csónakra, menthetetlenül felszippanjtja vele szőröstül-bőröstül az egész legénységet. De Nanao gyorsan bebújt a tökbe, és azt odahajította Eke elébe. Eke roppant karjaival átölelte a tököt, s szájába kapta. De Nanao kibújt a tökből, vette a kést, és egyenesen Eke szívébe döfte. Az óriás szörny kínjában karjaival csapkodta a tengert, és ahol a vére kiomlott, tiszta fekete lett a víz. Ám kisvártatva elsüllyedt Eke, Puna elsőszülöttje.

Rata azt gondolta, hogy odalett Nanao is, de egyszer csak látja, hogy felbukkan a tök, és vígan ringatózik a vízen. Kihalászták,

beemelték, benne volt Nanao, kutya baja se volt.

– No, hanem nélküled, Nanao, mind odavesztünk volna! – mondta neki Rata.

Továbbhaladtak a végtelen óceánon, és egyszer csak Nanao megint felkiáltott:

– Előttünk a halál!

Odanéznek, s hát egy óriás, széttárt kagyló közeledik felénk, hogy mindenestül elnyelje őket.

Ez Pa-ua volt, Puna második gyermeke.

Nanao megint belebújt a tökbe, és odadobatta magát a nagy kagyló elé. Az óriáskagyló beszívta a hatalmas tököt, s lesüllyedt vele a tenger fenekére. Gondolta Rata, most aztán vége Nanoának. De egy kis idő múltán a tök megint csak ott ringatózott a tenger felszínén. Kihalászták, beemelték a csónakba, s mikor kinyitották, benne volt Nanao, nem volt kutya baja sem. Megölte Pa-uát ott lent a tenger fenekén, s aztán nagy ügyel-bajjal csak kimászott a kagyló testéből.

Tovább eveztek a végtelen óceánon, felkiált ám Nanao:

– Előttünk a halál!

Ezúttal magát Manoát, az ugrásra kész nagy cápát pillantották meg maguk előtt. Belebújt Nanao a tökbe, odadobatta magát a nagy cápa elé, s Manoa nyomban meg is próbálta, hogy rettenetes kettős fogsora közé kapja a tököt. De az elkezdett pörögni körbe-karikába, és úgy pörgött, hogy Manoa képtelen volt beleharapni. Akkor Nanao kicsúszott a tökből, beleugrott a cápa torkába, ügyesen besurrant két sor foga között, vette a kését, és egyenesen az óriáscápa szíve közepébe dőfte. Mire ismét kibújt a cápa száján át, Manoa, Puna harmadik gyermeke már döglötten lebegett a víz felszínén.

– Bizony nélküled mindnyájan elpusztultunk volna! – mondta Rata, mikor Nanao visszaúszott a csónakba.

Szelték az óceánt mérföldeken át, megint csak felkiált Nanao:

– Előttünk a halál!

Most Puna utolsó gyermeke, Kardhal közeledett felénk, támadásra készen. Nanao egyenesen Aku, a Kardhal mellé siklatta a csónakot. A hal nekik rontott, és a kardja, amelyik olyan hosszú volt, mint az alsó állkapcsa, beleszorult a csónak oldalába. Aku szája tátva volt, felemelte a csónakot az alsó állkapcsával, és megpróbálta

lerázni. De Nanao a víz alá bukott, és késével alulról ledöfte Akut. A szörnyeteg végvonaglásában ide-oda rángatta a csónakot, hurcolta magával a víz felszínén, alámerítette és a levegőbe lökte. De Rata és a legények fejszéket ragadtak, s szétcsapták Aku alsó állkapcsát. Így ért véget Puna utolsó gyermeke.

– De azért nélküled, ó, Nanao, bizony csak elpusztultunk volna! – mondta Rata kedves varázslójának.

FAKARÁVA

Diadalmasan szelte az óceán vizét Rata csónakja. Repült, mint a vízen szálló felleg, de ekkor már a neve is ez volt a csónaknak, úgy nevezték el, hogy Vízen Szálló Felleg. Azt hitték a hajósok, hogy nyitva már az út előttük Puna országába, oda, ahol a hold sugara és a víz határa egybevész.

Igen ám, de ezt a határt egy bűvös korallzátony zárta körül, amit úgy hívtak, hogy Fakaráva. Ember azon élve át nem hatolhatott, a csónak meg ízzé-porrá törött volna. S még csak az volt a szörnyűség, hogy Fakarávát előre látni nem lehetett. Mikor egy csónak egészen a közelébe ért, csak akkor bukkant föl hirtelen a tenger vizéből.

Úszik Rata csónakja nagy gyanútlanul, remegni kezd a tenger színe, felkiált Nanao:

– No, Rata, ezen most nem segíthetek! Fakarávával nem tudok megküzdeni.

Ekkor Rata vette a nagyanyja hátán köszörült bűvös baltát, kiugrott a csónakból, két karcsapással elérte Fakarávát, irtózatos erővel suhintott a baltával, egy nekifutásban gyalogösvényt vágott, más nekifutásban széles utat vágott, és mikor harmadjára is nekiment, a még megmaradt Fakaráva lebukott a víz alá.

Rata csónakja átsuhant a lemerült Fakaráva felett. Egyre közeledtek Puna tanyájához.

– Ne evezzünk Puna szigetéig – mondta Nanao –, míg fel nem kél a hűvös szél. Puna elgyengül, ha jön a hideg fuvallat.

Eveztek körbe-körbe, s egyszer csak érezték, hogy hűvös fuvallat árad feléjük.

– No, most már indulhatunk – mondta Rata.

A hideg szélről elgyöngült Puna elcsigázva feküdt az ágyán, s hallja ám, hogy megszólalnak a kakasőrök:

– Hohó, hohó, jön egy hajó! Vigyázz! Vigyázz!

Feltekint álmélkodva Puna, és ott is látja már maga előtt Rata csónakját. Feltápáskodott Puna, és kiállt a háza elébe. Kisvártatva ott termett Rata.

– Megfeszített izmaid remegnek, szemed villámot szór! Ki más lehetnél, te jövevény, mint Rata! – mondta Puna.

– Az vagyok – felelte Rata.

– Azért jöttél, hogy apádért, anyádért megküzdj velem? – kérdezte a félelmes vizek istene.

– Nem is azért, hogy legeltessem szemem országodon, ahol a hold sugara és a víz határa egybeér! – felelte Rata.

Akkor birokra keltek. Megragadta Puna az ellenfele bűvös ágyékkötőjét, de nem tudta leszakítani, nekiugrott Rata Puna derekának, belekapaszkodott Puna bűvös ágyékkötőjébe, de nem tudta leszakítani. Birkóztak hajnaltól késő estig. Akkor azt mondta Puna:

– Hatalmas ellenség vagy, Rata! Mikor a kakas elsőt kukorékol, várlak, hogy folytassuk a mérkőzést.

Puna lefeküdt, hogy erőt gyűjtsön magának. Az ő országában az volt a szokás, hogy éjszakai álmát a gyíkok őrizték, míg csak meg nem virradt. Akkor vették át az őrséget a kakasok. Táváka, a kis menehune, belopózott Puna birodalmába, összefogdosta a kakasokat, s mindegyiknek kitekerte a nyakát. Ő maga meg elkezdett kukorékolni. A gyíkok azt hitték, hogy itt a hajnal, tisztességüknek eleget tettek, és így békésen elvonultak. Puna őrizetlenül maradt.

Ekkor Táváka és Rata bementek az alvó Punéhoz, kezét-lábát jól összekötözték, jött a legénység, nagy nekirugaszkodással felkapták a rengeteg isten testét, s a csónakra hurcolták.

A kelő nap első sugarai melengetni kezdték Puna dermedt tagjait. Puna éledezett, izgelődött, feszegette a köteleket, de mielőtt erőre kapott volna, Rata fogta a Kui hátán köszörült bűvös fejszét, és apja gyilkosán és anyja elrablóján bosszút állt.

Táváka azt mondta, hogy Puna húsát hazaviszik a menehunéknak, a feje pedig legyen Rata diadalmi jelvénye. Rata el

is tökélte, hogy Puna fejét hazaviszi magával, és felajánlja áldozatul szülőföldje isteneinek.

Miután Puna gyermekein és magán a nagy Puna tengeristenen bosszút állt édesanyja és édesapja haláláért, Rata még sok-sok szigetre ellátogatott a csónakjával, míg végül hosszú bolyongás után hazavitorlázott.

– Itt vagyok – kiáltotta, mikor partra szállt – Megjöttem én, a harcos, aki kimerészkedtem a mély tengerre, a tajtékos, fröcskölő tengerre, és hazatértem épségben, egészségben, miután bosszút álltam azokon, akik megölték apámat és anyámat

Kui nagyanyó pedig leborult az unokája előtt és mondta:

– Ó, háromszor áldott, hős Rata, nagy a te erőd, és nagyok a te dicsőséges tetteid! Nem vagy többé közönséges ember, halhatatlan isten lett belőled, édes unokám!

HOGYAN HALT MEG RATA

Akarjátok-e hallani, hogy a mi nagy ősünk, Rata, hogyan lelte végül halálát? Rata, aki annyit bolyongott a tengeren, és oly sok szigeten adott új hazát a népének, olyan szigeteken, amelyeket őelőtte nem ismert még senki emberfia, Rata, aki az istenektől kapott csónakján keresztül kasul szelte a hajósokat elnyelő nagy óceánt. Akarjátok-e hallani most, hogy végezetül hogyan halt meg?

Élt egyszer Manuka szigetén egy óriás, akit úgy hívtak, hogy Vaea. Ez az óriás meghallotta, hogy Rata nemsokára az ő szigetére érkezik. Lement a kikötőbe, és leste, mikor jön meg az idegen hajó.

Alkonyodott, amikor a csónak besiklott az öbölbe. Leszállt az éj, és Rata legényei kivontatták a hajót a fövényre, aztán lefeküdtek az aljába aludni, Ratával együtt.

Akkor Vaea, az óriás, oda lopakodott a parton veszteglő csónakhoz, roppant karjaival felemelte, és az éjszaka sötétjében felvitte a hegytetőre. Ott a fák csúcsára rakta nagy óvatosan, hogy az alvó embereket fel ne riassza.

Még nem pirkadt a hajnal, amikor a meregető kidörzsölte az álmat a szeméből. Fogta a vízmeregető lapátot, és kezdte kimerni a vizet a csónakból. Hallotta, ahogyan a víz leesik. De nem úgy loccsant, mint hogyha a víz felszínét érte volna, hanem míg a

szapolyból kicsorgott, úgy hallatszott, mintha az eső esnek. Erre a meregető kinézett a csónakból, meglátta a falombokat, észrevette, hogy fent vannak a magasban, a fák tetején. Elordította magát, és felébredtette Rátát meg a társait.

Ameddig csak a szemük látott, körös-körül erdő volt alattuk. Elálmétkodtak, hogy miféle idegen országba kerültek éjnek idején. A nap lassan hágott fel az égre, és azok az emberek, akik átszelték a végtelen óceánt, nem láttak maguk körül mást, mint az idegen ország erdőségeit Egyenként kezdtek lemászni a fák tetejéről.

Vaea, az óriás, lesben állt lent a fák alatt, és ahogy egyenként leérkeztek, egymás után végzett velük. Legutoljára Rata kúszott le a magasból. Kezében tartotta a csónak köteleit, és amint leért, nagyot rántott rajtuk. Akkor az egész csónak recsegve-ropogva, a faágakat letördelve, a földre zuhant.

Aztán Vaea és Rata birokra keltek. Nem volt már Rata fiatal ember, és így ő pusztult el. Kisvártatva Vaea felesége, Ápa-kura, a férje keresésére indult az erdőben. Rata csónakja mellett bukkant rá, de a csónak akkorra már kővé vált. És Vaea is addigra félig kővé vált De beszélni még tudott, és mondta az asszonynak:

– Jöjj, feleségem. Lássad, hogy én, Vaea, aki megöltem Rátát, hogyan szállók alá a holtak világába!

Azzal elhallgatott, tetőtől talpig kővé meredt, és lezuhant a kővé vált csónak mellé. Ma is úgy hívják azt a helyet, ahol mindez történt, hogy „Te Vao rákau o Rata” – Rata csónakjának erdeje.

Ápa-kuráról is van még sok történet. Azt mesélik, ő nem szállt alá a holtak világába férjével, Vaeával. A tengerről eljött egy derék legény, Tu-váka-ráro. Ez Rata egyik fia volt. Elvette Ápa-kurát feleségül, és az ő fiuk lett az a Váka-tau, aki sok-sok ideig élt a tenger alatt, sárkányokat eregetett, és tudta, hogyan kell varázsolni.

UTÓSZÓ

Az északi Pacifikumban a 155. és 162. nyugati hosszúsági és a 19. és 23. északi szélességi fokok között mintegy háromszáznyolcvan mérföld hosszúságban délkelet-északnyugat irányban húzódó Hawaii-szigetek annak a hatalmas háromszögnek alkotják az északi csúcsát (a keleti a Húsvet-sziget, a déli pedig Új-Zéland), melyen belül a polinéziai szigetek terülnek el. A nyolc nagyobb, vulkanikus eredetű, hegyes, erdőkkel honion, szubtropikus éghajlatú szigetből (Hawaii, Maui, Oahu, Kauai, Molokai, Lanai, Niihau, Kahoolawe) álló csoport lakossága a polinezid rassztípushoz tartozik: állagmagasságuk 172 cm, bőrszínük barnás, vörösestől az egészen világosbarnáig terjedő átmenetekkel. A koponya többnyire rövid, az arc europid és mongoloid vonások keveredését mutatja. A haj sötétbarna-feketés, sima vagy hullámos, a test kevésbé szőrös, míg az arcszőrzet erőteljes. Nyelvük az ausztronéz nyelvcsaládhoz tartozó és az indonéz nyelvekkel szoros rokonságban álló polinéz nyelv egyik dialektusa, mely elsősorban a kelet-polinéziai szigeteken beszélt nyelvhez, illetve dialektusokhoz áll közel.

Településtörténetük pontos kronológiája meglehetősen bizonytalan. Őseik Hátsó-Indiát és az indonéziai szigeteket az i. e. első évezredben hagyhatták el; az indonéziaival együtt az ausztronéz ősnyelvből kiszakadt polinéz nyelvekből ugyanis hiányzanak a szanszkrit szavak, melyek az indiai hatással együtt i. sz. IV. század közepén honosodtak meg az indonéz nyelvekben, főleg a malájiban. A régészeti és etnológiai adatok bizonyossága szerűit a Hátsó-Indiából, illetve az indonéziai szigetektől kiinduló, s több hullámban végbemenő polinéziai vándorlás útvonala a Fülöp-szigeteken és a mikronéziai szigetek láncolatán keresztül haladt kelet felé, és Polinéziában először a közép-polinéziai szigeteket érte el, Samoával, mint központtal. Innen indult ki a polinéziai vándorlás, a szétszóródás második nagy hulláma, mely a kelet-polinéziai szigetekig ért el. A településtörténetnek ez a második nagy szakasza

a X. század táján ért véget, ez után az északi és déli szigetekre került a sor. A X–XII. században Hawaiiba eljutó, s minden valószínűség szerint a Tárzaság-szigetéről útra kelő polinéziaiak azonban a Hawaii-szigeteken már egy őshonos néppel találkoztak, feltehetően melanid rassztípusú s preausztronéz nyelvű lakossággal, mely a radiocarbon datálás szerint már az időszámításunk körüli időkben a szigeteken élt. Ez a melanid népesség kipusztult vagy beleolvadt a polinéziai hódítóknak, a Csendes-óceán vikingjeinek a tömegébe, emléküket a régészeti leleteken kívül csak a mitológiai mesés népnév, a menehune őrzi.

A Hawaii-szigeteken megtelepült polinéziaiak neolitikus kultúrája a felfedezés idején, a XVIII. században, az általános, lokálisan csak kevésbé differenciálódott polinéziai kultúra jellemző vonásait mutatja. Létfenntartásuk a növénytermesztés, a kisállattartás és a halászat kombinált gazdálkodási rendszerén alapult. A meghonosított kultúrnövények közül a szárazon vagy öntözéssel termesztett táró volt a legfontosabb, kivülről a növényi étrendben a yam, kókuszdió, kenyérfa, banán, cukornád, és a már itt talált, amerikai eredetű édesburgonya játszott szerepet. A földművelés eszköze az ásóbot, keményfából való, kihegyezett, alul kissé ellaposodó, egy-másfél méter hosszú bot, mellyel a talajt gondosan megforgatták, s mellyel a fellazított földbe ültették el a dugványokat. A hústáplálékot, mint Polinéziában szinte mindenütt, a disznó, a kutya és a baromfi szolgáltatva, mindháromat tenyésztették és hizlalták. Mindhárom állat ugyancsak a polinéziai bevándorlókkal együtt került a szigetekre, s ez a vándorlások tervszerűségét, gondos előkészítettségét is bizonyítja. A növénytermesztéssel és az állattartással egyenrangú szerepet játszott a táplálkozásban a halászat; a tengernek jóformán minden ehető halfajtáját fogták és fogyasztották, nem vetve meg a rák és kagylóféléket, valamint a teknősbékát sem. A halászat – a fajtáktól és a vízviszonyoktól függően – számos halászati technika kialakulását eredményezte.

Az ételt sütve, főzve vagy párolva fogyasztották. A sütés forró hamuban, parázson történt, míg a főzésnél – agyagolényeik nem voltak – a faedényekbe öntött folyadékot tűzben izító kövekkel forralták fel. A leggyakoribb eljárás azonban a párolás volt, melyet – mint Polinéziában mindenütt – földkemencékben végeztek. A

földkemence egyszerű gödör, melynek alját izzó kövekkel rakták ki, ezekre helyezték a levélbe burkolt húst és növényi eledelt, majd izzó köveket tettek rájuk, s az egészet földdel befedték. Az így elkészített ételek között kedveltek voltak az ún. poi-félék, így nevezték a szétnyomott kenyérfagyümölcsből, édesburgonyából, táróból, banánból stb., víz hozzáadásával nyert pépet, melyet sütve-párolva fogyasztottak. Italként a vízen és a kókuszdiótejen kivid a kawa (ava) volt ismert. A frissítő, enyhén hódító hatású italt a kawa-növény (*Piper methysticum*) friss, apróra tört gyökeréből rágással, nyállal erjesztve nyerték, fogyasztása speciális edényekből, szertartásos körülmények között történt.

A hawaii neolitikus technológia legfontosabb szerszáma a háromrészes balta, melynél a könyökszerűen hajló fanyélre van rákötve a forgatható tokba helyezett, szépen csiszolt, négyélű kőpenge. A kőbaltán kívül kagyló, csont és facszközöket találunk. A háztartási használati tárgyak hasonlóan egyszerűek voltak; a tartók fából, tőkből készültek, a kosarakat változatos technikákkal gyékényből, vesszőből fonták, a kókuszdió belét kagylóhéjjal kaparták id, vágásra bambuszkést, kőpengét vagy cápafogat használtak, a kenyérfa gyümölcsét, az édesburgonyát, a tárót stb. kőből vájt mozsárban, kőtörővei törték össze, kanálként, ivóedényként kókuszdióhéj, fából faragott csésze, kivájt tök stb. szolgált. A hajlékok szerkezetileg két alaptípust mutatnak, alaprajzuk téglalap, s vagy sátoryszerűen közvetlenül a földről emelkednek, vagy fallal és tetővel vannak ellátva. A házak berendezése egyszerű: a földre száraz fűvet szórtak, erre terítették az alvógyékényeket, míg a ház egyik végében mintegy méter magasságú pad állott a háztartási tárgyakkal, edényekkel, a kuknimagból készített mécsesekkel stb. A főnökök és magasabb társadalmi rangú személyek háza csak nagyságában különbözött a közemberek épületeitől, szerkezetükben, berendezésükben nem látunk lényegesebb eltérést.

A viseletben tapa-anyagok jutottak szerephez. A tapát a *Broussonetia* kérgéből készítik oly módon, hogy a kivágott fa törzséről, ágairól lehúzzák a kérget, állandó nedvesítés közben éles kagylóval leválasztják a durva kéregrészt, míg végül a kaparótáblán csak a finom háncsréteg marad vissza. A háncsot hosszúkás, szögletes, rovátkolt fautókkal veregetik, majd a csíkokat tetszés

szerinti hosszúságban és szélességben összeragasztják, s az így elkészített anyagot festik, s tetszetős mintákkal látják el. Ebből az anyagból készülnek Hawaiiiban a takarókon kívül a férfiak keskeny ágyékkötői, s a nők csípő köré csavart egyszerű szoknyái. Míg a tapa a köznapi viselet anyaga, addig az előkelők ünnepi alkalmakkor tollköpenyeket és sisakokat viselnek: a köpenyek növényi fonálból, hálókötéssel készülnek, a finom, apró hálószemekbe kötik a többnyire vörös és sárga színű tollakat oly módon, hogy megfelelő díszítőmotívumokat alkossanak, a sisakokat merev szálakból hasított vesszőkből fonják, s a fonatba kötik be a színes tollakat. A viselet egyszerűséget az ékszerek bősége ellensúlyozta, a fejet, nyakat, mellet, karokat és lábakat egyaránt díszítették ceffogból, csigákból, tollból, kagylókból, növényi magvakból, kutya fogakból és növényi rostokból, zsinórból készített ékszerekkel.

A hawaii anyagi kultúrában, mint Polinéziában szinte mindenütt, központi helyet foglaltak el a vízi közlekedőeszközök, a csónakok, ezekkel halásztak, ezeket használták a szigetek közti közlekedésre, és háborús vállalkozásoknál az ellenség megközelítésére. Fontosságukat mutatja J. Cook tisztjeinek leírása is, akik szerint 1779-ben a Kealakekua öbölben hajóikat mintegy ezer csónak vette körül. Két csónaktípust ismertek: a kettős csónakot és a vendéghajós csónakot. Az előbbi esetében két csónakot erősítettek össze, az utóbbiban a csónaktestet vele párhuzamosan futó, vékony vendéghajócska tartotta egyensúlyban. Az előbbi típust hosszú tengeri utakra és háborús vállalkozásokra, az utóbbit halászatra, partmenti közlekedésre használták. A csónaktest egyetlen fatörzsből volt kivájva, s a peremre erősített deszkákkal magasították. A vitorla összevert pandanuslevélcsíkokból készült, s a csónak felszereléséhez a horgony s a vízmerítő lapát, a szapoly is hozzátartozott.

Fegyverként a Hawaii-szigeteken dárdát, buzogányt, tört és parittyát használtak. A hajítódárdák kemény fából készültek, hosszúságuk a három-négy métert is elérte, hegyük sima, vagy visszafelé állóra faragott szakákkal ellátott. A buzogányok között a teljesen fából faragott, és a kőfejjel felszerelt típusok egyaránt megtalálhatók; egy típusuk, melyet törnek és buzogánynak egyaránt nevezhetünk, alul hegyben végződött. Különösen veszélyesek voltak

a cápafogas fegyverek, többnyire rövid, lapos buzogányok, elükön felkötözött, hegyes cápafogakkal. A parittyát az első európai hajósok közlései szerint igen ügyesen kezelték. Az íjat és a nyilat fegyverként nem használták, csak egérre és patkányra vadásztak vele. Ez egyébként az előkelőek sportjának számított.

A hawaiiak tánc- és énekszerzete közismert, ennek megfelelően számos hangszerrel is találkozunk a szigeteken. Ezek között a zeneíj, doromb, orrfuvola, kókuszdió-síp, kagylókürt, töltés bambuszcsörgő egyaránt megvolt, kiemelkedő szerepük azonban elsősorban a buja-táncnál használt s ütemet adó botocskáknak s a doboknak volt. A dobok fából, kókuszdióból és tökből készültek, s cápabőrrel voltak bevonva. A nagy fadobokat talapzatukon figurális faragványok díszítették.

Ez az egyszerű, neolitikus szintű, s általános polinéziai vonásokat mutató anyagi kultúra volt az alapja a bonyolult, feudálisnak nevezhető, rétegzett társadalomszerkezetnek. Forrásaink a társadalomszervezetről természetesen szűkszavúbbak, mint az anyagi kultúra tárgyaira és technikáira vonatkozóan, de annyi világosan kitűnik a régi leírásokból, hogy a hawaii társadalom lényegében három rétegre oszlott. A legfelső réteghez (*alii*) a „nagyfőnökök” tartoztak családtagjaikkal és közeli rokonaikkal együtt. A nagyfőnök (*alii nui*), akit a régi források megfelelőbbkifejezés híján „királynak”, családtagjait pedig „hercegnek” neveztek, egy-egy sziget, mint autonóm politikai egység fölött uralkodott, s funkcióinak ellátásában tanácsadók (*kalaimoku*) segítettek. A második szinten a helyi főnökök (*konohiki*) helyezkedtek el, akik a nagyfőnök uralma alá tartozó sziget nagyobb körzeteit igazgatták. A helyi főnökök vagy a in agy főnökök távoli rokonai közül kerültek ki, vagy magas rangú helyi családokból származtak. A népesség túlnyomó része a „közemberele” (*makaalnana*) sorába tartozott. A közlésekben még egy társadalmi státust jelző kifejezés is előfordul, a *kauwa*, kétséges azonban, hogy ez is réteget jelöl-e. Valószínűbb, hogy a „kasztonkívüli”-eket nevezték meg ezzel a szóval, azokat, akiket a tabutilalom megszegése miatt, vagy valamely más bűnért kiközösítettek. A papok és a mesteremberek nem alkottak külön réteget,

személyenként ahhoz a státus-szinthez tartoztak, melybe beleszülettek.

A termelés megszervezése és a javak szétosztása a nagyfőnök joga és kötelessége volt. Ő birtokolta a földet, s a helyi főnökök az ő nevében osztották fel a földeket a *makaainaná*-k között megművelésre. Bár minden nagyfőnöknek jogában állott, hogy tetszése szerint vegyen el és adjon másoknak földeket, ilyesmire általában csak háboní alkalmával, hódítás esetén került sor, vagy akkor, ha a közember, esetleg a helyi főnök, valamilyen bűnt követett el. Ugyanilyen volt a rendszer a vízhasználat esetében is, mivel a vízhasználat, az öntözési rendszer szorosán kapcsolódott a föld használati jogához. Szárazság esetén a helyi főnökök gondoskodtak arról, hogy mindenki földje nagyságának és az ültetett növények természetének megfelelően jusson vízhez. A nagyfőnök és a helyi főnökök irányították az öntözőcsatornák hálózatával kapcsolatos munkákat, az árkok ásását és tisztítását is. Bárkinek, aki egy magasabb szinthez tartozott, jogában állott az alatta levőket, illetve a hatalmi köréhez tartozókat, közösségi munkákra, házak, csónakok, kultuszhelyek építésére igénybe vennie. Az a közember, aki a parancsnak nem tett eleget, halállal lakolt, s ha a helyi főnök vonakodott az alája tartozókat mozgósítani a nagyfőnök megkívánta munkák elvégzésére, lázadónak számított. A tényleges munkavégzésben sem a nagyfőnökök, sem a helyi főnökök nem vettek részt.

A magasabb társadalmi rétegek eltartási kötelessége módjára történt. Egyrészt a közemberek „ajándék” formájában gondoskodtak arról, hogy a főnökök rendszeresen élelemhez és szolgáltatásokhoz jussanak, másrészt a nagyfőnököknek jogukban állott bizonyos szertartásos alkalmakkor tabut hirdetniük, pl. disznokra vagy kókuszdióra. Ilyenkor hatalmas mennyiségű élelem gyűlt össze, mely a főnökök által adott lakomák formájában jórészt visszakerült a néphez. A felső rétegek különállása kifejezésre jutott abban is, hogy bizonyos luxusjavakkal közember nem rendelkezhetett, s ezek így társadalmi rangjelző szerepet is betöltöttek. Ezek között említhetjük meg a toll köpenyeket és sisakokat, melyeket csak nagy főnökük viselhettek, a ceffogas, nagy díszeket és más ékszereket. A nagy- és helyi főnökök háztartásához szolgáló személyzet is tartozott.

A nagyfőnök csaknem despotikus uralmat gyakorolt alattvalói fölött. Teljes joggal, bár tanácsadoi bevonásával, döntött a háború és a béke ügyében, s mozgósította a helyi fonükkön keresztül a harcosokat, akiknek eltartásáról, élelmezéséről ő gondoskodott. A nagyfőnöknek és a főnököknek így erőszakszervezet is rendelkezésükre állott, mellyel az ellenük elkövetett vétkeket megtorolhatták. A nagyfőnök jogai közé tartozott az emberáldozatoknál a feláldozandó személyek kijeinlése; ezek a tabu-tilalmakat megsértők vagy a főnök kegyeiből kiesettek sorából kerültek ki. A kivégzés a nagyfőnök „hóhérának” a feladata volt, aki ezt fojtózsínórral hajtotta végre.

A nagyfőnök hatalmát nemcsak gazdagsága és a harcosok száma támasztotta alá, hanem a vallási ideológia is. A polinéziai vallás alapideája a *mana*, a varázserő, mely nemcsak az istenekben, hanem azok közvetlen leszármazottaiban, a nagyfőnökökben is megtalálható. A nwnü-képzetliez kapcsolódik a tabu (tilalom); amiben *mana* van, az veszélyes, fizikailag is ártalmas az emberre, és ezért kerülendő, tilalmazott. A nagyfőnök személye a benne rejlő *mana* miatt volt érinthetetlen, az ellene támadót a hiedelem szerint a főnöki monó-val való érintkezés előbb-utóbb elpusztította. A nagyfőnök így a tabu-tilalom kimondásával mtUM-val telítetté tudott tenni bármit, s az ártó hatást is csak ő tudta megszüntetni a tilalom feloldásával. A nagyfőnök bizonyos papi funkciókat is ellátott, kultuszhelyeket (*heiau*) szentelt fel, bizonyos rítusokat csak ő végezhetett el stb.

A polinéziai s ide kapcsolódóan a hawaii vallás lényegében politeisztikus volt. A pantheon legfelsőbb szintjén Kané, Ku és Lono triász állott. Kané a nap és a fény istene, ő képviseli a teremtő férfierőt, ő a teremtő isten, ű hozta létre a földet, és alkotta meg a két eget: egyet az istenek s egyet az emberek számára, s hozzá kapcsolódik az életet-adó-víz képzete is. Ku a háborúnak az istene, s egyúttal személyes istene az uralkodó nagyfőnöki családoknak; háború idején emberáldozatot hoztak neki a tiszteletére létesített kultuszhelyeken. Ku azonban nemcsak a háborúnak az istene, hanem békés foglalkozások patrónusa is; a csónaképítők, mikor alkalmas fát kerestek az erdőben, hozzá fohászkodtak, s így tettek a madarászok és halászok is. Az isteni triász harmadik tagja, Lono, a

termékenységnek és a növénytermesztésnek az istene; a *makahiki* rítusban neki áldozták az első gyümölcsöt, és az elsőnek betakarított terményeket. Mint a termésnek az istene, Lono esőistennek számított, esőért is hozzá könyörögtek. Funkciójának megfelelően Lono volt a békeisten, s a neki szentelt hónapokban egy főnöknek sem volt szabad háborút kezdenie.

E legfőbb istenekén kívül még számos alacsonyabb rangú istenségről tudunk, akiket, mint családi vagy törzsi isteneket csak a népesség egy-egy része részesített tiszteletben. A kisebb istenségek között említhetjük meg Hinát, a polinéziai pantheon egyedüli nőtagját, aki a hold istennője és első teremtett nőként az emberiség ősanyja, s mint ilyen, számos mitológiai kalandnak a hősnője is. Hawaiiiban reggelente őhöz fohászkodtak. A tűz istene Pele, akinek a vulkánikus Hawaiiiban különleges tisztelet jutott osztályrészül, míg az alvilág, a halottak birodalmának őrzője Milu. Isteni-emberi szerepet játszik még Rata is, aki nagy utazóként, világjáróként ismeretes, s akit néha a csónaképítéssel és a halászattal kapcsolatban is emlegetnek, továbbá a kultúr-hérosz, a furfangos Maui. Az istenekéi Polinéziában ábrázolták is; Hawaiiiban elsősorban a háború istenének, Kunak vesszőfonatú, tollakkal díszített, turzia forrá h kepm.is.il részesítették tiszteletben.

Az istenek és az emberek között az isteni eredetű nagy Lono kök, továbbá a papok és a jóskok közvetítettek; az mohinak Imi tösságára mutat, hogy külön iskolában készítették elő okéi In vatásuk gyakorlására. A rítusokat és az áldozatokat kulim.. In lyeken végezték – e kultusz helyek kőfallal körülvett ni-gysvdj; letes térségek, melyeken különféle istenszobrok, oltárfélek állót tak. Hawaiiiban funkciója szerint két fő kultusz helycL vagy templomot, szentélyt különböztetünk meg: a *h'iau vMlkmii* Kunak volt szentelve, s az itt miíkoJu papoknak voli a papi hierarchiában a legnagyobb rangjuk, nug a *iwprlr* nevn knl mszhelyen a Lono rendjéhez tartozó papok (mód *lono*) mulattak be tennényáldozatot. A rítusok az. isicncklie/. intézel i lohászokból és áldozat bemutatásából állottak: ezek ko.nil kolóniáié termények, állatok, táigyak s cmbcick egyaránt szelepeitek. Az emberáldozalokia valamely *lieiau* vagy istenszobor felszentelésekor került sor, vagy ha új harci csónakot bocsátottaka vízre stb. Az emberáldozat célja ezekben az esetekben az volt, hogy

a felszentelendő helyet vagy tárgyat felmházzák a halottból felszabaduló ninná-val, a halott szelleme ilyenkor a szóban forgó hely, dolog védelmezője lett. Hawaiiiban az emberáldozat jellemző velejárója volt az áldozat szemének elfogyasztása – ez az áldozati szertartást levezető pap és a nagyfőnök előjogának számított; a kannibalizmus egyébként Hawaiiiban nem volt ismeretes.

A hawaii folklór – eltekintve most a lírai költészettől – szinte teljes egészében a vallással kapcsolatos, akár az énekeket, akár az elmondott történeteket, mítoszokat vesszük is szemügyre. Az énekek vagy a szertartások verses imáinak, fohászainak foghatók fel, vagy az istenek tetteit, a világ teremtését, Héroszok cselekedeteit mondják el. A prózai történetek tárgya lényegében azonos. A mítoszok az ősidők történeteiben az istenek és kultúrhéroszok kalandjait beszélik el, vagy annyiban fűződnek a mitológiához, hogy különleges képességű, rendszerint nagyfőnöki vagy főnöki családból származó nemes hőseik természetfeletti lényekkel, istenekkel állnak kapcsolatban, s tevékenységüket csodás dolgok kísérik. E történetekben benne tükröződik az egész polinéziai–hawaii vallási felfogás, e neolitikus társadalom világnézete, találkozunk bennük a furfangos Mauival, aki a halállal is bírókra kelt; a világjáró Ratával, az isteni hajóssal; megtudjuk belőlük, hogyan keletkezett a világ; feltűnik bennük az ősidők legendás népe, a mesében manóvá vált *menehunis* stb. A mítosztól távolabb álló, a mítoszt mesével keverő történetek már ismerősebbek az európai gondolkörnek; gondoljunk a két vitéz testvérrel, a bagolyról és a patkányról, a Szivárvány hercegnőről, vagy éppen a holdistennőről, az ezüstös csillogású Hináról szóló történetekre. Minden történetben, mítoszban, mondában vagy mesében, prózában és versben benne vibrál a régi hawaii élet, hétköznapijaival és ünnepeivel, isteneivel, hőseivel és józan közembereivel, fáradságos munkájával és táncos lakomáival együtt. Ha egyéb források erről a múlttól nem is lenne, az életet, amiak minden oldalát rekonstruálhatnánk ezekből a történetekből.

Az ősi hawaii kultúráját az európai–amerikai behatolás gyorsan elsöpörte; Polinéziában a Hawaii-szigetek lakossága akkultúráldott a legrövidebb idő alatt. A behurcolt betegségek következményeként a lakosság csökkenése már a felfedezés utáni évtizedekben

megkezdődött. Cook a lakosságot 1778-ban négyszázezerre becsülte, ami nyilván túlzás; az első, már hitelesnek tekinthető adat 1832-ben százharmincezernyi lélekszámot állapít meg, míg 1900-ban a polinéziai lakosság száma huszonkilencezer nyolcszázharmincnégy volt, 1936-ban pedig mindössze huszonegyezer ötszázkilencvennégy. Az őshonos népesség helyét európaiak, japánok, koreaiak, kínaiak, filippinók és amerikaiak foglalták el, s az ősi polinéziai lakosság 1936-ban már alig tette ki az össznépesség hat százalékát! A régi társadalmi rend és kultúra felbomlása a XVIII. század utolsó évtizedében kezdődött meg, amikor a legnagyobb szigeten. Hawaiiiban uralkodó Imi, I. Kamehameháának (1736–1819) sikerült európai tüzfegyverek és hajók segítségével uralmát az egész szigetsziget területére terjesztenie. Imi, Liloilohilo, aki apját II. Kamehameháának nevet adta, megszüntette a tabusrendszert, és ezzel a régi társadalmi rendet alapjaiban rendítette meg. Az első amerikai misszionáriusok 1820-ban érkeztek a szigetekre, s munkájuk eredményeként 1845-ben már alig volt olyan bennszülött, aki nem tudta írni és olvasni. A lakosság a király halálát követően hamarosan az új vallás híve lett. Ennek tudjuk, 1838-ban az egyik misszionárius, John King, Liloilohilo napon ezerhatszázöt bennszülöttet keresztelt meg. Ennek tényével párhuzamosan megindult az idegenek s vele együtt az európai–amerikai kultúrák áramlása is. A XIX. század második felében már kezdődtek a völgyeinek és hegyoldalainak szennyezése. A régi hawaii kultúra emlékei, a vallásos élet 1893-ban fejeződött be, amikor az utolsó királyt, Kalakauát az amerikaiak, akiknek befolyása 1820 óta egyre növekedett, lemondatták, s a királyságot kiiktarták. A területet 1898-ban a spanyol háború egyik következményeként Hawaii, mint gyarmatot, az Amerikai Egyesült Államokhoz csatolták, igazgatását kormányzóra bízva, majd 1959-ben a szigetek mint ötvenedik állam, beolvadtak az USA-ba.

BODROGI TIBOR

JEGYZETEK

Kau-hu-hu, a Cápaisten. – *Padraic Colwn: Legends of Hawaii* (Hawaii legendák) Yale University Press, New Haven Press kiadás: 1937. Hatodik kiadás: 1960. 104–123. 1.

Ulukaá, a guruló sziget. P. *Colum* id. m. 146–157. o. V. ő.

Kauakahi-a-kawau és a tengeri istennő. David Malo: *Hawaiian Antiquities*. Honolulu, 1951. 86–87 o.

A nyíl meg a hinta. P. *Colum* i. m. 139– M s u

A leány, aki megálmodta magának a legényt. T. *Colum* i. ui 133-138 o.

Káné vize, az örök Élet itala. P. *Colum* i. m. 186–202 o

Aukele dala. P. *Colum* i. m. 218–2x9 o.

A vízalatti ország. P. *Colwn* i. m. 168–172 o.

A holdbéli asszony. P. *Colum* i. m. 173–175 o.

A föld legerősebb fia. P. *Colum* i. m. 203–205 o.

A két vitéz testvér. P. *Colum* i. m. 176–185 o.

Káma és Halemáno. P. *Colum* i. m. 123–132 o.

Ku-ai-he-láni királyának leánya. P. *Colum* i- m. 158–167 o.

A bagoly meg a patkány és a fiú, aki a legjobban tudott nyilazni. P. *Cohxm* i. m. 97–103 o.

Punia és a cápák királya. P. *Colum* i. m. 92–96 o.

Szivárvány hercegnő. P. *Colum* i. m. 1–24 o.

Történetek Mauitól, aki nyolc fejjel született. A Mauiról szóló történetek – az egész óceániai szigetvilágnak, Uj-Zélandtól a Hawaii-szigetekig terjedő, hatalmas közös mondakincse. Ez a válogatás a rendkívül hosszúra nyújtott és az őslakosság körében több éjszakán át mesélt és dalolt történetet az eredeti terjedelemnek hozzávetőleg egyötödére sűríti össze. Ignác Rózsa és Vámos Magda az idézett művekből kiválogatták a legszebb variánsokat és átdolgozásuk – egybefüggő mondafüzér; az ismétléseket, a számtalan családfát (az ősök felsorolását) nem vették át. A polinéziai lakosságnak írott irodalma egészen a múlt század derekáig nem lévén, az istenek,

félistenek és törzsfők viselt dolgairól s családjairól szóló mondáik és történeteik mindegyike húsz-harminc, esetleg még ennél is több nemzedékre visszanyúló genealógiai levezetéssel kezdődik. Ez a mintegy ívnyi terjedelmű átköltés többszáz oldalas mondaszöveg lerövidítésének, tömörítésének eredménye. A felhasznált anyag: P. *Colum* i. m. 38–65 o., Katharine *Luomala: Voices on the Wind, Folynesian Rnyths and Chants*, Bishop Museum Press, Homilulu, 1955. 85–98 o. és *Luomala: Maui-of-a-thousand-tricks* (Az ezerfortélyú Maui), Bishop Museum, Bulletin r9S. 1949., valamint *Malo*, i. m. 84. és 243–246 o.

A menehunék népe. A fordító feldolgozása P. *Colum* és K. *Luomala* i. m. alapján.

A menehunék dala. A fordító feldolgozása K. *Luomala* i. m. alapján.

Rata, az isteni hajós. A fordító feldolgozása K. *Luomala* és P. *Colum* i. m. alapján.

IDEGEN SZAVAK MAGYARÁZATA

aloha – hawaii köszöntés. A következő öt szó kezdőbetűiből összeállított rövidítés: Akahai – jóság, lokahi – egység, nlunlu – kedvesség, Ha-aha-a – szerénység, ahonui – türelem

áva (kawa) – a Piper methysticum nevű növény, és a belőle készített, nyállal erjesztett bódító ital neve

elepaio – harkály. A vallásos szertartásokban a csónaképítésnél játszott szerepet. Lea, Ku felesége, a csónakcpítő mesterség istennője, harkály képében jelent meg az erdőben, és mutatta meg kopogásával az alkalmas fát

hala – a pandanuspákna neve

Hawaii – [ejtsd: Háváji-i) változatai Hawaiki, Aváiki, Szávái – tűzhaza

heiau – különböző típusú „szent” helyek, áldozati terek összefoglaló elnevezése.

Hina – (Hine) – fehér, tisztás megfelel a latin eredetű Clara névnek.

hula – ősi polinéz tánc

Kaitángátá – emberevő

kahuna – pap varázsló

kirí – bőr

kukui – Aleurites moluccana; a fa dió nagyságú termését sok célra felhasználták, olajos magvába száraz kókuszdiólevélből készített belet helyezve világítottak vele.

kura - vörös

lehua – Colubrina oppositifolia, égő piros virágú fa

lei – a fejen és nyakon viselt ékszer összefoglaló neve

lima – öt és kéz

loulou – egy pálmaféle (Pritchardia)

lupe – egy rájaféle

malahini – bevándorolt, idegen

mana – lélek, lelkerő, isteni kegyből elnyert varázserő

marae – kultikus tér Tahitiben, lásd *heiau*

mo-ó – mesebeli sárkányszerű állat

nui – nagy

Nuu-ánu völgy – Oahu szigetén, az utolsó nagy bennszülött csata színhelye volt

Páli – hegy, hegyhát

poi – pépes ételféleség kenyérfa gyümölcséből, édesburgonyából, banánból és táróból

Poli-ahu – Hideg-palást

Tahiti szigete – hawaii tájnyelvi változatban Kahiki

Tahiti-tokerau – Észak-Tahiti

Táne – hawaii tájnyelvi változata Káné – polinéziai főisten

Tangároa – hawaii tájnyelvi változata Kanáloa – az óceán istene.

tapa – a Broussonetia háncsából veregetéssel készben anyag

táró – két alapváltozata, a száraz (*Alocasia*) és a nedves (*Colocasia*) táró Óceániában mindenütt elterjedt, a legfontosabb tápláléknövények közé tartozik. A polinéziaiak Délkelet Ázsiából hozták magukkal

ti – nagylevelű növény; leveleit házépítésre, ételek tárolására, ún. „fűszoknyák” készítésére és számos más célra használják fel

TARTALOM

Kau-hu-hu, a Cápaiszten
Ulukaá, a guruló sziget
Kauakahi-a-kawau és a tengeri istennő
A nyíl meg a hinta
A leány, aki megálmodta magának a legényt
Káné vize, az Örök Élet itala
Aukele dala
A vízalatti ország
A holdbéli asszony
A föld legerősebb fia
A két vitéz testvér
Káma és Halemáno
Ku-ai-he-láni királyának leánya
A bagoly meg a patkány és a fiú, aki a legjobban tudott nyilazni
Punia és a cápák királya
Szivárvány hercegnő
Történetek Mauiról, aki nyolc fejjel született
A Menehunék népe
A Menehunék dala
Rata, az isteni hajós
Utószó (Bodrogi Tibor)
Jegyzetek
Idegen szavak magyarázata